

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Ε'
15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1904

Η ΛΑΜΨΙΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ*

Ο Ζέφυρος καὶ τὰ ἀρώματα εἶνε τὸ συνειδισμένο στολίδι τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ τὸ πένθος τῆς φύσεως παίρνει μιὰ ὁμορφιὰ ποῦ ξεππάζει. Ἐθαύμασα, ἓνα βράδυ, τὸ ὠραιότερο μελαγχολικὸ λυκόφως τοῦ κόσμου: Ἀπέναντί μου ἡ μαύρη βλάστησις ἐνὸς κήπου, καὶ 'ς τὸ βάθος τὰ βοννὰ ζωγραφίζονταν καθαρά, μ' ὅλον τὸν ὁλόμαυρο πέπλο ποῦ ἄπλωναν τὰ σύννεφα, καὶ τὸ σκοτιάδιασμα τῆς ὥρας. Δεξιά, ἐρείπια, καὶ μὲ τὴν τελευταία ἀναλαμπή τοῦ ἡλίου ποῦ χάνονταν, ὁ ἄνεμος ἔσπερνε χονδρὲς σταλαματιᾶς βροχῆς καὶ κυμάτιζαν τοὺς μακροὺς σκορπισμένους βοστρύχους τῶν ἡ πιπεριαῖς τῆς δενδροστοιχίας.

Τοπίον τραγικὸ μὰ ὄχι σκυνθρωπὸ. Ἀνατριχίλα ἀρμονικὴ ὅμοια μ' ἐκείνη ὁποῦ 'ς τοὺς στίχους τοῦ Αἰσχύλου ἡ μοιχαλὶς Κλυταιμνήστρα ἐκράδαινε τὸν ἀνθρωποκτόνον πέλεκυν.

Δύο λέξεις θὰ εἰπῶ γιὰ τ' ἄνθη ποῦ πωλοῦν 'ς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν. Εἶνε ὥραϊα τώρα μὲ τὴν παράξενη χειμερινὴ χλωμὴ τους ὁμορφιά. Μέσα 'ς αὐτὰ τὰ λουλούδια μιὰ ἀρχαία ψυχὴ φαίνεται νὰ ὑπομένῃ τὴν Μοῖραν. Τὰ ἴα εἶνε ἀκόμη τὸ ἀδιαφιλονείκητο στεφάνι τοῦ Ἀστεως ὅπως ἄλλοτε 'ς τὴν ἐποχὴ τῶν Μουσῶν. Τὰ ρόδα πρέπει ἐδῶ νὰ παρουσιάζονται δεμένα σὲ ἀνθοδέσμη. Μόνον 'ς τὸ Παρίσι μερικὰ σπάνια τριαντάφυλλα δείχνουν τὴν πικραμένη ὁμορφιὰ τῆς μοναχικῆς ζωῆς.

Ὑστερα ἀπὸ τὰ λουλούδια, ἡ γυναῖκες. Ὑπεστήριξαν, νομίζω, πῶς 'ς τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλέους ἡ Ἀθηναίαις ἦταν ἄσχημαι. Ἡ Ἀσπασία ἦλθε ἀπὸ τὴν Μίλητον. Σήμερα ἡ Ἀθηναίαις ἔρχονται ἀπὸ παντοῦ. Ἐχουν μεγάλα βαδύτατα μάτια, ποῦ κυττάζουν μὲ βλέμμα αἰνιγματικὸ — ἴσως χωρὶς αἶνιγμα: Αὐτὴ εἶνε ἡ ἀληθινὴ ὁμορφιά. Δὲν μοῦ φαίνεται πῶς ἡ γυναῖκες ἐδῶ βαδίζουν ὅπως αἱ κανηφόροι. Ἴσως γιὰ τὴν τῆς βλέπω 'ς τὸν δρόμο καὶ ὄχι ἐπάνω εἰς ἀνάγλυφον.

* Ὁ ποιητὴς τῶν «Στροφῶν» ἀναχωρῶν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα παρέχώρησεν εὐμενῶς εἰς τὰ «Παναθήναια» τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο τῶν ἀθηναϊκῶν ἐντυπώσεών του.

[Ἐδῶ ὁ ποιητὴς ἐνθυμεῖται τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῆς «Ἰφιγενείας» εἰς τὸ Στάδιον, καὶ καταλήγει μελαγχολικώτατα.]

Ἄν ἡ καρδιά μου δὲν εἶχε πρὸ πολλοῦ συντριβῇ, μὰ τόσον ὠραία ἐκδήλωσις συμπαθείας θὰ τὴν ἔκαμνε νὰ σκιρτήσῃ.

[Καὶ ἀποχαιρετῶν τὴν Ἑλλάδα τελειώνει μὲ τὴν ἐξῆς ἀποστροφὴν.]

ὦ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς! ὦ λευκότετο ἀκρογιάλι τοῦ Φαλήρου! ταιριάζει νὰ σὰς θανάμῳ τώρα χωρὶς συγκίνησιν. Ἐγγίζω τὴν τελειότητα καὶ τὸν θάνατον, ἀλλ' ὁ θάνατος εἶνε μωρία.

[Μετάφρασις Π. Ζ.]

JEAN MORÉAS

ΟΘΩΝ Α'.

Ὅτε ἐκλήθη ὅπως ἡγεμονεύσῃ τῆς Ἑλλάδος ὁ Ὀθων, αὕτη εὐρίσκετο ἐν πληρεστάτῃ ἀναρχίᾳ. Δύο ἔτη πρὸ τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ πόλει ἔνθα ἀπεβίβασθη οὗτος, εἶχε πέσει αἰμόφυρτος ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἡ χώρα περιέστη εἰς ἀναρχίαν, χάος δὲ μόνον ἐπηκολούθησε καὶ μετ' ἡγεμόνος, προσδοκῶν ἐξ αὐτῆς τὴν θεραπείαν πάντων τῶν δεινῶν, ἅτινα ἐδημιούργησεν ἡ διετής ἀναρχία. Ἡ διοίκησις τοῦ Καποδιστρίου, παρ' ὅλα τὰ ἀντιλεγόμενα ἔθετο τὰς βάσεις πλήρους πρακτικῆς ὁργανώσεως κράτους μικροῦ, ἐσπερημένου οἷον δήποτε πόρων καὶ συντηρουμένου δι' εἰσφορῶν. Ὁ ὑπέρτοχος τῆς Ἑλλάδος πολιτικὸς διαμορφωθείς ἐν χώρᾳ ἣτις εὐρίσκετο εἰσέτι εἰς τὸ στάδιον τῆς ὁργανώσεως αὐτῆς ἔνεκεν τῶν ποικίλων λαῶν οἵτινες ἀπαρτίζουσι ταύτην, κατηρτίσθη ὁργανωτὴς ἔμπειρος, ἡ δὲ ἱκανότης του κατεφάνη καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν διοίκησιν. Ὁ θάνατος ὅμως αὐτοῦ περιήγαγε τὸ κράτος εἰς ἀναρχίαν· τὰ ἀγαθὰ τῆς βραχείας διοικήσεώς του ἐξέλιπον σχεδόν, ὀλίγας δὲ ἡμέρας πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ὀθωνος, διεδραματίσθησαν ἐν Ἀργεὶ αἱ αἱματηραὶ ἐκείναι σκηναί, καὶ ὡς οἱ Ἕλληνες ἠσθάνθησαν εἰς τὰς πλευράς των τὰς γαλλικὰς λόγχας.

Δύναται τις νὰ εἰκάσῃ μετὰ πόσης ἀνυπομονησίας, μετὰ ποίου ἐνθουσιασμοῦ ἠκούσθη ἐν Ναυπλίῳ ἡ πληροφορία ταχυδρόμου κομίζοντος ἐκ Ναυαρίνου τὴν εἴδησιν, ὅτι ὤφθη εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ἡ κομίζουσα τὸν Βασιλέα γαλλικὴ φρεγάττα «Μαδαγασκάρ». «Ἀφ' ἧς στιγμῆς, διηγεῖται γερμανὸς περιηγητής, ἐπάτησεν ὁ νεαρὸς Ὀθων ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδά-

φους, παρηκολούθησεν αὐτὸν ἡ χαρμόσυνη ἰαχὴ μέχρι τῶν πυλῶν τῆς καθέδρας τοῦ Βασιλείου τούτου, καὶ ἡ ἰαχὴ παρετάθη μέχρι βαθείας νυκτός, τῆς πρώτης ἰσως, καθ' ἣν ἀπὸ πολλῶν ἀλγεῖνων ἐτῶν κατεκλίθησαν φαιδροὶ καὶ ἀμέριμνοι οἱ Ἕλληνες». Καὶ ὄντως, ἐπιλέγει ὁ ἀναγράφων τὰς πληροφορίας ταύτας ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἀντιβασιλείας Βαρθόλδης, σύμπαν τὸ πλῆθος ἔνθουν καὶ μακάριον ἐξ ἐμπιστοσύνης συνωθεῖτο περὶ τὸν Ὀθωνα, καὶ εὐτυχῆς ἐλογίζετο πᾶς ὁ δυνάμενος νὰ ψαύσῃ μόνον τὰ ἐνδύματά του ἢ τὴν ἱπποσκευὴν του. Μητέρες ἀνέτεινον πρὸς αὐτὸν τὰ τέκνα των ἀπὸ τῆς ἀγκάλης, χαίρουσαι ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἔμελλε νὰ δημιουργήσῃ εὐήμερον εἰς τὰ νήπια βίον.

Ὁ νεαρὸς Βασιλεὺς δὲν ἦτο εἰσέτι ἐνήλικος· γεννηθεὶς τὴν 1 Ἰουνίου 1815, εἶχε μόλις περαιτώσει τὰς πανεπιστημιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς, συνεπεία δὲ τῆς ἀρνήσεως τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου τοῦ Σάξ Κοβούργου, προσεκλήθη νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τοῦ νεοτεύκτου βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Λονδίνου τῆς 7 Μαΐου 1832. Τὴν 25 Ἰανουαρίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους εἰσῆλθεν ἐπισήμως εἰς Ναύπλιον συνοδευόμενος ὑπὸ ἀντιβασιλείας, προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ κόμητος Ἀρμανσμπεργ, ἣτις ἀνεπλήρωσεν αὐτὸν ἐν τῇ ἀνωτάτῃ κυβερνήσει μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του.

Παρὰ τοῦ πατρὸς του προωρίζετο ν' ἀφιερωθῇ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἦτο κατ' ἀκολουθίαν ἀπαράσκευος διὰ τὴν διοίκησιν καὶ τὴν ὁργάνωσιν κράτους ἀπὸ τοῦ μηδενός. Ἄλλως τε αὕτη ἡ ἡλικία του δὲν ἠδύνατο νὰ παράσῃ τοιαύτην ἐλπίδα καὶ ἂν ἀκόμη πρὸς τοιοῦτον σκο-

πὸν παρεσκευάζετο ὁ Ὀθων. Ἀπὸ τῶν πρώτων λέξεων, ἃς ἀπηύθυνεν ἀπαντῶν εἰς τὴν προσφώνησιν τῆς προσώρινῆς κυβερνήσεως, κατεδεικνύετο ἡ συγκίνησις καὶ τὸ ἄπειρον αὐτοῦ. «Μεγίστην προσήνεγκα θυσίαν, εἶπε, χωρισθεὶς τῆς πατρίδος καὶ τῶν γονέων μου καὶ παραιτηθεὶς ὀρισμένου βιωτικοῦ σχεδίου» Βεβαίως θυσία ἦτο νὰ κατέλθῃ τις εἰς χώραν ἐρημωθεῖσαν ἐκ τοῦ ἀγῶνος καὶ πάντῃ ἀσύντακτον, μόνον δὲ ἡ φιλοδοξία ὅπως συνδέσῃ τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ἐνδοξὴν ἱστορίαν αὐτῆς, ἡδύνατο νὰ ὠδήσῃ τοῦτον εἰς τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου. Μᾶλλον πεπειραμένος ὅμως πολιτικὸς ἄλλως βεβαίως θ' ἀντεφώνει, ἀλλ' ὁ Ὀθων μόλις ἦγε τὸ δέκατον ἑβδομον ἔτος, καὶ ἡ ροδινὴ νεφέλη τοῦ πρώτου ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ δὲν ἀφῆκε νὰ διακρίνῃ τὸ ἔθνος οὔτε τὴν νεότητά αὐτοῦ, οὔτε τὴν ἀπειρίαν του, ὅπως μὴ βασίσῃ παραλόγους ἐλπίδας. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ ἔθνος εἶχεν ἐνώπιόν του τὴν ἀναρχίαν καὶ τὸ χάος. Ὑπερ ἐδημιούργησεν ὑπερδιετὴς ἐκκρεμότης. Ἐβλεπεν ἐνώπιόν του τὴν φαιδρὰν νεότητά τοῦ ἡγεμόνος του συμβολίζουσαν τὰς χρυσὰς ἐλπίδας τοῦ μέλλοντος, καὶ ἡ χαρὰ αὐτοῦ ἐδημιούργει ἐν τῇ φλογερᾷ φαντασίᾳ του τὴν ἐκπλήρωσιν πόθων προαιωνίων. «Ὁ Ὀθων, ὡς λέγει αὐτόπτης, ἔκλινε πρὸς τὰ ὀπισθεν τὸ μικρὸν αὐτοῦ σῶμα καὶ τὸ ἐξωτερικόν του οὔτε ὠραῖον, οὔτε ἐπιβάλλον ἠδύνατο νὰ κληθῇ· ἦτο ὅμως κομπὸς καὶ ροδινὸς ἐπὶ τοῦ ἵππου του, φέρων τὴν ὠριάν κυανὴν στολὴν τοῦ στρατοῦ τῆς Βαυαρίας, ἡ νεανικὴ δὲ φαιδρότης καὶ ἡ ζωηρότης του ἀνεπλήρουν πᾶν ἄλλο θέλητρον».

Ταῦτα πάντα ὅμως ἦσαν ἀπλῶς ροδινὴ νεφέλη, ἣτις ἐπὶ μικρὸν ἐθάμβωσε τὰ ἀλαλάζοντα πλήθη, δὲν ἠδύνατο δὲ αὕτη νὰ ἀναπληρώσῃ ἐκεῖνο ὅπερ ἀπῆλθον αἱ χαλεπαὶ περιστάσεις τῆς χώρας. Τὰ θέλητρα τῆς νεανικῆς φαιδρότητος κατ' οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ μεταβάλλωσι τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν, νὰ θεραπεύσωσι τὰς ἀνάγκας ἃς ἐδημιούργησε μακροχρόνιος δουλεία, ἐπταετὴς ἀπελπιστικὸς πόλεμος καὶ διετής ἀναρχία. Πρὸ τοιαύτης καταστάσεως πραγμάτων ἐθραυσθήσαν ὅλη ἡ ἀριότης τοῦ πολιτικοῦ πνεύματος καὶ ἡ μεγάλη ὁργανωτικὴ πείρα τοῦ Καποδιστρίου, ἦτο δὲ φυσικὸν ἡ ἄπειρος νεότης τοῦ Ὀθωνος νὰ καταστῇ ἔρμαιον τῶν συγκρουομένων ἐπιρροῶν καὶ τῶν ἀμοιβαίων ραδιοργισμῶν τῶν ἀνδρῶν ἀκριβῶς ἐκείνων, οὓς ἔθεσεν ὡς ἀνιλήπτορας, ἔνεκεν τῆς ἀνηλικιότητος αὐτοῦ, τὸ πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου.

Οὕτως ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων αὐτῆς ἡ πρώτη δυναστεία ὑπέστη μείωσιν τοῦ γοήτρου της, ἔνεκεν τῆς ἀτυχοῦς ἐκλογῆς τῶν ἀποτελεσάντων τὸ ἀντιβασιλευτικὸν σῶμα καὶ ἰδίως τοῦ προέδρου αὐτῆς. Οἱ ἄνδρες οὗτοι δὲν ἦσαν πρόσφοροι, ὅπως διαπλάσωσι συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ τὸ κράτος, οὐδὲ νὰ ἐμβαθύνωσιν εἰς τοὺς πόθους καὶ τὰ φρονήματα δεινῶς κλυδωνισθέντος λαοῦ. Παρ' ὅλην τὴν ἀγαθὴν φήμην, ἣτις ὑπῆρχε περὶ αὐτῶν ἐν Βαυαρίᾳ, δὲν ἦσαν κατ' οὐσίαν δημόσιοι ἄνδρες ἱκανοὶ νὰ δημιουργήσωσι κράτος ἐκ τοῦ μηδενός. Περὶ τοῦ προέδρου μάλιστα τοῦ σώματος τούτου πολὺ ταχέως ἐπείσθησαν πάντες, ὅτι εἶχε μὲν μεγάλην ἐπιτηδειότητα ν' ἀποκρύπτῃ τὴν ἀμάθειαν αὐτοῦ, οὐχὶ ὅμως καὶ τοὺς ἰδιοτελεῖς του σκοποὺς. Περιεστοιχίσθη ὑπὸ ἀμαθῶν καὶ πάντῃ ἀχρήστων θεσιθηρῶν, καὶ προσεπάθει νὰ διαλύσῃ τὴν κατ' αὐτοῦ αὐξομένην παρὰ τὴν κοινωνίαν ἀντιπάθειαν διὰ τῆς παροχῆς θέσεων, οὕτω δὲ ἡ πολιτεία του εἶχε τι πολὺ τὸ ἀγυρτικόν, ὅπερ προσέκρουεν εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ λαοῦ καὶ ἠῤῥανε τὰ κατ' αὐτοῦ παράπονα. Ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀτυχεστάτη. Ἦτο ἄνθρωπος προωρισμένος νὰ διακρίνεται εἰς τὴν θεραπείαν αὐτῶν ἐν αἷς διαπρέπει ἡ κομπότης καὶ ἡ χάρις, νὰ λάμπῃ εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ μεγάλου κόσμου, ἀλλ' οὐχὶ εἰς χώραν τραχεῖαν ἐκ τῶν περιπετειῶν σκληροτάτου ἀγῶνος, ἀσημάτιστον ἀκόμη καὶ τὸ πᾶν ἀναμένουσιν ἐκ τῆς βασιλείας. Ἀποβλέπων εἰς τὸ προσωπικόν αὐτοῦ συμφέρον, οὐδόλως ἐμερίμνα περὶ τοῦ γοήτρου τοῦ Βασιλέως, ἀλλ' ὑπέθαλπε τὸν ἔρωτα δεκαεπταετοῦ νεανίου μετὰ τῆς θυγατρὸς του, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἠδύνατο νὰ καταστῇ αὕτη Βασίλισσα τῆς Ἑλλάδος. Ταῦτα πάντα εἰς πᾶν ἄλλο βεβαίως συνετέλουν ἢ εἰς τὴν ἐπαύθησιν τοῦ γοήτρου τοῦ Βασιλέως, ἐθάμβονε δὲ μόνον τοὺς θαμῶνας τοῦ μεγάρου του ἐλαφροὺς καὶ ἀσυνέτους νεανίας, οὓς ἔθετεν εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος, μὴ ἐξετάζων πολλάκις οὐδὲ τὴν ἠθικὴν καὶ ποιότητα τῶν συμπαικτῶν τοῦ ἀνακτος. Οἱ ἀποβλέποντες ὅμως εἰς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, καὶ μὴ ἐκπληττόμενοι ἐκ τῆς ἐπιδεικνυομένης πολυτελείας τοῦ ἀντιβασιλέως, διέβλεπον τὴν ἰδιοτελείαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ ἀπρόσφορον αὐτοῦ, ἐν θέσει ἀπαιτούσης μεγάλης ὁργανωτικοῦ πνεύματος ἀρετᾶς.

Πάντα τὰ ληφθέντα μέτρα εἴτε διοικητικὰ ἦσαν ταῦτα, εἴτε ὁργανισμοὶ τοῦ στρατοῦ, εἴτε δικαστικά, εἴτε ἐκπαιδευτικά, ἐγένοντο ἐπὶ τῇ

βάσει βαυαρικῶν προτύπων, χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν οὐ μόνον ἡ πνευματικὴ κατάστασις τοῦ τόπου, οὐδὲ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἡ οἰκονομικὴ του ὑπόστασις, διὰ τοῦτο ὁλόκληρον τὸ διοικητικὸν σύστημα ἦτο χιμαιρικόν, ἐν πολλοῖς δὲ ἀκατανόητον. Αὐτὸ τὸ δικαστικὸν ἔργον τοῦ Μάουερ, ὅπερ δὲν στερεῖται σημασίας, ἐγένετο ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ χωρὶς οὐχὶ ἐχούσης 800,000 κατοίκων, ἀλλ' ἐν πολυτελείᾳ, μὴ δικαιολογημένη ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν πόρων καὶ τοῦ προσωπικοῦ, ὅπερ ἐμελλε νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν νομοθεσίαν ταύτην. Τὸ χεῖριστον ὅμως τῆς περιόδου ταύτης ἦτο ἡ τάσις τοῦ κόμητος Ἀρμανσπεργ νὰ λαμβάνῃ ἀφειδῶς ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ὑπὲρ τῶν προσωπικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν καὶ ὀρέξεων. Ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ δανείου ἔλαβεν ἀδρότατον μισθόν, ἔξοδα δὲ παραστάσεως 91,200 δρ., ἐτησίως, μὴ λαμβανόμενων ὑπ' ὄψιν τῶν δαπανῶν τῆς πολυτελοῦς διακοσμῆσεως τοῦ ἐν Ναυπλίῳ μεγάρου του, εἰς ὃ διὰ τὸ ἄλευρον μόνον πρὸς κατασκευὴν κόλλας διὰ τὴν τοιχοστρωσιν τῶν δωματίων, ὑπελογίσθησαν χίλια δραχμαί. Οἱ πτωχοὶ Ἕλληνες οἱ βλέποντες τὴν κατὰ τοιοῦτον τρόπον γινομένην τοῦ δημοσίου χρήματος σπατάλην, ἄκοντες ἀνεμνήσκοντο τῆς ἀπλότητος τοῦ Καποδιστρίου, τοῦ ἀπερίττου βίου καὶ τῆς ἀφιλοχρηματίας του. Ἐνεθυμοῦντο ὅτι ὅτε ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας ὥριζεν αὐτῷ σύνταξιν πολλῶν χιλιάδων ρουβλίων, διὰ τὰς πρὸς τὴν Ρωσίαν προσενηχθείσας παρ' αὐτοῦ ὑπηρεσίας, ἠρνεῖτο νὰ δεχθῇ τὴν σύνταξιν ταύτην λέγων ὅτι τὸ ἔθνος του ὥριζεν αὐτῷ ἐπιχορήγησιν, ὅτε δὲ ἡ Ἐθνικὴ συνέλευσις ἐψήφισεν αὐτῷ τοιαύτην, ἀπεκρίνετο ὅτι ἐπὶ αὐτῷ οἱ ἴδιοι πόροι, καὶ μόνον ὅταν θὰ ἔσπευρετο τούτους ἡδύνατο νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ ἔθνους τὰ ἀναγκαζοῦντα πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ.

Πάντα ταῦτα βεβαίως δὲν συντελοῦν εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ γοήτρου τῆς βασιλείας, οὐδὲ εἰς τὴν παγίωσιν τῆς βασιλείας, ὅπως βασισθῇ τὸ ἔργον τῆς προόδου. Ἡ προτίμησις εἰς τὰς δημοσίας θέσεις ξένων, μὴ διακρινόμενων οὔτε ἐπὶ γνώσεσιν ἀλλ' οὔτε καὶ ἐπὶ κοινῇ εὐφυίᾳ, αἱ ὀργανισμοὶ καὶ αἱ ἐμπαθεῖς καταδιώξεις δὲν ἤργησαν νὰ δημιουργήσωσιν ἔξωμιν παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ, νὰ προκαλέσωσιν συνωμοσίας, καθ' ὧς κατεδιώχθησαν πολλοὶ ἐκ τῶν ἀγωνιστῶν, κατεδικάσθησαν δὲ εἰς θάνατον πολεμισταὶ οἱ οἱ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Πλαπούτας, κατέληξαν εἴτα εἰς ἐπανάστασιν ἐν Μάνη, ὅπου

Ὁ Βασιλεὺς Ὀθων. Προσωπογραφία ὑπὸ Ἀγγλοῦ ζωγράφου κατὰ τὴν εἰς Ναύπλιον ἀφίξιν τοῦ Βασιλέως.

ἠναγκάσθησαν τὰ βαυαρικὰ στρατεύματα νὰ παραδοθῶσιν, οἱ δὲ βαυαροὶ στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοὶ ἐπωλοῦντο ὑπὸ τῶν Μανιατῶν ἀντὶ ὀλίγων δραχμῶν.

Οὕτω εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς αἱ γεννηθεῖσαι ἐλπίδες ὅτι ἀναλαμβάνοντος τὴν ἀρχὴν τοῦ Ὀθωνος ἤθελον παύσῃ τὰ κατατρώγοντα τὸν τόπον κακά, ἀπεδείχθησαν φροῦδαι, δυσχερὴ δὲ ἐδημιούργησεν ἡ ἀντιβασιλεία τὴν θέσιν τοῦ μετὰ δύο ἔτη ἀνάλαβόντος τὴν ἀρχὴν ἡγεμόνος. Τὰς ἡμέρας ἀκριβῶς ἐκείνας ὁ πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας ἔγραφεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν του ὅτι ὁ Βασιλεὺς Ὀθων ἦτο ἄξιος οἴκτου, διότι παρεσκευάσθη αὐτῷ κατάστασις ἀξιοθρήνητος. Αὐτὴ ἡ αὐλὴ αὐτοῦ ἦτο διηρημένη εἰς ἐνεργοὺς φατρίας, ὁ δὲ πρεσβευτὴς τῆς Πρωσίας ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐμάντευσεν ὅτι ἡ φλογερὰ φαντασία τῶν Ἑλλήνων παρέσφην αὐτοὺς εἰς ὄνειρα ἀπραγματοποιήτα, ἡ δὲ μέλουσα ἀπογοήτευσίς ἤθελε γεννήσῃ ἀλγεῖνά κατὰ τοῦ Βασιλέως παράπονα.

Τοιαύτην κληρονομίαν διεδέχθη ὁ Ὀθων κατὰ τὸ 1835 ὅτε ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν. Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ταύτην κατάστασιν προσετίθετο ἡ

ἀντιζηλία τῶν προστατίδων Δυνάμεων, τηρουσῶν ἴδιον κόμμα μεταξὺ τῶν πολιτικῶν μερίδων· ὑπεδαύλιζον δ' ἔτι μᾶλλον τὰ πολιτικὰ πάθη καὶ ἐξήτει ἐκάστη ἐξ αὐτῶν νὰ καταστήσῃ ὑποχείριον τὸν Βασιλέα· πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μετεχειρίζοντο πᾶν μέσον καὶ παρώξυνον πᾶσαν δυσχέρειαν ἐπανέστανον τὴν ἐσωτερικὴν καχεξίαν καὶ συνταράσσουσιν τὰ πνεύματα τῶν κατοίκων, ἡ δὲ γενικὴ δυσἀρέσκεια ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Ὀθωνος, ὃν ἐκατηγόρουν οὐ μόνον ὡς ἀνίκανον νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ ἔθνικα συμφέροντα, ἀλλ' ὡς ἐξυπηρετοῦντα συμφέροντα ξένων Δυνάμεων. Τὰ παράπονα ταῦτα οὐ μόνον ἄδικα ἦσαν· ἀλλ' αὐτόχρημα μωρὰ, καθ' ὅσον ἡ πατροπαράδοτος ἀγάπη πρὸς τὴν Ἑλλάδα τοῦ Ὀθωνος δὲν ἐχρονολογεῖτο ἀφ' ἧς ἐπάτησε τὸ ἔδαφος αὐτῆς, ἀλλὰ παιδιόθεν ἐτράφη μετὰ τὰς ιδέας τοῦ φιλελληνισμοῦ καὶ μεριάκιον ἠσθάνθη ὑγκαινομένους τοὺς ὀφθαλμούς του ἐξ ἱερᾶς συγκινήσεως, ἦν ἐπρόκαλουν αἱ περὶ Ἑλλάδος ποιήσεις τῆς πατρικῆς λύρας.

Αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ Δήμου ἦσαν ὑπερβολικαί, ἡ δὲ θέσις τοῦ Ὀθωνος ἔνεκα τῶν στενῶν ὁρίων τοῦ Βασιλείου, τῶν ἐλαχίστων αὐτοῦ πόρων καὶ τῶν μεγάλων ἀναγκῶν του, ἐδυσχεραίνε τὴν θέσιν του. Τὸ πρῶτον δάνειον τῶν 60,000,000 κατηναλώθη κατὰ τρόπον ἀξιοθρήνητον, αἱ δὲ Δυνάμεις, αἱ ἐγγυηθεῖσαι τοῦτο, ἐζήτησαν λογοδοσίαν παρὰ τῆς ἀντιβασιλείας διὰ τὴν διάθεσιν τῶν πρώτων αὐτοῦ δόσεων, μεθ' ὅλην δὲ τὴν παραδοχὴν μέτρων τινῶν ἐπωφελῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ σύστασις τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, ἡ ἐσωτερικὴ καχεξία ἠῤῥα-νε ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ μετ' αὐτῶν ἡ ἀνησυχία τῶν πολιτῶν. Αὐτὴ καὶ μόνῃ ἡ καχεξία ἦτο κακὴ σύμβουλος εἰς λαόν, ὅστις τοσαύτας ἄλλας εἶχεν ἀφορμὰς νὰ δυσχερευθῇ καὶ νὰ ἀσχήλῃ. Εἰς ταῦτα προσετίθετο ἡ μὴ χορήγησις συνταγματικοῦ πολιτεύματος, ὅπερ εἶχεν ὑποσχεθῇ ὁ τε Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας καὶ αἱ προστατίδες Δυνάμεις· τὰς ὑποσχέσεις ταύτας παρέβλεπεν ὁ Ὀθων, πιστεύων ἀδιστάκτως ὅτι τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα ἦτο ἀσύμφορον εἰς τὸ ἔθνος. Τὸ ἐπιχείρημα ὅτι τὸ συνταγματικὸν πολίτευμα παρὰ λαφ' ἀμορφῶν πολιτικῶν ἤθελε καταστρέψῃ οὐ μόνον τὴν εὐθυμερίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀποπνίξει τοὺς πόθους τῆς ἐνώσεως τῆς φυλῆς, δὲν ἦτο δινατὸν νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀσυνέπειαν τοῦ Ὀθωνος. Προσέκρουε τοῦτο εἰς τὰς ιδέας οὐ μόνον τοῦ λαοῦ ἀλλὰ καὶ τῶν μᾶλλον πεπειραμένων πο-

λιτικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης συνεβούλευε τὴν Βασιλείαν ὅπως χορηγήσῃ σύνταγμα, ὅπερ ἐθεώρει οὐ μόνον ὡς ἀπλὴν ἐγγύησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν ὑπερβολῶν τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐπὶ πρόληψιν ταραχῶν, ἐθεώρει δὲ τὴν συνταγματικὴν ἐλευθερίαν καὶ ὡς σύμβολον ἑθνικῆς προόδου. Ταῦτα ἐφρόνουν οὐ μόνον οἱ προεξάρχοντες τῶν Ἑλλήνων· ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἐπισήμοις ξένοις τοιαῦται ἐκράτουν ιδέαι περὶ τοῦ ἀναγκαίου πολιτεύματος ἐν Ἑλλάδι. Ἀπὸ τοῦ 1834 ὁ Πάλμερστον ἐν ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν Τρικούπην ἔγραφεν¹⁾ «ἀξιοσημείωτον πρὸ πάντων μοι φαίνεται ἐν τῷ ὑπομνήματι Ὑμῶν, ὅτι λέγεις περὶ συντάγματος, διότι ἀδύνατον νὰ κυβερνηθῇ ἄνευ τοιούτου ἡ Ἑλλάς. Ἐνεκα τούτου δὲ ἡ κυβερνήσις τοῦ Βασιλέως ἐπρεπε πρώτη νὰ τιμῇ ἑαυτήν, προεξομαλύνουσα διὰ τῶν ἀναγκαίων ἐνεργειῶν τὴν ὁδόν, ἵνα μὴ βιασθῇ παρ' ἄλλων. Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀνεξάρτητον μὲν, ἄμοιρον δὲ συνταγματικῶν θεσμῶν, οὔτε ὑπῆρξεν οὔτε ὑπάρξει πώποτε».

Ἀλλὰ ὁ Ὀθων εἶχε φυσικὴν ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς φιλελευθέρους θεσμούς οὓς ἀπῆτει ἡ χώρα, ἐνίσχυε δ' ἔτι μᾶλλον τὴν ἀντιπάθειαν ταύτην ἡ Βασίλισσα Λμαλία, ἥτις ἐνασκοῦσα μεγίστην ἐπὶ τοῦ Βασιλέως ἐπιρροήν, ἐκράτνε τὸν ἀναποφάσιστον Ὀθωνα εἰς ιδέας ἀντιτιθεμένας εἰς τὸ γενικὸν φρόνημα.

Ὁ Βασιλεὺς Ὀθων ἠγάπα τὴν Ἑλλάδα μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, εἶχον συγκινήσει αὐτὸν ὅπως πάσας τὰς ἐκλεκτάς φύσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης αἱ περιπέτεια τῶν ἐνδόξων ἀγώνων της, ὠνειροπόλει δὲ νὰ συνδέσῃ τὸ ὄνομα του μεθ' ἐνὸς μεγάλου φυλετικοῦ ἀγῶνος ἐν τῇ Ἀνατολῇ, οὗτινος νὰ ἐτίθετο αὐτὸς ἐπὶ κεφαλῆς. Εἰς τὴν ιδέαν ταύτην ἀποβλέπων δὲν ἀπέδωκεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τὴν δέουσαν σημασίαν, οὔτε ἀνεμέτρα τοὺς κινδύνους καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους. Πρὸς ἓνα μόνον ἀπέβλεπε σκοπὸν, τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τῆς ἐπαναστάσεως, τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἡ ιδέα αὕτη τὸν ἀπερρόφα καὶ μετέβαλλε τὸν ἑλληνικώτατον ἐκείνον ἡγεμόνα εἰς ὀνειροπόλον τῆς μεγάλης ιδέας ἀπόστολον, δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ δεχθῇ ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις τοιοῦτου σκοποῦ θὰ κατορθοῦτο νὰ συντελεσθῇ ἄλλως ἢ μοναρχουμένης τῆς Ἑλλάδος. Αἱ πατριωτικαὶ αὐταὶ ὀνειροπολήσεις ἀπέτρεπον τοῦτον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐμπέδωσιν

¹⁾ Ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις Ν. Δραγοῦμη.

της τάξεως υπό τὸ πνεῦμα φιλελευθέρου πολιτεύματος. Τὰ ἑλληνικά πνεύματα ἄτινα ἦσαν ἤδη ταραγμένα ἐξ αἰτίας τῆς μωρᾶς διοικήσεως τῆς ἀντιβασιλείας, ἐταράσσοντο ἐτι μᾶλλον βλέποντα ἀνακτοβούλιον ἀποτελούμενον ὑπὸ ξένων, οὐχὶ βεβαίως σοφῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' ἁμαθῶν καὶ ραδιούργων. Πανταχόθεν τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν μᾶλλον ἀπολυταρχικῶν κυβερνήσεων, ἐδίδετο συμβουλὴ εἰς τὸν Ὁθωνα, ὅπως χορηγήσῃ ἀντιπροσωπευτικὸν πολιτεύμα εἰς τὸ ἔθνος, μόνον δὲ ἀντισυνταγματικὸς ἄνεμος ἔπνεεν ἐκ τῆς φιλελευθέρου Γαλλίας. Ἄλλ' ἐν ᾧ εἰς τοιαύτας εὐρίσκειτο ἀμφιβολίας ὁ Ὁθων, ἐξεργάσῃ ἡ ἐπανάστασις τῆς 3 Σεπτεμβρίου, καὶ ὁ Καλέργης ἡγούμενος εὐαρίθμους στρατοῦ καὶ τινων καθαρμάτων τῶν φυλακῶν τοῦ Μενδρεσέ ἐξηνάγκασεν αὐτὸν εἰς τὴν παραδοχὴν συνταγματικοῦ πολιτεύματος. Ἐπιστεύθη ὅτι μετὰ τοῦ νέου πολιτεύματος νέα θ' ἀνεγεννᾶτο ἐποχὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἐλπὶς ματαία. Ἡ αὐτὴ κατάστασις ἐπηρεαζομένη, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ κατάργησις τοῦ χορηγηθέντος πολιτεύματος, ἐνοθεύετο τοῦτο καὶ παρεβιάζετο καταδιωχθέντων ἀπεινῶς τῶν πρωτεργατῶν αὐτοῦ. Ὁ Ὁθων συνεκέντρον εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς εὐτελεστάτας τῶν ὑποθέσεων. πλείστας τῶν ὁποίων δὲν ἔφερεν εἰς πέρας, ἔνεκα τῆς ἐμφύτου αὐτῷ ἀναποφασιστικότητος.

Ἐπικρατεῖ παρὰ πολλοῖς ἡ γνώμη ὅτι ἦτο ἄωρος ἡ λειτουργία συντάγματος εἰς ἔθνος ἄρτι ἐξεληθόντος τῆς μακρᾶς τουρκικῆς δεσποτείας. Ἰσως ἔχουσι δίκαιον οἱ ταῦτα φρονούντες, ἀποβλέποντες εἰς τὴν τροπὴν ἣν ἔλαβον τὰ πράγματα ἔνεκεν τῆς παρ' ἡμῖν λειτουργίας τοῦ πολιτεύματος· ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς συνθηκολογίας πρὸς τὰ λαϊκά φρονήματα, θὰ ἠδύναντο νὰ προληφθῶσιν αἱ ἐξεγέρσεις καὶ αἱ ἀποστασίαι, αἱ διαταράξαι τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ τριακονταετὲς διάστημα τοῦ Ὁθωνος, αἵτινες ἐπλήρουν διαρκῶς δυσθυμίας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. Διαρκῶς εὐρισκόμενος πρὸ τοιαύτης καταστάσεως ἀπέκαμεν ὁ Βασιλεὺς, κατατρίβων πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, ὅπως ἀντιδρᾷ εἰς τὰς δημιουργουμένας ἐξεγέρσεις εἰς τε τὰς ἐπαρχίας καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν πρωτεύουσιν. Ἐρευνῶν τις τὴν τριακονταετὴ βασιλείαν τοῦ Ὁθωνος, βλέπει ὅτι ἔτος δὲν παρήρχετο ἄνευ ἐπαναστάσεως τινὸς εἰς τινα ἐπαρχίαν τῆς Ἑλλάδος, κράτος δὲ εἰς τοιαύτην εὐρισκόμενον ἔκρυθμον κατάστασιν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προβαίῃ εἰς τὴν πρόοδον ἐκείνην,

τὴν ἀπαιτοῦσαν γαλήνην σκέψεων καὶ ἀδιατάρακτον ἐξ ἐσωτερικῶν περισπασμῶν μελέτην. Διὰ τοῦτο ὑπὸ ἐσωτερικὴν ἔποψιν ἡ βασιλεία τοῦ Ὁθωνος δὲν ἐπέδρασε σπουδαίως εἰς τὴν πρόοδον τῆς χώρας, οὐδὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν παγίωσιν τάξεως ἐν αὐτῇ ἢ τὴν θεμελίωσιν διοικήσεως ἀνομορφούσης ταύτην. Τουναντίον τὰ δεινὰ τῆς σημερινῆς καταστάσεως δὲν πρέπει νὰ ζητήσῃ τις εἰς τὸ δημιουργημὰ μόνον τῆς ἐθνοσυντελέσεως τοῦ 1863. Εἶνε τὰ πλείστα λείψανα τῶν ἀρχικῶς τεθεισῶν σαθρῶν βάσεων τῆς οργανώσεως τοῦ κράτους. Ἡ ξενικὴ ἐπέμβασις δὲν ἦτο ἀμέτοχος τῆς τοιαύτης καταστάσεως. Αὕτη παρέλυε τὰς ἀγαθὰς ἐνεργείας τῆς ἐξουσίας, ὁ δὲ Γκυζὺ ἐστηλίτευσε τὴν διχόνοιαν καὶ τὴν περὶ τῆς ἐπικρατήσεως πάλιν τῶν ἐν Ἀθήναις ξένων πρέσβων ὡς κυρίαν αἰτίαν τῆς παραλύσεως, οὕτω δὲ ἡ Ἑλλὰς μετεβλήθη εἰς θέατρον ἀλυσιτελῶν, ἀπρονοήτων καὶ ἀδόξων ἀντιζηλιῶν, ὡς ἔλεγεν ὁ Γάλλος πολιτικός, συντελουσῶν εἰς τὴν ἀναχαίτισιν τῆς προόδου ἐν Ἑλλάδι.

Ἐν τοσούτῳ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ὁθωνος συνεκεντροῦτο ὅ,τι ἐπίσημον εἶχεν ἡ Ἑλλὰς, προεξῆρχε δὲ ἡ ἀριστοκρατία τῶν ὅπλων. ἦν ἐπὶ μακρὸν ἥλπισεν ὁ Ὁθων ὅτι θὰ ἐχρησιμοποίει εἰς νέον ἄγωνα κατὰ τῆς ὁμόρου ἐπικρατείας, διότι ἡ ἰδέα αὕτη εἶχε καταστῇ ψυχολογίαν αὐτοῦ μετὰ τὴν ἔξωσιν, ἐνόμιζον ἐν τῇ ἐπαναστατικῇ των παραφορᾷ, ὅτι θὰ εὐρισκον ἐν αὐτῇ τὰ στοιχεῖα προδοσίας, ἔτυπον ὅμως τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἰδόντες εἰς ὁποίας ἐνεργείας προέβαιεν ὁ ἐξορισθεὶς ἡγεμὼν, ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου. Δυσσεκλήρωτος βεβαίως ἦτο ἡ πολιτικὴ αὕτη, ἐν τούτοις οὕτως εἶχε χαραχθῇ ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους, ἀπὸ τῆς πώσεως τοῦ Βυζαντίου, ὁ δὲ Ὁθων τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν τῆς φυλῆς ἐθεώρει ὡς τὸν μόνον σκοπὸν καὶ τὴν μόνον πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν πολιτικὴν ταύτην δὲν συνέδεσεν ὁ Ὁθων πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως, ἥτις περιέπιπεν ἀμέσως εἰς τὰς αἰσθήσεις τοῦ λαοῦ. Σφάλματα δὲ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει ἀπεξένωσαν αὐτὸν τῆς λαϊκῆς ἀγάπης καὶ ἀπὸ τοῦ 1860 ἡ δημοτικότης τοῦ Βασιλέως εἶχε κλονισθῇ. Κατηγορεῖτο ἀναφανδόν, καὶ δικαίως, ὅτι διενήργει ἐκλογὰς τῇ ἐπεμβάσει τῆς λόγχης, ἐκφραζῶν διὰ τοῦ τρόπου τούτου τοὺς πολιτικὸς χαρακτῆρας, παραβαίνων ἀδιαλείπτως τὸ σύνταγμα, ἕως ὅτου μετὰ

δύο ἔτη ἡ στάσις ἐξεργάσῃ ἐν μέσῃς Ἀθήναις καὶ ἡ ἀνατροπὴ ἐπῆλθεν. Ὁ λαὸς ἐν τῇ παραφορᾷ τοῦ ἐλησμόνησεν ὅλας τὰς ἀρετὰς τοῦ φιλοπάτριδος ἡγεμόνος καὶ ἐθεώρησε τὴν ἔκπτωσιν αὐτοῦ ὡς ἡμέραν ἐλευθερίας ἀπὸ ξενικοῦ ζυγοῦ. Τοιοῦτος ἀείποτε ὑπῆρξεν ὁ λαός. Ὁ Πλούταρχος δίδων τὴν εἰκόνα τῆς καταστάσεως τῆς Ρώμης μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, παρουσιάζει τὴν ὁργὴν τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν φονέων τοσοῦτον τυφλῇ, ὥστε καὶ ποιητὴν, ἀμέτοχον τῆς συνωμοσίας ἐκπροσωποῦντα δὲ τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἔθνους, ἐφόνευσε ἐν τῇ παραφορᾷ τοῦ ὄχλου. Οὐδεμία κρίσις, καὶ οὐδεμία λογικὴ κυριαρχεῖ ἐν τῇ λαϊκῇ ἐξεγέρσει, οὐδὲ δύναται τις νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἐπαναστοῦντος λαοῦ· αἱ πεποιθήσεις καὶ αἱ γνώμαι μεταβάλλονται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν καὶ τὰ πάντα παρσύρει ὁ ἄνεμος τῆς ἐπαναστάσεως. Τοιαύτη ἦτο ἡ ψυχολογία τοῦ ἀθηναϊκοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πώσεως τοῦ Ὁθωνος ὥστε οὐδὲ οἱ παρ' αὐτοῦ τοσάκις εὐεργετηθέντες εὐρέθησαν ὅπως διαμαρτυρηθῶσιν, ἀλλὰ πάντες ἴσταντο εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐπαναστατῶν. Ἀφῆκε τὸν θρόνον ὁ Ὁθων χωρὶς νὰ μνησικακήσῃ καὶ ἐν τῇ πεποιθῇ ὅτι παρεγνωρίσθῃ ἡ ἀγαθὴ αὐτοῦ θέλησις καὶ ἡ ἐθνικὴ αὐτοῦ πολιτεία, ὑπὸ λαοῦ ραδιουργηθέντος ὑπὸ τῶν ἀντιζήλων δυνάμεων καὶ τῶν ἐγχωρίων δημοκόπων.

Ὅτι ἡδικήθη ἡ πολιτεία τοῦ Ὁθωνος ὀλίγοι εἶναι οἱ ἀρνούμενοι σήμερον, πάντες δὲ οἱ συνετέλεσαντες εἰς τὴν ἔκπτωσιν αὐτοῦ μετενόησαν ἤδη. Ὁ Ὁθων ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν ἀγαθὸς καὶ φιλόπατρις ἡγεμὼν, ἐξήτησε νὰ δημιουργήσῃ μεγάλην καὶ πεπολιτισμένην τὴν Ἑλλάδα, φάρον ὡς ἔλεγε ταύτην ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἄλλ' ἔστερεῖτο πείρας, διοικητικοῦ καὶ οργανικοῦ πνεύματος καὶ θελήσεως. Λιτοδίαιτος εἰς

ἄκρον καὶ χρηστὸς ἀπὸ φύσεως, εἶχε καταστήσει τὸν οἶκον τοῦ πρότυπον πρὸς ἀπομίμησιν. Ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων αὐτοῦ ἔπνεεν αἶρα ἄκρας χρηστότητος καὶ ἄκρας ἀρετῆς, ἥτις ἐπέδρα ἐφ' ὅλης τῆς κοινωνίας καὶ διέπλανε τὰ ἦθη αὐτῆς. Ἄλλ' ἀπὸ τὸν Ὁθωνα ἔλειπεν ὅ,τι ἀπῆλθον αἱ περιστάσεις νεοτεύκτου κράτους, ἡ χαλβδίνη θέλησις καὶ ἡ δημιουργικὴ δύναμις, αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ δώσωσιν ἰδίαν σφραγίδα εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀναγέννησιν. Εὐμάλακτος καὶ φύσει ἀγαθός, δὲν ἦτο ὑπὸ τῆς θείας προνοίας προσωρισμένος νὰ ἄρξῃ λαοῦ πολυτιμάρχου καὶ ἀνυπομόνου. Ἐλείπεν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἡ πολιτικὴ εὐκαμψία δι' ἣς θὰ ἀπέφευγε νὰ συντριβῇ κατὰ τὰς διαρκεῖς πολιτικὰς προστριβὰς. Ὅ,τι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Γκαίτε διὰ τὸν Καποδίστριαν δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ διὰ τὸν Ὁθωνα. Ὁ Κυβερνήτης εἶχεν ὅλας τὰς ἀρετὰς μεγάλου πολιτικοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὸν τὸ στρατιωτικὸν γόητρον, ἀπαραίτητον ὅπως ἄρξῃ λαοῦ χαλκευθέντος εἰς τὸν ἄκμονα ἐπταετοῦς σκληροτάτου πολέμου. Ὁ Ὁθων εἶχεν ἐπίσης μεγάλας ἀρετὰς χρηστοῦ Βασιλέως, ἀλλ' ἔστερεῖτο πολιτικῆς εὐκαμψίας. Διὰ τοῦτο συνετρίβη. Πασῶν ὅμως τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ ὑπερεῖχεν ἡ φιλοπατρία καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους πόθος του. Αἱ ἀρεταὶ αὗται τὸν ἠκολούθησαν οὐ μόνον εἰς τὴν ἐξορίαν ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ τάφου. Τὰς ἀρετὰς του δὲ ταύτας οὐδέποτε ἐλησμόνησε τὸ ἔθνος. Ἡ ἔξαψις καὶ ἡ παραφορὰ τῆς ἐπαναστάσεως παρήλθον ταχέως, μετὰ τὴν διάλυσιν δὲ τῶν ἐπαναστατικῶν ἀτμῶν, ἡ μορφή τοῦ πρώτου βασιλέως ἀπέμεινε προσφιλεῖς ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἔθνους ὡς τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐφηβὸς εἰσῆρχετο ὡς ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Ναύπλιον.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΒΕΛΛΙΑΝΤΗΣ

ΣΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ

Εἶχες τὸ πρόσωπο γλυκὸ, καί, δίχως νὰ τὸ θέλῃ,
Μὲς ταῖς καρδίαις ἐστάλαζε, σὰν τ' ὄνομά σου, μέλι.
Σήμερα πῶπες μακρὰ, σὲ τολμηρὸν ἄγωνα,
Εὐπνᾷ πολέμου αἰσθήματα καὶ ἡ γελαστή σου εἰκόνα.

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ΦΤΩΧΟΘΑΝΑΤΟΣ

Εμπήκα στο χαμόσπιτο της έξοχης γειτονιάς διασκελίσας το κατώφλι της μεγάλης σανιδένιας αυλόθυρας. Ήτον ένα σπίτι πλούστρας με σκάφες δίπλα στο πηγάδι, με σχοινιά τεντωμένα από τους τοίχους της μάντρας και σηκωμένα με μεγάλα μπουγαδόξυλα διχαλωτά. Η σαπουνάδες έτρεχαν από τ' αulάκια και καταστάλαζαν σ' ένα μεγάλο βούρκο, όπου η πάες έτσαλαβουτούσαν με απόλαυσιν. Το σπίτι ανε στο βάθος, μια καλύβα ζσρωμένη μπροστά στο μεγαλειό της αυλής με τον άερα, με το νερό και με τον ήλιο, που έδιναν το ψωμί στη φτωχοοικογένεια. Ένας σωρός από στεμμένα ρούχα υψώνετο στη μαρμαρένια γούρνα, ο κόπανος έκείτο εκεί, έτοιμος να κτυπήσει της βρεγμένες άντρομίδες, και σε μια γωνιά, μέσα σαυτή τη ρυπαρότητα, ένα μικρό περιβολάκι, τριγυρισμένο με παλιοτενεκέδες σκουριασμένους, άνθιζε, φουντωμένο από χρυσάνθεμα.

Ήταν ένα φθινοπωρινό πρωί, φωτισμένον από έναν ήλιο παστρικό, σαν άσπροφορεμένος μάγος, που όλα τὰ ζωντάνευε και τὰ εξωράιζε. Έτύφλωναν οι άσβεστωμένοι τοίχοι των χαμοσπιτιών, σαν φιλιδιένιοι, ο βούρκος έλαμπε σαν χρυσταλένιος, ο κόκορας στεκότανε στην κορυφή της μάντρας σαν χρυσοστλισμένος άρχοντας.

Ελέερασα σκυφτά τὰ πονκάμισα και τὰ σεντόνια που έστέγγωναν και μπήκα στο δωμάτιο με το χαμηλό ταβάνι. Η Γιάνναινα, η πλύστρα, έσιδέρωνε. Ένα δυο γειτόνισσες της έκαναν συντροφιά. Μιλούσαν για το γάμο που είχε γείνει χθές το βράδυ στη γειτονιά και η Γιάνναινα, κρατώντας το σίδερο άπάνω σ' ένα κολλαρισμένο μανικέτι, με το άλλο χέρι έκανε χειρονομίες θαυμασμού για τὰ προίκια που είχε σιδερώσει η ίδια. Τέτοιον πλούτο και τέτοια νοικοκυρωσύνη δεν είχε ματαΐδη. Όλα από δυο ντουζίνες. Μιάν άπιθαμή—νά, τόσες!—η νταντέλλες που είχαν άπάνου τὰ πονκάμισα. Κεϊνες ή μάγκες, ή πιέτες, οι φύόγγοι, ή κορδέλλες!... όλα ψιλοδουλειά, κι' όλ' από το χέρι της.

Και ή κουβέντα πήγαινε τον δρόμο της. Μπράβο του το καλό κορίτσι που έστάθη τυχερό. Κιαυτός όμως, καλό, πολν καλό παιδί. Άν και λένε πως έκανε κιαυτός της τρέλλες

του, πως τὰ είχε με τη μιá και με την άλλη παλιογυναίκα, αλλά ποιός νέος και ποιά νέα δεν κάνει σήμερα της τρέλλες της. Σάματι κι' αυτή—ή νύφη—δεν έκανε τὰ δικά της με το γυιό του γιατρού, που όλοι λέγανε πως θά την άρρεβωνιάσει, κι' ύστερα τραβήχτηκε γιατί δεν τοΰδιναν όσα ζητούσε; Έτοϋτος φάνηκε πειδ καλόγνωμο παιδί αλλά δεν βαρυνέσαι που θά πήρε είκοσι χιλιάδες, όπως λένε; Που της βρήκε ο πατέρας της ένας υπάλληλος με τον ξηρό μισθό του, της είκοσι χιλιάδες;

—Που της βρήκε; πετάχτηκε ή Γιάνναινα. Άμ κείνα που...

Κι' έκαμε με το χέρι της το νεϋμα του σουφρώματος.

—...Τὰ ξεχάσες; Δέ θυμάσαι το δικαστικό κλητήρα που τον έσπρωξε και τοΰκλεισε την πόρτα, κι' εκείνος βγήκε στο δρόμο και τον έκανε σκουπίδι φωνάζοντας: κλέφτες! παληανθρώποι! που φάγατε το δημόσιο και κάνετε τὰ παλάτια που καθόσαστε!

Έπειτα ή γυναίκαρά με τὰ άνασκουμπωμένα μπράτσα άφησε το σίδερο, έκανε το στανρό της και είπε πειδ σιγά

—Ο Θεός να με συχωρέσει, Παναγία μου, δέ θέλω το κακό του κοριτσού, αλλά δεν ήμπορώ να μην είπω και το σωστό: τέτοια χαραιοφαΐσματα δέ βγαίνουνε σε καλό.

Είχα καθήσει σ' ένα σκαμνί που μου είχε άδειάσει ή Γιάνναινα όταν εμπήκα, δίχως να διακόψω την κουβέντα της, και άκουγα της τρεΐς γυναΐκες.

Έπειτα ή πλύστρα γυρίζει και μου λέει μ' ένα περιποιητικό γέλιο:

—Νά με συχωρέσει όποι δέ σοϋφερα τὰ ρούχα. Τάχω έτοιμα, αλλά πέθαν' ο μπάρμπα Μανωλιός—ζωή σε λόγου σου—και είχαμε σκοτούρες.

—Μπα; πέθανε ο μπάρμπα Μανωλιός; Τον κακομοΐρη! Πότε πέθανε;

—Άπόψε, ξημερώματα και τον άποθέσαμ' εδδ πα' όσο που νάρδουνε τὰ παιδιά του να τότε σηκώσουν.

Γυρίζω και βλέπω στη γωνιά τον πεθαμένο. Ήταν ένας άσπρος σωρός, σαν γιοϋκος, άπάνω σε σανίδες στηριγμένες σε τέσσερα σκαμνιά. Ένα σεντόνι έσκέπαζε το λείψανο κι' ένα

δεκάριχο κερί, κολλημένο στο σκαμνί του κεφαλιού, έφώτιζε τον τελευταϊον ύπνο του γέρον. Άλλά ή φλόγα του κεριού δεν έφαινότανε στον ήλιο που έμπαινε από τη θύρα και χυνόταν άφθονος κι' άνώφελος άπάνω στον νεκρό. Η μυΐγες έπεριπατούσανε ψαχτά και άνπόμονα άπάνου στο σεντόνι. Από το άνοιχτό παράθυρο μπαΐναν ή φωνές των παιδιών της γειτονιάς, που έπαιζαν στο δρόμο, και κάπου κάπου μια γειτόνισσα περνούσε, στεκότανε στο χαμηλό παράθυρο, ρωτούσε αν πέθανε ο μπάρμπα Μανωλιός, έλεγε «ζωή σε λόγου σας», έπειτα ρωτούσε μην είδαν την κατσίκα, και τραβούσε να την εύρη.

Το φτωχό το γέροντα! Αυπήθηκα. Τόνη θυμόμουν που τον έβλεπα να περνάη τακτικά, άργά, γερμένος σ' ένα χοντρό κλαρί πειδ ύψηλό απ' το σαράβαλο κουφάρι του, ν' άνεβαΐνη με βόγγο τον άνήφορο, κουβαλώντας το καρβέλι από το φούρνο. Όταν τότε καλημέριζα, μουρμούριζε μια καλημέρα χωρίς να ιδη και δίχως να γνωρίσει ποιός του μίλησε. Έπειτα, στα τελευταία, δεν ήμπορούσε πια να περπατήσει: όταν έκανε καλωσύνη, τον έβγαζαν στη θύρα και σωριαζότανε χάμου στο πεζούλι, στη λιακάδα. Ύστερα χειμώνιασε, κι' ο μπάρμπα Μανωλιός έκρεβατώθη. Δεν έτρωγε, δεν έμιλούσε, δεν έσάλευε. Ένα πρωί τον βρήκαν ξυλιασμένο. Κανένας δεν κατάλαβε αν πέθανε ή αν έζοϋσ' άκόμα. Μόνον τὰ τέσσερα σκαμνιά με της σανίδες και με το σεντόνι έπιαναν τον τόπο στο χαμόσπιτο.

Τα παιδιά του: ή μία καμαριέρα σ' ένα πλουσιόσπιτο, ο άλλος άμαξάς, τον έδεχναν και τον είχαν διώξει από το σπίτι γιατί έπινε. Μια μέρα πήγε στο φίλο του το Γιάννη—πριν να πεθάνη ο καλόψυχος περιβολάρης, ο άντρας της πλύστρας—κι' έκλαψε για την άπονιά των προκομμένων του παιδιών. Οι συμπονετικοί φτώχοι τον έλυπήθηκαν και τοΰδωσαν μια γωνιά στο σπίτι τους για να κοιμάται κι' ένα κομμάτι ψωμί από το λίγο που βρισκότανε. Από κείνη την ήμέρα ο μπάρμπα Μανωλιός έδιορθώθη, πιοτό δεν εξανάβαλε στο στόμα του, αλλά δεν ήθελε ν' άκούση πειά για τὰ παιδιά του. Ούτε κανένα κι' απ' αυτὰ εφάνηκε ποτέ να πάη να ιδη τί άπόγεινε ο γέρος. Σε

δυο τρία χρόνια πέθανε ο Γιάννης, και ή γυναίκα του εκράτησε το γέροντα για συντροφιά και την ψυχή της. Πέρασαν άλλα τρία χρόνια από τον ένα θάνατο ως τον άλλο.

...Του κάκου εγύριζε όλη την ήμέρα ένας νοικάρης διπλανός για να έρρη τον άμαξά ή την καμαριέρα, και να τους ειδοποιήσει. Κανένα δεν εύρηζε. Έμαθε πως ή θυγατέρα του μπάρμπα Μανωλιού είχε παντρευτή εδω και τρία χρόνια, και οι άμαξάδες που έρώτησε για τον γυιό του του είπανε πως ήτανε στη φυλακή για κάποιο φόνο.

Τότε ο γείτονας έπήγε στην άστυνομία και ειδοποίησε πως ένας έρμος επέθανε και να στείλουνε τη νεκροφορα των φτωχών κι' έναν παπα, να πάρουνε το λείψανο.

E. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ

ΑΝΕΜΟΣΤΡΟΒΙΛΟΣ

ΕΡΤΟΝ ΔΟΥΣ RUTH ΜΙΛΛΕ

Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ*

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗΣ

Βουλευτής.

Ἄγνων τὸ ἀκριβὲς ποσὸν ὅπερ ἐτησίως θ' ἀποδίδεται ἐκ τῶν τόκων τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου Δομπόλη, ἀδυνατῶ νὰ εἰπω ὑμῖν ὅποιον ἴδρυμα θεωρῶ μετὰ βεβαιότητος καὶ ὡς τὸ μᾶλλον ἀνάλογον πρὸς τοὺς πόρους οὔτινες θὰ διατίθενται. Ἄλλ' εἰκάζω ὅτι οἱ πόροι δὲν θὰ ἐπαρκῶσι πρὸς ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν καὶ δευτέρου ὡς τὸ ὑπάρχον Πανεπιστημίου, ἂν τοιοῦτον ἤθελεν ὑποτεθῇ ἀναγκαῖον. λέγω καὶ πρὸς συντήρησιν, διότι οὐδεὶς ἐξεφρονῶν θὰ συμβουλευσῇ τὸ Κράτος νὰ δαπανᾷ καὶ διὰ νέον Πανεπιστήμιον, ἀφοῦ τὸ ὑπάρχον ἀτελέστατα λειτουργεῖ ἐλλείψει κυρίως χρημάτων. Τὸ Κράτος σήμερον δαπανᾷ ἐτησίως ὑπὲρ αὐτοῦ 600 χιλιάδας δραχμῶν, εἰς ἃς δέον νὰ προσθέσετε ἐτέρας 250,000 δαπανώμενας ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ Πανεπιστημίου καὶ 150,000 δαπανώμενας ἐκ κληροδοτημάτων πρὸς εἰδικοὺς σκοποὺς. Τοιαύτας δαπάνας δὲν ἐπιτρέπει τὸ κληροδότημα Δομπόλη.

Ἄλλὰ μὴ ὄντος ἀναγκαίου δευτέρου Πανεπιστημίου, μὴδ' ἐπαρκούντων ἄλλως τῶν τόκων τοῦ κληροδοτήματος, ἡ διατάξις τῆς διαθήκης ὑπὲρ ἰδρύσεως τοιοῦτου ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, τοῦ Καποδιστριακοῦ κατὰ τὸν διαθέτην Πανεπιστημίου, δὲν δύναται συμφωνότερον πρὸς αὐτὴν νὰ πραγματοποιηθῇ ἢ καθ' ἓνα, νομίζω, τῶν ἐφεξῆς δύο τρόπων.

Δύναται νὰ ἰδρυθῇ ἐν *Λαϊκῶν Πανεπιστημίων* ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἐν ἀρχῇ μὲν μόνον, βραδύτερον δὲ μετὰ παραρτημάτων καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος.

Τῶν *Λαϊκῶν Πανεπιστημίων* τὴν ἴδρυσιν ὑπαγορεύει καὶ ἐπιβάλλει κατ' ἐμὲ ἡ ἀνάγκη κυρίως τῆς διαδόσεως μεταξὺ τοῦ λαοῦ ὅλων ἐκείνων τῶν γνώσεων τῶν πρακτικῶν ἐπιστημῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν βᾶσιν καὶ τὰ μέσα τῶν πλείστων βιοποριστικῶν ἔργων καὶ δι' ὧν κυρίως συντελεῖται σήμερον ἡ πρόοδος καὶ ἀσφαλίζεται ἡ εὐημερία τῶν λαῶν. Ἡ κρατοῦσα γνώμη ὅτι μόνον εἰς τὴν ἐγκυκλοπαιδικῶς τελείως μεμορφωμένην νεολαίαν πρέπει νὰ παρέχεται ἐν τοῖς

Πανεπιστημίοις ἡ ἀνωτέρα ἐπιστημονικὴ ἐκπαίδευσις, καταδεικνύεται καθ' ἡμέραν, οὕτως ἀπολύτως ἐκφερομένη, καὶ ἄδικος καὶ ἄνισος καὶ ἐπιζήμιος. Τοῦναντίον λογικὸν καὶ δίκαιον εἶνε ὅπως καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐκπαίδευσις, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον σκοπεῖ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν θεραπείαν τῶν μεγάλων ἀναγκῶν τοῦ σημερινοῦ λαοῦ, προσφέρεται ἐπαρκῆς καὶ ἀενάως ἐνήμερος εἰς πάσας τὰς πρακτικὰς προόδους τῶν ἐπιστημῶν καὶ προσφέρεται ἄνευ ἀπαιτήσεων μεγάλης ἐγκυκλοπαιδικῆς παρασκευῆς, εἰς πάσας τὰς τάξεις τοῦ φιλοπονοῦντος τὰς τέχνας λαοῦ. Μόνη δυσκολία εἰς τὴν διδασκαλίαν ταύτην τῶν χρησίων τῷ βίῳ ἐπιστημῶν πρέπει ν' ἀναγνωρίζεται ἐκείνη μόνη, ἣτις συνίσταται εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν διδασκόντων νὰ κατανοηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀκροωμένων καὶ τὴν ἀδυναμίαν τούτων νὰ κατανοήσωσι τὰ διδασκόμενα ἐλλείψει τῆς δεούσης ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως. Πάσας τὰς ἄλλας τοιαύτας γνώσεις καθήκον ἔχουσιν ἡ Πολιτεία καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ τῆς κοινωνίας τάξεις νὰ μεταδίδωσιν εἰς τὸν λαόν, ὅστις ὀρέγεται καὶ ἔχει ἀνάγκην αὐτῶν, καὶ νὰ μεταδίδωσι διὰ τῶν ἀρμοζόντων τρόπων καὶ μεθόδων. Εὐτυχῶς αἱ θετικαὶ ἐπιστῆμαι περισσότερον τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν προσφέρονται εἰς εὐληπτον πρακτικὴν διδασκαλίαν διδομένην πρὸς μαθητὰς μὴ τελείως παρεσκευασμένους ἐγκυκλοπαιδικῶς. Αναγκαῖοτατα διὰ τοῦτο ἐν *Λαϊκῶν Πανεπιστημίων* τὰ μουσεῖα καὶ αἱ συλλογαὶ καὶ τὰ πρακτικὰ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια καὶ αἱ εἰδικαὶ βιβλιοθήκαι. Ὅτι τὸ δυσκολώτερον ἐν αὐτοῖς, εἶνε Καθηγηταὶ πλήρεις δραστηρίου ἐνθουσιασμοῦ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἰδιοφυΐας ὑπὲρ τῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ. Καθηγηταὶ μηχανικῶς ἀναγινώσκοντες τὰ τετράδια αὐτῶν ἢ ξηρῶς ἀναπτύσσοντες ἐπιστημονικὰ θέματα ξένα πρὸς τὸ ἀκροατήριον ἢ ἀνυπόμονοι καὶ πτωχαλαζόντες δηθὲν ἐπιστήμονες οὐδὲν ὠφελοῦσι. Τὰ *λαϊκὰ Πανεπιστήμια* εἶνε προπαγάνδαι μᾶλλον.

Τοιαῦτα Πανεπιστήμια, ὁργανωθέντα κατὰ διαφόρους τρόπους, λειτουργοῦν πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, μᾶλλον ἢ ἥττον ἐπιτυχῶς, ἀλλὰ πάντοτε ἐπωφελῶς. Διδασκαλία διὰ διαλέξεων ὀλίγον ὠφελεῖ. Ἀνάγκη μαθη-

μάτων ἡρμοσμένων πρὸς εἰδικοὺς σκοποὺς καὶ πρὸς μαθητὰς μᾶλλον ἢ πρὸς ἀκροατὰς διδομένων. Ἀποσκοράκις ἐξ αὐτῶν, ἐν ἀρχῇ τοῦλάχιστον, τῶν ἠθικοπολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν εἶνε μᾶλλον ἐπωφελὴς ἢ ἐπιβλαβής. Διὰ τῶν *Λαϊκῶν Πανεπιστημίων* πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ κυρίως ἡ ἐπιστημονικὴ μόρφωσις τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ πρὸς πρακτικοὺς σκοποὺς καὶ τοῦτο θ' ἀποβῇ ἡ μεγίστη τῶν εὐεργεσιῶν καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸ Ἔθνος, οὐ μόνον ὑπὸ ἔποψιν ὑλικήν, ἀλλὰ καὶ ἠθικήν.

Ἄλλ' ἂν τὸ ἔργον τοῦτο, διὰ τὸ καινοφανὲς καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀρμοδίων ἀνδρῶν, δὲν ἐνθαρρύνῃ τὰς Κυβερνήσεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ρωσσίας ὅπως προτιμήσωσιν αὐτό, τότε φρονῶ ὅτι ἀντὶ δευτέρου Πανεπιστημίου, ὅπερ ἀνωφελές, προτιμότερον ν' ἀνιδρυθῇ εἰς *Καποδίστριον Ἀκαδημίαν* μία τῶν Σχολῶν τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου ὡς οἰοῖται δευτέρον Πανεπιστήμιον.

Ἡ Σχολή, ἥτις κατὰ τὴν γνώμην μου δέον νὰ ἐνισχυθῇ περισσότερον πάσης ἄλλης ὡς παρασκευάζουσα τὰς δυνάμεις καὶ τὰ μέσα τῆς σημερινῆς προόδου, ὧν παντελῶς σχεδὸν στερούμεθα ἐν Ἑλλάδι καὶ νῦν καὶ ἀνεκὰθεν, εἶνε ἡ τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν. Καποδίστριος Ἀκαδημία ταύτας διδάσκουσα καὶ ταύτας πληρέστερον καὶ εὐρύτερον μεταδίδουσα εἶνε τὸ ἀναγκαϊότερον καὶ ταχέως θ' ἀποβῇ τὸ εὐεργετικώτερον εἰς τὸ Ἔθνος ἀνώτατον ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα.

Ἡ Ἀκαδημία αὕτη διὰ τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων θέλει συνδέσθαι ὡς καὶ νῦν πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ θέλει ἀποτελεῖ τὴν Σχολὴν τῶν φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν Ἐπιστημῶν αὐτοῦ. Τὸ Κράτος διὰ τοῦτο καὶ ἡ περιουσία τοῦ Πανεπιστημίου θέλουν ἐξακολουθήσει δαπανῶσαι πρὸς συντήρησιν τῶν σημερινῶν ἐδρῶν αὐτῆς, τῶν εἰδικῶν μουσείων καὶ ἐργαστηρίων καὶ φροντιστηρίων ὡς καὶ σήμερον, ἐκτὸς ἂν οἱ τόκοι τοῦ κληροδοτήματος Δομπόλη ἀρκῶσιν οὐ μόνον πρὸς συντήρησιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πασῶν τῶν ἐλλειπουσῶν νῦν ἐδρῶν καὶ συλλογῶν καὶ ἐργαστηρίων καὶ φροντιστηρίων ὅσας ἀπαιτεῖ Ἀκαδημία προσωρισμένη νὰ περιλάβῃ βαθμὴδὸν μίαν ἡμέραν πάντας τοὺς κλάδους τῶν φυσικοχημικῶν καὶ τῶν μαθηματικῶν καὶ μηχανικῶν καὶ ζωικῶν ἐπιστημῶν. Πλεῖστα μαθήματα δι' ἃ μάλιστα μάτην ὁ Ἕλλην φοιτητὴς θ' ἀνεξήτει συγγράμματα ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ ἢ διδάγματα ἐν τῷ τόπῳ, δὲν διδάσκονται ἤδη ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ τοῦ Πανεπιστημίου

οὔτε ἀπὸ τῆς ἑδρας οὔτε ἐν ἐργαστηρίοις πρὸς βλάβην καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, μὴ δυνάμενης ν' ἀναζητῇ ἐπιστημονικὰς ἀληθείας καὶ ἀποδείξεις δι' ἐρευνῶν καὶ πειραμάτων ὡς ἀλαχοῦ, καὶ πρὸς βλάβην τῶν σπουδαστῶν ἀτελῶς διδασκομένων καὶ ἀσκουμένων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἥς τὴν διδασκαλίαν ἐπαγγέλλεται ἡ πολιτεία.

Συμπληρουμένη καὶ τελειοποιουμένη διὰ περισσότερων μέσων ἢ Σχολῇ τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν δὲν πρέπει νὰ περιορισθῇ οὕσα τὸ ἀνώτατον θεωρητικὸν μόνον Διδασκαλεῖον αὐτῶν, ἀλλὰ πρέπει νὰ καταστῇ βαθμὴδὸν τὸ ἀνώτατον Διδασκαλεῖον καὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν εἰς σπουδαιοτάτους κλάδους τῆς βιοποριστικῆς ἐργασίας τοῦ Ἐθνους. Τοιαύτη διδασκαλία δὲν θὰ ἦνε βεβαίως ἡ τεχνικὴ ἢ ἐπαγγελματικὴ διδασκαλία τῶν εἰδικῶν Σχολῶν, ἀλλ' ἡ εἰσήγησις καὶ ἡ μύησις εἰς τὰς ἐφαρμογὰς τῶν ἐπιστημῶν ἐν ταῖς τέχναις. Οὕτως ἡ Καποδίστριας Ἀκαδημία θὰ καταστῇ ἡ πηγὴ ἐξ ἣς θὰ μεταδίδωνται εἰς τὸν λαόν οὐ μόνον αἱ θεωρητικαί, ἀλλὰ καὶ αἱ πρακτικαὶ ἐπιστημονικαὶ γνώσεις, αἵτινες σήμερον κατεργάζονται τὴν ἰσχὺν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν πεπολιτισμένων λαῶν.

Ἡ τάσις ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις εἶνε ὑπὲρ ἐπεκτάσεως τοῦ ἔργου τῶν Πανεπιστημίων. Ταῦτα δὲν πρέπει νὰ ἦνε προσεῖς εἰς τὸν στενὸν κύκλον ἐκείνων μόνον ὅσοι χάριν τοῦ διπλώματος ἢ τῶν ἐλευθερίων λεγομένων ἐπαγγελμάτων σπουδάζουσιν ἐν αὐτοῖς καὶ δοκιμαζόμενοι ἀνακηρύττονται διδάκτορες. Ταῦτα πρέπει νὰ ἦνε προσεῖς καὶ εἰς ἐκείνους οὔτινες, ἐνῶ ἔχουσιν ἀνάγκην, διψῶσι διδασκαλίας καὶ φώτων ἐπιστημονικῶν καὶ τελειοποιήσεων καὶ ἀνακαλύψεων ὠφελίμων αὐτοῖς ἐν τοῖς ἔργοις αἵτινα ἐμπειρικῶς μόνον μετέχονται, χωρὶς νὰ δύνανται ν' ἀποβλέψωσιν εἰς ἐπιστημονικὸν δίπλωμα. Διὰ τοιαύτης ἐπεκτάσεως πανεπιστημιακῆς μεταδίδονται συστηματικαὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ πρακτικαὶ γνώσεις. Βεβαίως τοιαύτας μεταδίδει καθ' ἡμέραν καὶ ὁ τύπος, ἀλλ' οὐχὶ συστηματικῶς, δι' ὅπερ καὶ ἀνεπαρκῆς ἡ ὠφέλεια. Ἡ Καποδίστριας Ἀκαδημία θὰ μεταδίδῃ συστηματικὰς τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις καὶ διὰ τοῦτο θὰ ὠφελῇ καὶ θὰ μορφώσῃ καλλιτέρους τοὺς σήμερον ἐμπειρικοὺς ἐπαγγελματίας, ἔχουσα περισσότερον πάσης ἄλλης τὰ πρὸς τοῦτο μέσα καὶ τὴν δύναμιν νὰ ἐνασχοληθῇ. Ἀλλὰ καὶ ἄνευ τοῦ προσθέτου αὐτοῦ σκοποῦ ἐνισχυομένη διὰ τοῦ κληροδοτή-

* Συνέχεια ἀπὸ σελίδος 38.

ματος Δομπόλη ή Σχολή τῶν Φυσικομαθηματικῶν Ἐπιστημῶν θ' ἀναδειχθῇ ἡ ἰσχυροτέρα καί ὠφελιμωτέρα ἐκπαιδευτική δύναμις ἐν τῇ τῷ ἐλευθέρῳ καί τῷ μὴ ἐλευθέρῳ Ἐθνεί.

Ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῆς προτάσεως ταύτης δύναται νὰ μελετηθῶσι καί ἀσφαλισθῶσι πλεῖστα ἀγαθὰ ἀποτελέσματα, ἀλλ' οὐ τοῦ παρόντος.

Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγητὴς τῆς λατινικῆς φιλολογίας εἰς τὸ Ἐθν. Πανεπιστήμιον.

Μὲ ἐρωτᾷτε « τί εἶδους πανεπιστήμιον πρέπει νὰ ἰδρυθῇ » ἐκ τοῦ κληροδοτήματος Δομπόλη, καί ἂν ἔχωμεν ἀνάγκην δευτέρου ὁμοίου πρὸς τὸ ὑπάρχον, ἢ ἄλλου ἄλλης φύσεως ἀνωτάτου ἐκπαιδευτηρίου, καί ὁποίου», προσθέτετε δὲ ἀκόμη καί ἄλλο ἐρώτημα « καί εἰς ποίαν πόλιν, εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ ἄλλου »; Πρῶτον μὲν ἐγὼ ἐνὸς μόνον εἶδους πανεπιστήμια γνωρίζω, τὰ *πανεπιστήμια*, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ μᾶλλον καί ἥττον εἶναι ὅμοια ἐξ ἀνάγκης πρὸς τὸ ἡμέτερον. Ἵσως λοιπὸν θὰ ἐτίθετο κάλλιον τὸ ἐρώτημα οὕτω « Πρέπει νὰ ἰδρυθῇ καί δεύτερον πανεπιστήμιον, ἢ πρέπει μᾶλλον νὰ ἰδρυθῇ ἄλλο ἀνώτερον ἐκπαιδευτήριον »; Ἀλλὰ τοῦτο πρέπει νὰ μὴ εἶναι οὔτε πολυτεχνεῖον, διότι καί πολυτεχνεῖον ἔχομεν. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι καί ἄλλα ἐκπαιδευτήρια θὰ ἀποκλεισθοῦν ἀκόμη, διότι, χάρις εἰς τὴν ἐλευθερίότητα τοῦ Μαρασλῆ, καί ἐμπορικὴν καί βιομηχανικὴν, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἀκαδημίαν μετ' ὀλίγον θὰ ἀποκτήσωμεν, καί Ὁρδεῖον ἔχομεν, καί γεωργικὰς σχολὰς ἔχομεν, καί ὅλα, δόξα τῷ Θεῷ, τὰ ἔχομεν. Πῶς τὰ ἔχομεν, δὲν θέλω τώρα νὰ ἐξετάσω.

Καί τὸ ἂν ἐπαρκῇ τὸ ὑπάρχον πανεπιστήμιον, εἶναι ἐπίσης ζήτημα, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι εὐκόλος ἡ ἀπόκρισις, διότι, ὅπως ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, εἶναι ἐπίσης σχετικὸν καί τοῦτο, καί ἐξαρχαίται ἐκ τῆς ἀντιλήψεως, τὴν ὁποίαν δυνατόν τις νὰ ἔχη περὶ τῆς προσήκουσας λειτουργίας τοῦ ἰδρυμάτος. Ἐγὼ λόγου χάριν φρονῶ, ὅτι ἡ ἀραίωσις τῶν φοιτητῶν θὰ συνετέλῃ οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ἐπιστημονικῆς διδασκαλίας, ὅτι ἡ ἰδρυσις ἐνὸς δευτέρου ἐπιστημονικοῦ κέντρου θὰ συνεπήγετο τὴν ἄμεινον, ἥτις ἔχει πάντοτε σημαντικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀνάπτυξιν, ὅτι ἡ ἀνάστασις τῆς παλαιᾶς Ἰονίου ἀκαδημίας ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Καποδιστρια, ἢ ὁποία ἀκαδημία ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος

ἐπιστημονικὸς φάρος ὁ φωτίσας τὸ ἡμέτερον ἔθνος, κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐπορεύετο ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου, θὰ εἶχε, διὰ πολλοὺς λόγους, ὧν ἡ ἀνάπτυξις δὲν εἶναι ἔργον τοῦ παρόντος, σωτήρια ἀποτελέσματα. Ἀλλ' εἶναι ταῦτα δυνατά; Ἐχομεν τοὐλάχιστον τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον πρὸς τοῦτο διδακτικὸν προσωπικόν; Ἀλλὰ μήπως ἔχομεν τὸ κατάλληλον προσωπικὸν καί δι' ἄλλης φύσεως ἀνώτερον ἐκπαιδευτήριον;

Ἀλλὰ δὲν νομίζετε, φίλε κύριε Μιχαηλίδη, ὅτι πρὸ παντὸς ἄλλου πρέπει νὰ σκεφθῶμεν πῶς θὰ εἶναι δυνατόν νὰ συμβιβάσωμεν τοὺς ὅρους τῆς διαθήκης πρὸς τὰ παρόντα πράγματα, διὰ νὰ μὴ ἀπαντήσωμεν ἄλλας δυσκολίας; Ἡ διαθήκη λέγει:

« Εἰς τὴν ὁρισθεῖσαν ἐποχὴν, δηλονότι τῷ 1906, ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις θέλει φροντίσῃ νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῆς ἑλληνικῆς πρὸς μεταφοράν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὀλοκλήρου τοῦ κεφαλαίου τούτου (τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ἀνωτέρω) μετὰ καὶ τῶν τόκων, πρὸς ἀνίδρυσιν ἐν Ἀθῆναις, ἢ ἐν οἱαδήποτε ἄλλῃ πόλει, ἥτις ἔσται πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος τῷ 1906, *πανεπιστημίου ὀνομασθησομένου Καποδιστριακοῦ* ».

Τὸ νὰ συμβιβασθῶσιν οἱ ὅροι οὗτοι πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πράγματα, ὥστε νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ὅσον ἐνδέχεται ὀλιγώτερον ἀπὸ τῶν διατάξεων καὶ τῆς θέλησεως τοῦ ἀειμνήστου Δομπόλη, νὰ μὴ ἀπαντήσωμεν δὲ ἄλλας δυσκολίας, εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὅχι μὲν καί πολὺ εὐκόλον, ἀλλ' εἶναι ὅμως ὁ μόνος τρόπος, ὁ ὁποῖος ἐνδεικνύεται ἀναποδράστως.

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων, πρέπει πάντως νὰ ληφθῇ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἐξῆς σημαντικὴ περικοπὴ τῆς διαθήκης: « Ὡς εὐτυχῶς ῥωσος ὑπῆκοος, παραχωρῶ ἱσὴν ψῆφον τῇ τε Αὐτοκρατορικῇ Κυβερνήσει καὶ τῇ Ἑλληνικῇ πρὸς λύσιν ὅλων τῶν ζητημάτων τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ Πανεπιστημίου, πρὸς τὴν ἀγορὰν τῶν ἀκινήτων, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο μνεῖα, πρὸς διευθέτησιν τῆς κατοχῆς τῶν ἀκινήτων τούτων, τὴν ἐπιτήρησιν τῆς δικαίας καὶ πρεπούσης χρήσεως τῶν εἰσοδημάτων τῶν κτημάτων τούτων, ὡς καὶ τοῦ ὅλου κεφαλαίου, πρὸ πάντων δὲ πρὸς συντήρησιν τοῦ πανεπιστημίου καὶ τὸν ἐσωτερικὸν αὐτοῦ ὀργανισμόν καθ' ἅπαντα τὰ μέρη, ὥστε ἡ ἐν αὐτῷ παιδεία τῆς νεολαίας νὰ διευθύνηται ὠφελίμως καὶ νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἁγίας Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἡμῶν ».

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ν. ΦΛΟΓΑΪΤΗΣ

Σπεύδω νὰ ἀποκριθῶ εἰς τὴν ἐπιστολήν σας τῆς 11 ἐνεστῶτος μηνός. Ἀλλοτε ποτε τὰ κυριώτατα ἔργα τῶν νῦν κατοίκων τῆς Εὐρώπης, δηλονότι τὰ βιομηχανικά, ἐθεώρουν οἱ λαοί, καὶ δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ μᾶλλον πεπολιτισμένοι, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, ὡς ἔργα κατώτερα ἑαυτῶν. Ἐνῷ ὁ πλοῦτος ἀναμφισβητήτως εἶναι τῶν ὧν οὐκ ἄνευ πρὸς συντήρησιν τῶν ἐθνῶν καὶ πρὸς τελείωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν, αἱ πλουτολογικαὶ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ πρὸς αὐτὰς ἀναποσπάστως συνεχόμεναι βιοτεχνικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ ἐπιστῆμαι ὑπελαμβάνοντο μέχρι πρό τινας παντελῶς δευτερεύουσai ἢ καὶ ὅλως ἀπαρεργοὶ ὑπὸ τὸ κράτος δὲ τῆς δοξασίας ταύτης εἰς τὰ Πανεπιστήμια πρὸ ὀλίγων ἔτι μόλις δεκαετηρίδων ἦν πάντῃ ἄγνωστος ἡ διδασκαλία τῆς Πλουτολογίας καί, ἔτι μᾶλλον, τῶν πρὸς τὴν ἐπιστήμην τοῦ πλούτου συνδεομένων πρακτικῶν ἐπιστημῶν. Ἀλλ' ἐν τοῖς νῦν χρόνοις οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ ὅτι ἀδύνατον ἀποβαίνει εἰς ἔθνος τι νὰ ἀνυψωθῇ εἰς περιωπὴν, ἐὰν δὲν ἀποκτήσῃ πρότερον πρακτικὴν ἱκανότητα, ἐὰν δὲν αὐξήσῃ τοὺς πόρους καὶ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, ἐὰν δὲν ἀσφαλίσῃ τὴν ὕλικήν αὐτοῦ ὑπαρξιν. Θεωρεῖται μάλιστα νῦν οἷονεὶ ἀξίωμα ὅτι διὰ μόνης τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ δύναμις προάγονται, ἡ ἐλευθερία ἀκμαίει, ἡ ἐθνικὴ αὐτονομία ἀσφαλίζεται. Εἶναι τανῦν πασίδηλον ὅτι πρῶτον μὲν ἡ γεωργία, ἡ « οὐδ' οἱ πάντες μακάριοι δύναται ἀπέχεσθαι » κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, κατὰ πάντα ἀνεμορφώθη διὰ τῆς πρακτικῆς τῶν ἐπιστημῶν ἐφαρμογῆς Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἡ βιομηχανία ἐποιήσατο νέας δυνάμεις ὡς ἄλλος Ἀνταῖος δι' αὐτῆς. Ἀπὸ ἡμῶν δὲ αἰῶνος καὶ πλέον κατηρτίσθησαν καὶ καταρτίζονται ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, οἷον ἐν Γερμανίᾳ, ἐν Βελγίῳ, ἐν Ὀλλανδίᾳ, ἐν Ἑλβετίᾳ κτλ. καὶ σχολεῖα ἀνωτέρας εἰδικῆς ἐκπαίδευσως ἢ ἀνωτέρας πρακτικῆς ἐκπαίδευσως, καὶ πανεπιστήμια ἄλλως ὀνομαζόμενα, (οἷον Γεωργικὸν Πανεπιστήμιον κτλ.), ἐν οἷς μορφοῦνται δι' εὐρείας καὶ συστηματικῆς ἐπιστημονικῆς ἐκπαίδευσως ἄνδρες δυνάμενοι νὰ ἐφαρμόσωσι τὴν θεωρίαν εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς ἐθνικῆς φιλοπονίας.

Διὰ τοῦτο, προκειμένης τῆς συστάσεως δευτέρου πανεπιστημίου, φρονῶ ὅτι ἀνταποκρινόμεθα κατὰ πάντα εἰς τὸν εὐγενῆ πόθον τοῦ μακαρίτου Δομπόλη, φροντίζοντες περὶ τῆς συ-

στάσεως Πανεπιστημίου γεωργικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ, οὗ τὴν ἀνάγκην ὑπέδειξεν ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου εἰς τὰς πολιτείας ὁ βιομηχανικὸς βίος τῶν νεωτέρων ἐθνῶν. Ἀλλ' ἀνταποκρινόμεθα, νομίζω, ἐνταῦθα καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μεγαλοφυοῦς ἀνδρός, ὁ κατὰ τὴν ἀξίωσιν τοῦ φιλογενεστάτου διαθέτου πρόκειται νὰ φέρῃ τὸ ἀνεγερθησόμενον Πανεπιστήμιον, τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου Καποδιστριαίου, ὅστις, καθὰ προκύπτει ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ἐκφερομένων δοξασίῶν καὶ ἐκ τῶν συστηματικῶν εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου κυβερνητικῶν καὶ διοικητικῶν αὐτοῦ ἐνεργειῶν, ἐπρέσβευεν ἀκραδάντως ὅτι πρὸ παντὸς ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι ἔδει νὰ στραφῇ εἰς τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν μέσων τῆς αὐξήσεως τῶν ἑλληνικῶν προσόδων διὰ τῆς εὐστόχου χρήσεως τῆς ἐργασίας καὶ τῶν κεφαλαίων, διὰ τῆς παραδοχῆς ὀργάνων καὶ μεθόδων ἐντελεστέρων, διὰ τῆς ἐκπτώσεως τῶν τόκων, τῆς παγίσεως τῆς δημοσίας πίστεως, τῆς βελτιώσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος καὶ τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας.

Δ. ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ

Λειτουργὸς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν

Ἐπὶ τῶν ἐρωτημάτων, τὰ ὁποῖα εἶχετε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ ἀπευθύνητε, προθύμως παρέχω ὑμῖν τὴν ἐξῆς γνώμην μου:

Πρὸς ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν δευτέρου Πανεπιστημίου, οὔτε ἀνάγκη ὑφίσταται, οὔτε δυνάμεις ἐπιστημονικαὶ ὑπάρχουν, οὔτε τὸ κληροδοτήμα Δομπόλη μόνον ἐπαρκεῖ.

Ἡ ἰδρυσις ἄλλου ἐκπαιδευτηρίου, διαφόρου φύσεως, ἀντίκειται εἰς τὴν διαθήκην, συνεπὶς εἶναι ἀδύνατος.

Τὸ μόνον, ὅπερ νομίζω χρήσιμον καὶ οὐχὶ ἀντίθετον πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ δωρητοῦ, εἶναι ἡ βελτίωσις τοῦ ὑπάρχοντος Πανεπιστημίου, διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν δύο πρακτικῶν Σχολῶν αὐτοῦ, τῆς Φυσικομαθηματικῆς καὶ τῆς Ἰατρικῆς, ὧν ἡ καρποφόρος λειτουργία εἶναι ἀδύνατος ἄνευ σπουδαίας ὕλικῆς ἀρωγῆς πρὸς ἴδρυσιν καὶ συντήρησιν τῶν ἀναγκαίων ἐργαστηρίων, μουσείων καὶ λοιπῶν παραρτημάτων αὐτῶν. Πρὸς τήρησιν τῆς διαθήκης αἱ Σχολαὶ αὐταὶ δύναται νὰ ἀποτελέσωσι τὸ Καποδιστριακὸν τμήμα τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, αἱ δὲ λοιπαὶ τρεῖς τὸ ἕτερον, εἰς ὃ ἂς δοθῇ οἷον ὄνομα ἢ θελῇ κοινῇ κατάλληλον.

[Αἱ λοιπαὶ γνώμαι εἰς τὸ προσεχές].

ΕΘΝΙΚΟΙ ΘΡΗΝΟΙ

Τὴν πτῶσιν τῆς Βασιλευούσης καὶ τὸν θάνατον τοῦ ἡρωικοῦ αὐτῆς προμάχου, τοῦ παρὰ τὴν Πύλιν τοῦ Ρωμανοῦ πεσόντος Παλαιολόγου, ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἐπακολουθήσαντα δεινά, ἐθρήνησεν ἡ δημοτικὴ μας Μοῦσα δι' ἁσμάτων, ἅτινα εἰσέτι ἐπιζῶσι παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, προσφιλῶς ὑπ' αὐτοῦ ψαλλόμενα μετὰ μέλους ἀληθῶς γοεροῦ. Δημῶδεις¹ δὲ θρήνους, ἀναφερομένους εἰς τὰς ἐθνικὰς ἐκείνας συμφοράς, προχειρῶς δύναται κανεῖς νὰ εὔρη ἐν τῇ συλλογῇ τῶν δημοτικῶν μας ἁσμάτων τοῦ *Passow*², ὅπου περιελήφθησαν καὶ οἱ εἰς ἀρχαιοτέρας συλλογὰς περιεχόμενοι, καὶ παρὰ τῷ *Emile Legrand*³, οἵτινες πολλάκις ἐκείθεν ἀνεδημοσιεύθησαν εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἄλλα δημοσιεύματα.

Ἐπίσης ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ κ. Χρ. Χριστοβασίλη⁴, ὑπὸ τὸν τίτλον *Βασιλικὸς κύκλος*, ἐδημοσιεύθησαν πέντε εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναφερόμενα δημῶδη ἄσματα, οἰκτρῶς καὶ κακοζήλως παραχαραγμένα, ὡς ἀπέδειξεν ὁ καθηγητὴς μου κ. Πολίτης⁵.

Τέλος πολῦτιμον διὰ τὸ αὐτὸ βαρυσήμαντον γεγονός ἐθνικὸν θρῆνον ἀπεθησαύρισεν ἐκ Συνασσοῦ καὶ Μαλακοπῆς τῆς Καππαδοκίας ὁ κ. Γ. Παχτικός⁶, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν καὶ τὴν διάσωσιν τῆς μελωδίας αὐτοῦ καθὼς καὶ τόσων ἄλλων δημοτικῶν τραγουδιῶν.

Εἰς τοὺς ἐθνικοὺς τούτους θρήνους ἔχω κ' ἐγὼ νὰ προσθέσω δύο ἄλλους, περισωθέντας ἐν χειρογράφοις, οὐσιαστικῶς δὲ τῶν ἐκδεδομένων πυραλάσσοντας.

Α'.

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τὰ [οὐρανία],

¹ Πλὴν τῶν δημοτικῶν διὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρῶνων ἔχομεν καὶ ἐμμέτρους τοιοῦτους ποιηθέντας ὑπὸ λογίων, περὶ τῶν ὁποίων ἐπραγματεύθη ἐσχάτως ὁ κ. Α. Παπαδόπουλος *Κεραμεὺς* ἐν τῇ *Byzantinische Zeitschrift*, τόμ. XII (1903), σ. 267 κ. ἑ.

² *Popularia carmina Graeciae recentioris Lipsiae* 1800, σελ. 145 κ. ἑ., ἀριθ. CXCIV-CXCVIII.

³ *Recueil de Chansons populaires Grecques*. Paris 1874, σ. 74 κ. ἑ.

⁴ Ἐταιρεία Ἑλληνισμὸς — Ἑθνικὰ ἄσματα. Ἐκδοσις Β' ἐν Ἀθήναις σ. 13 κ. ἑ.

⁵ Ἐν τῇ ἐφημ. «Ἀθήναι» 10-12 καὶ 16 Ἰουν. 1903.

⁶ Περὶ Ν. Γ. Πολίτου: Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἑλλ. λαοῦ. Παραδόσεις. Μέρος Β'. Ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 688.

σημαίνει κ' ἡ Ἁγία Σουφιά, τὸ μέγα [Μοναστήρι],
μὲ τετρακόσια σήμανδρα, μὲ ξήντα δυνὸ καμπάνες,
κάθε καμπάνα καὶ πα[πᾶ]ς, κάθε παπᾶς καὶ [διάκος].

Δεξιὰ μεριὰ τῆς ἐκκλησιᾶς στέκεται ὁ βασιλέας,
ξεριὰ μεριὰ τῆς ἐκκλησιᾶς στέκονται οἱ γεράρχαι,
κι' ὁ Πατριάρχης ἔχειλεῖ τὴν λειτουργιὰν τὴν θεία,
καὶ ψάλλουν τὸ χειροβικὸ καὶ τὴν τιμωτέρα.

Φωνίτζα 'ρθε 'φ' τοὺς οὐρανούς κ' ἀπ' Ἀρχαγ-
[γέλου στόμα

νὰ πάβουν τὸ χειροβικὸ [καὶ τὴν τιμωτέρα],
'τ' ἡ Πόλη θὰ παραδοθῇ 'ς Ἀγαρηνῶνε χέρια.

Τότε φωνάζει ὁ βασιλεὺς μαζί κ' ὁ Πατριάρχης:
Γιὰ μεταλάβετε παιδιὰ καὶ ζῶστε 'τ' ἄρματά σας.
Θέ μου καὶ κάμε ἔλεος, λυπήσου μας τοὺς μαύ-
[ρους].

Β'.

Βουλιέμαι νὰ ξενιτευθῶ, βουλιέμαι νὰ μισέω,
Κι' ὅσα βουνὰ καὶ ἄν διαβῶ καὶ κάμπους ἄν
[περάσω,

Ὅλα θὲ νὰ τὰ χαιρετῶ καὶ θὰ τοὺς παραγγέλλω:
Βουνά μου μὴ χιονίσετε, κάμποι μὴ παχιασθῇτε,
Κι' ἐσεῖς χελιδονάκια μου κρυφὰ σὰς παραγγέλλω:
Σύρτε μαντᾶτα 'ς τὴν Βλαχιά, 'ς τὸ μέγα Σα-
[λονίκι,

Πῆραν τὴν Πόλη, πήρανε τὴν ξακουσμένη χώρα,
Πῆραν καὶ τὴν Ἁγία Σοφιά, τὸ μέγα μοναστήρι,
Ποῦεχε τριακόσια σήμαντρα κι' ἐξήντα τρεῖς
[καμπάνες,

Ποῦεχε τὲς χίλιες Καλογριές, τοὺς μύριους κα-
[λογέρους,

Πῆραν τὸν διάκον τὸν μικρὸν καὶ τὸν παπὰν
[τὸν μέγαν,

Σκλαβώσανε τοὺς χριστιανούς.

Τὸν πρῶτον θρῆνον ἀνεῦρον ἐπὶ παραφύλλου τιφοβρώτου Τυπικοῦ¹ ἐν τῇ μονῇ τῆς Μαλεβῆς τῆς Κυνουρίας κατὰ τὸ θέρος 1903. Εἶναι γραμμένος καταλογάδην βαναυσότατα, ἄνευ στίξεως καὶ τόνων καὶ μετὰ φρικτῶν ἄλλων ἀνορθογραφιῶν, ἀρχομένου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος. Ἐθεώρησα ὅλως διόλου ἄσκοπον νὰ σημειώσω τὰς ἀνορθογραφίας τοῦ χειρογράφου, ἃς εἶναι ὅμως βέβαιος ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἐφύλαξα μετὰ

¹ Τῆς ὑπὸ Μάρκον Ἰερέως Μαῦρὰ τοῦ Κορητὸς ἐκδόσεως Ἐνετήσιν 1685. — Περὶ Ν. Γ. Legrand *Bibliographie Hellénique du dix septième siècle*. Τόμ. Β', σελ. 427.

σχολαστικότητος ὅ,τι δύναται νὰ ἐνδιαφέρῃ τὴν φωνητικὴν. Ἀληθῶς δὲ ἄξιοι σημειώσεως εἶναι οἱ τύποι *θιὸς* (στ. 1) καὶ *γεράρχαι* (στ. 6). Τὰ ἐντὸς ἀγκυλῶν εἶναι ἰδικαί μου προσθήκαι ἐλλειπόντων ἐν τῷ χειρογράφῳ γραμμάτων, συλλαβῶν, λέξεων ἔξ ἀμελείας τοῦ γράψαντος.

Τὸν δεύτερον θρῆνον ἀπέσπασα ἐκ πραγματείας ἀνεκδότου περὶ τῆς *Πελοποννησιακῆς Παιδείας*, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, γραφείσης ὑπὸ τοῦ λογίου Ἀγωνιστοῦ Ἰωάννου Λαμπροπούλου ἐκ Παγκρατίου τῆς Λευκασίας. Τὴν πολυτιμωτέτην αὐτὴν πραγματείαν, ἥτις καὶ τινα δημοτικὰ τραγούδια περιέχει, ἔθεσαν ἀπὸ μηνῶν εἰς τὴν διάθεσίν μου αἱ δεσποινίδες θυγατέρες τοῦ μακαρίτου βουλευτοῦ Καλαβρύτων Ὀδυσσεὺς Λαμπροπούλου.

Ὁ Ἰωάννης Λαμπρόπουλος γράφει τὸ ῥομὰ ὡς ἦδετο, μετὰ τῆς ἐπιδόξης *Ἀηδονάκι μου, κλάψετε μάτια μου* εἰς τοὺς πρώτους ἑξ στίχους καὶ

Ἀηδονάκι μου, κλάψετε Χριστιανοὶ εἰς τοὺς λοιπούς. Δυστυχῶς ὅμως δὲν διατηρεῖ τὴν δημοτικὴν προφορὰν, ὥς παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης.

Ἐν τέλει σημειοῖ περὶ τοῦ θρήνου, τὸν ὁποῖον μᾶς περιέσσωσε, τὰ ἑξῆς: «Τὸ ἐλεγεῖον τοῦτο ψαλλόμενον ὑπὸ τῶν ἐμῶν Πατριαρχῶν δι' ὅλους ἰδιοτρόπου καὶ πενθίμου μέλους κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς Ἀποκρέω ἐκάστου ἔτους, ἐναλλάξ μετὰ τῶν Προμητόρων, εἰς μίαν οἰκίαν κατ' ἔθος πάτριον πρὸς τὸ ἀποκρεῦσαι πάντων τῶν συγγενῶν συναγομένων, ἐνθυμοῦμαι καλῶς ὅτι συνεχίνει τούτους εἰς δάκρυα κρουνήδον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ῥέοντα, ἐν οἷς σχόλιά τε καὶ ἄλλα διάφορα σχετικὰ διηγήματα περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως χωρὰν μεταξὺ αὐτῶν ἐλάμβανον, ἅτινα πάντοτε ἔλγον εἰς τὴν βεβαίαν...» ἐκλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν μας πόθων καὶ εὐχῶν.

ΝΙΚΟΣ ΒΕΗΣ

ΧΕΙΜΩΝ

ΕΡΓΟΝ Κ. ΚΟΡΟΒΙΝ

ΟΙ ΔΥΣΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ *

Δεν ήξερω πώς θα τελείωναν όλα αυτά χω-
ρίς μία περίστασι που έγινε αφορμή ν' αλλά-
ξουν τὰ πράγματα. Ένα βράδυ, την ώρα που
ή μητέρα μου ήταν σtης Άννας Φεδορόβνας,
πήγα στο δωμάτιο του Ποκρόβσκυ. Ήξερα
πώς δεν ήταν εκεί και δεν ήξερω μὰ την αλή-
θεια πώς μου ήλθε ή ιδέα νὰ τὸ κάμω. Ποτέ
δεν είχα πατήσει τὸ πόδι μου στην κατοικία
του μολονότι, ένα χρόνο τώρα, κατοικούσα-
με πλάι-πλάι. Η καρδιά μου κτυπούσε τόσο
δυνατά, τόσο δυνατά, που νόμιζα πὼς θὰ
σπάσει. Έρριξα τριγύρω μιὰ ματιά περιέρ-
γη. Τὸ δωμάτιο τοῦ Ποκρόβσκυ ήταν πολὺ
φτωχικὰ ἐπιπλωμένο καὶ ἀκατάστατο. Στους
τοίχους ἦταν προσαρμοσμένα πέντε μεγάλα
ράφια γεμάτα ἀπὸ βιβλία. Χαρτὶ ἐπάνω στὸ
τραπέζι καὶ σtης καρέκλες. Όλο βιβλία καὶ
χαρτιά! Μιὰ φοβερὴ ιδέα μου ήλθε, πὺς μου-
σχισε ἀληθινὰ τὴν καρδιά. Σκέφθηκα πὼς ή
φιλία μου, ή ἀγάπη, γι' αὐτὸν δεν είχε μεγάλη
ἀξία. Ήτον πεπαιδευμένος, ἐνὼ ἐγὼ ἤμουν τί-
ποτε, τίποτε δεν ήξερα, τίποτε δεν είχα διαβά-
σει, οὔτε ένα βιβλίο. Έρριξα μιὰ φθονερή
ματιά ἐπάνω στὰ βιβλία. Μ' ἐπιασε μιὰ λύπη,
ένα πείσμα, σὰν λύσσα. Τὴν ἴδια στιγμή ἀπο-
φάσισα νὰ διαβάσω τὰ βιβλία τοῦ Ποκρόβσκυ,
νὰ τὰ διαβάσω ὅλα, ὅλα, καὶ ὅσο δυνατὸν
γρηγορότερα. Δεν ήξερω γιατί, ἐνόμιζα ἴσως
πὼς μανθάνοντας ὅλα ὅσα ήξερε ἐκεῖνος, θὰ
ἄξιζα περισσότερο τὴ φιλία του. Έπλησίασα
βιαστικὰ τὴν πρώτη σειρά τῶν βιβλίων χω-
ρίς νὰ σκεφθῶ, χωρὶς νὰ διστάσω, ἄρπαξα ένα
βιβλίο, — ένα παλὸ σκονισμένο βιβλίο, — καὶ
πότε κόκκινη, πότε χλωμή, τρομασμένη τὸ πήρα
στὸ δωμάτιό μου νὰ τὸ διαβάσω τὴ νύκτα, με-
τὸ φῶς τῆς κανδήλας, ὅταν θ' ἀποκοιμώτανε
ή μητέρα μου.

Μὰ τί ἀπογοήτευσις, ὅταν τὸ ἀνοίξα καὶ εἶδα
πὼς ἦτον ένα παμπάλαιο βιβλίου λατινικό, μισο-
φαγωμένο! τὰ Έπέστρεψα ἀμέσως, καὶ μόλις ἀ-
πλώσα τὸ χέρι νὰ βάλω τὸ βιβλίο σtὴ θέσι του,
ἄκουσα στὸν διάδρομο βήματα ποὺ πλησίαζαν. Τὰ
βιβλία σ' ἐκεῖνο τὸ ῥάφι ἦταν τόσο πυκνά, ποὺ
ἄμα πήρα τὸ καταραμένο ἐκεῖνο παληόβιβλο, τὸ
κενὸν ποὺ μόλις ἐσχηματίσθη, τὸ γέμισαν τὰ ἄλλα

βιβλία. Δεν ήμπόρεσα νὰ βάλω τὸ βιβλίο σtὴν
ἀρχικὴ του θέσι. Όλοένα προσπαθοῦσα. Τὸ σκου-
ριασμένο καρφὶ ποὺ κρατοῦσε τὸ ῥάφι καὶ περι-
μενε, νομίζεις, τὴ στιγμή αὐτὴ γιὰ νὰ σπάσει
— ἔσπασε. Τὸ ῥάφι ἔγειρε στὸ ένα μέρος. Τὰ
βιβλία χύθηκαν κάτω με κρότο. Άνοιξε ή
θύρα, καὶ ὁ Ποκρόβσκυ μπήκε στὸ δωμάτιο.

Πρέπει νὰ εἰπῶ πὼς ὁ Ποκρόβσκυ δεν
ἐννοοῦσε νὰ ἀνακατώνεται κανεὶς στὸ δωμάτιό
του. Άλλοι σ' ἐκείνον ποὺ ἄγγιζε τὰ βιβλία
του! Φαντασθῆτε λοιπὸν τὸν τρόπο μου ὅταν
εἶδα ὅλα ἐκεῖνα τὰ βιβλία σκορπισμένα κάτω
ἀπὸ τὸ τραπέζι, ἀπὸ τῆς καρέκλες, σὲ ὅλο τὸ
δωμάτιο. Ήθελα νὰ φύγω, μὰ ἦταν πολὺ
ἄργα. «Τελείωσε! σκέφθηκα, χάθηκα! Κάνω
ἀνοησίες σὰν παιδί δέκα χρόνων· εἶμαι μιὰ
ἀνόητη, μιὰ κουτή!» Ὁ Ποκρόβσκυ ἔγινε μα-
νιώδης. «Ορίστε, μόνο αὐτὸ ἔλειπε! ἐφώναξε.
Δεν ἔχεις καθόλου ντροπή... Ποτέ λοιπὸν
δεν θὰ βάλῃς γινῶσι.» Καὶ ἄρχισε νὰ μαζεύει
τὰ βιβλία. Έσκυψα νὰ τὸν βοηθήσω. «Εἶνε
περιττό, εἶνε περιττό! ἄρχισε νὰ φωνάζει. Θὰ
ἦτον προτιμότερο νὰ μὴν ἀνακατώνεσαι σὲ
ξένα πράγματα». Μὰ, ή ὑποταγή ποὺ ἔδειχνε
ή στάσις μου τὸν ἡσύχασε λίγο καὶ, γλυκαίνον-
τας τὴ φωνή του, ἄρχισε νὰ με συμβουλεύει
σὰν παλὸς διδάσκαλός μου: «Πότε λοιπὸν θὰ
σοβαρέψῃς; Πότε θὰ φρονιμέψῃς; Δεν εἶσαι
πιά παιδί, κοριτσάκι· εἶσαι δεκαπέντε χρόνων!»
Καὶ γιὰ νὰ βεβαιωθῇ ἴσως ἂν δεν ἤμουν ἀκόμη
κοριτσάκι, μ' ἐκτύπησε καὶ ἔγινε κατακόκκινος.
Δεν ἐννοοῦσα ὄρθια ἐμπρὸς του τὸν ἐκτύ-
ταξα με ὀλάνοικτα μάτια. Μὲ πλησίασε με κά-
ποια στενοχώρια, καὶ με ἄπειρη συγκίνησι
μοῦ ἔλεγε κάτι ἀσυνάρτητα λόγια. Σὰν νὰ
ἤθελε νὰ ζητήση συγχώρησι ποὺ δεν είχε παρα-
τηρήσει πὼς ἤμουν τώρα κοπέλλα μεγάλη. Στὸ
τέλος ἐνόησα. Δεν ἐνθυμοῦμαι τί συνέβη τότε
μέσα μου. Ταραγμένη, βουβή, κοκκίνισα ἀκόμη
περισσότερο ἀπὸ τὸν Ποκρόβσκυ, σκέπασα τὸ
πρόσωπό μου με τὰ χέρια κ' ἔφυγα βιαστικῇ.
Δεν ήξερα τί νὰ κάνω, ποὺ νὰ κρυφθῶ,
τόσο ντροπέομουν. Μόνον αὐτό, ποὺ με είχε βρῇ
στὸ δωμάτιό του, ἄρκοῦσε! Τρεῖς ὀλόκληρες
μέρες δεν ήμπόρεσα νὰ τὸν κυττάξω. Κοκκίνιζα
τόσο, ποὺ δάκρυζαν τὰ μάτια μου. Ἰδέαις φο-
βεραις καὶ γελοίαις γύριζαν στὸ κεφάλι μου.

Η πιὸ παράδοξαις ἦταν αὐταῖς: ἤθελα νὰ πάω
στὸ δωμάτιό του, νὰ ἐξηγηθῶ μαζί του, ὅλα
νὰ τοῦ ὁμολογήσω, ὅλα νὰ τοῦ διηγηθῶ με
εἰλικρίνεια καὶ νὰ τὸν βεβαιώσω πὼς ὅ,τι ἔκανα
τὸ ἔκανα ὄχι σὰν ένα ἀνόητο κορίτσι, ἀλλὰ
με μιὰ σκέψι καλὴ. Καὶ ἤμουν ἀποφασισμένη.
μὰ, δόξα τῷ Θεῷ, δεν είχα τὸ θάρρος. Φαντά-
ζομαι τί ἀνοησίες θὰ ἔλεγα! Καὶ σήμερα ἀκόμα
ὅταν συλλογίζομαι αὐτὰ ὅλα, αἰσθάνομαι τα-
ραχή.

Έπειτα ἀπὸ λίγο καιρὸ ἀρρώστησε βαρεῖα
ή μητέρα μου. Δυὸ μέρες ἦταν στὸ κρεβάτι·
ἦτον ή τρίτη νύκτα ποὺ εἶχε πυρετὸ καὶ παρα-
λήρημα. Εἶχα ἀγρυπνήσει τὴν πρώτη νύκτα
στὸ προσκέφαλό της· σὲ ὠρισμένες ὥρες τῆς
ἔδινα τὸ γιατρικό. Τὴ δεύτερη νύκτα ἤμουν
ἐξαντλημένη. Ὁ ὕπνος ἤρχετο ἀδιάκοπα, τὰ
βλέφαρά μου κλοῦσαν, ἐγύριζε τὸ κεφάλι μου
κ' ἐνόμιζα κάθε στιγμή πὼς φεύγει ή ζωή μου·
μὰ οἱ ἐλαφροὶ γογγυσμοὶ τῆς μητέρας μου με
ξυπνοῦσαν, τινάζομουν ἀπὸ τὸν λήθαργό μου
καὶ ἔπειτα, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, ἀποκοιμώμουν
καὶ πάλιν. Άληθινὸ βάσανο. Δεν θυμοῦμαι,
μὰ εἶδα ένα ὄνειρο, μιὰ τρομερὴ ὀπτασία σὲ
μιὰ ἀπ' αὐτὲς τῆς στιγμῆς ποὺ προσπαθοῦσα
νὰ νικήσω τὸν ὕπνο. Τόσος ἦτον ὁ τρόμος
μου ποὺ τινάχθηκα ἐπάνω. Γύρω μου ἦταν
σκοτάδι, τὸ κανδήλι τρεμόσβυνε, γραμμαῖς φω-
τειναὶς πότε ἐφώτιζαν ὅλο τὸ δωμάτιο, πότε
τρεμούλιαζαν ἀόρισταις ἐπάνω στὸν τοῖχο, πότε
χάνονταν ὀλότελα. Φοβήθηκα. Μιὰ ἀνατριχίλα
χύθηκε στὸ σῶμα μου· ή φαντασία μου ἦτον
ταραγμένη ἀπὸ ένα ὄνειρο φρικαλέο· ή ἀγωνία
μοῦ ἔσφιγγε τὴν καρδιά. Πήδησα ἀπὸ τὴν
καρέκλα μου καὶ ἔβαλα μιὰ φωνὴ τρομακτικῇ.
Άνοιξε τὴ στιγμή ἐκεῖνη ή θύρα καὶ μπήκε στὸ
δωμάτιό μας ὁ Ποκρόβσκυ.

Θυμοῦμαι μόνο πὼς ὅταν συνήλθα με κρα-
τοῦσε ἐκεῖνος. Μὲ κάθισε προσεκτικὰ σὲ μιὰ
πολυθρόνα, μοῦ ἔδωκε ένα ποτήρι νερὸ καὶ
μοῦ ἔκανε χίλιες ἐρωτήσεις. «Εἶσθε ἄρρωστη,
καὶ σεῖς εἶσθε ἄρρωστη» μοῦ εἶπε πιάνοντας
τὸ χέρι μου· «ἔχετε πυρετό, δεν προσέχετε τὴν
ὕγεια σας· ἡσυχάστε, πλαγιάστε, κοιμηθῆτε.
Θὰ σὰς ξυπνήσω μετὰ δύο ὥρες· ἀναπαυθῆτε
λίγο... Πλαγιάστε λοιπὸν, πλαγιάστε!» Ὑπή-
κουσα, τὰ μάτια μου κλοῦσαν μονάχα τους.
Ξαπλώθηκα σtὴν πολυθρόνα με τὸν σκοπὸ νὰ
κοιμηθῶ μιῇ ὥρᾳ καὶ κοιμήθηκα ὡς τὸ πρωί.
Ὁ Ποκρόβσκυ μ' ἐξύπνησε τὴν ὥρᾳ ποὺ ἔπρεπε
νὰ δώσω τὸ γιατρικό τῆς μητέρας μου.

Τὴν ἐπαύριον, ἀναπαύθηκα λίγο ἐντὸς τῆς

ἡμέρας καὶ τὸ βράδυ ἐκάθησα πάλιν στὸ προσ-
κέφαλο τῆς μητέρας μου, μὰ ἀποφασισμένη,
αὐτὴ τὴ φορὰ, νὰ νικήσω τὸν ὕπνο. Σtῆς
ἐνδεκα ὁ Ποκρόβσκυ ἐκτύπησε τὴ θύρα τοῦ
δωματίου μας. Πήγα ν' ἀνοίξω. «Θὰ στενοχω-
ρῆσθε νὰ μένετε ἔτσι ὀλομόναχη» μοῦ εἶπε·
«πάρτε αὐτὸ τὸ βιβλίο· θὰ στενοχωρεθῆτε λι-
γώτερο». Πήρα τὸ βιβλίο. Δεν ἐνθυμοῦμαι τί
ἦτον· μόνον ποὺ ἔρριξα μιὰ ματιά· καὶ ὅμως
ὅλη τὴ νύκτα δεν κοιμήθηκα. Μιὰ παράδοξη
ἐσωτερικὴ ταραχὴ με κρατοῦσε αὐπνὴ· δεν ἤμ-
ποροῦσα νὰ μείνω σtὴ θέσι μου· συχνὰ σηκω-
νόμουν ἀπὸ τὴν πολυθρόνα μου καὶ περπα-
τοῦσα μέσ' τὸ δωμάτιο. Ήταν χυμένο μέσα μου
κάτι πολὺ εὐχάριστο. Ήμουν τόσο εὐχαριστη-
μένη ἀπὸ τὴν περιποίησι αὐτὴ τοῦ Ποκρόβσκυ!
Ήμουν ὑπερήφανη γιὰ τὴν ἀνησυχία καὶ τὴ
φροντίδα ποὺ ἔδειχνε γιὰ μένα. Όλη ή νύκτα
πέρασε με σκέψεις καὶ ὀνειροπολήματα. Ὁ Πο-
κρόβσκυ δεν ξαναἦλθε νὰ με ἰδῇ· ἤξευρα ὅμως
πὼς δεν θὰ ἤρχετο καὶ περίμενα τὴν ἐρχόμενη
βραδυά.

Τὸ ἄλλο βράδυ, ὅταν ὅλοι στὸ σπίτι είχαν
κοιμηθῇ, ὁ Ποκρόβσκυ ἀνοίξε τὴ θύρα του καὶ
ὄρθιος στὸ κατώφλιο τοῦωματίου του ἄρχισε
νὰ μοῦ μιλῇ. Δεν ἐνθυμοῦμαι πιά οὔτε λέξι
ἀπ' ὅ,τι εἶπαμε· θυμοῦμαι μόνον πὼς ἤμουν
ταραγμένη, σαστισμένη, πὼς θύμωνα γιὰ τὴ
δειλία μου καὶ πὼς ἤθελα νὰ τελειώσῃ γρήγορα
ή ὁμιλία· μας καὶ ὅμως τὸ είχα ἐπιθυμήσει τόσο
πολύ, ὅλη τὴν ἡμέρα τὸ σκεπτόμουν, είχα ἐτοι-
μάσει ἀπὸ πρὶν τῆς ἐρωτήσεως καὶ τῆς ἀπαντή-
σεως μου... Ἀπὸ τὴ βραδεῖα ἐκεῖνη ἄρχισε ή
πρώτη μας φιλία. Κάθε βράδυ περνοῦσαμε μαζί
λίγες ὥρες, ὅλο τὸν καιρὸ τῆς ἀρρώστειας τῆς
μητέρας μου. Σιγὰ σιγὰ νίκησα τὴ δειλία μου,
μολονότι ἔπειτα ἀπὸ κάθε ὁμιλία μας ἤμουν
δυσανεστημένη με τὸν ἑαυτό μου. Εἶχα ὅμως
μιὰ κρυφὴ εὐχαρίστησι, μιὰ ἱκανοποίησι, πὼς
λησμονοῦσε γιὰ μένα τὰ ἀνυπόφορα βιβλία του.
Μιὰ μέρα ἔτυχε ἀστετυόμενοι νὰ μιλήσωμε γιὰ
τὸ ἐπεισόδιο ἐκεῖνο ποὺ είχα πᾶθει με τὰ βι-
βλία του. Ήταν μιὰ παράξενη στιγμή· ἴσως
ἔδειξα παραπολλὴ εἰλικρίνεια καὶ ἀφέλεια· τα-
ραγμένη ὅπως ἤμουν τοῦ τὰ ὁμολόγησα ὅλα...
τοῦ εἶπα πὼς ἤθελα νὰ μάθω, νὰ μορφωθῶ,
πὼς με πείραζε πολὺ νὰ με θεωροῦν μικρὸ κο-
ριτσάκι... Τὸ ἐπαναλαμβάνω, βρισκόμουν σὲ
μιὰ στιγμή παράξενη· ή καρδιά μου είχε παρα-
λύσει, μοῦ ἤρχοντο τὰ δάκρυα· δεν ἔκρυπα τί-
ποτε, τοῦ τὰ εἶπα ὅλα, ὅλα, τὴ φιλία ποὺ τοῦ
είχα, τὴν ἐπιθυμία μου νὰ τὸν ἀγαπῶ, νὰ ζοῦμε

σὲ μιὰ ψυχικὴ συνεννόησι, νὰ τὸν παρηγορῶ, νὰ τὸν καθησυχάζω. Μ' ἐκύτταξε παράξενα, στενοχωρημένος, καὶ δὲν μούλεγε λέξι. Αἰσθάνθηκα ἔξαφνα σκληρὰ πληγωμένη. Σκέφθηκα πῶς δὲν μ' ἐννοοῦσε, πῶς μὲ περιπαίξε ἴσως. Μ' ἐπιασε τὸ κλάμα, σὰν παιδί· δὲν ἤμποροῦσα νὰ νικήσω τοὺς λυγμούς· ἦταν κάτι σὰν νευρική προσβολή. Μοῦ ἔπιασε τὰ χέρια μου, τὰ φίλησε, τὰ ἔσφιξε ἐπάνω στὸ στήθος του, μοῦ εἶπε παρηγορητικὰ λόγια· ἦτον πολὺ συγκινημένος. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τί μοῦ εἶπε· ἔκλαια μόνον, γελοῦσα, ἄρχιζα πάλι τὸ κλάμα, κοκκίνιζα, δὲν ἤμποροῦσα ἀπὸ τὴ χαρά μου νὰ εἰπῶ μιὰ λέξι. Ἔπειτα, μὲ ὅλη τὴν ταραχή μου, παρατήρησα πῶς ἦτον πάντα στενοχωρημένος. Φαινόταν σὰν νὰ μὴν ἤμποροῦσε νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν ἐκπληξι ποῦ τοῦ προξenoῦσε ἡ παραφορά μου αὐτή, ἡ τόσο ξαφνική, τόσο θερμὴ φιλία. Στὴν ἀρχὴ τοῦ φάνηκε ἴσως περιέργου μόνον· ἔπειτα ὁ δισταγμός του ἔπαυσε· δέχθηκε τὴ φιλία μου, τὰ καρδιακὰ λόγια μου, μὲ τὴν ἴδια εὐλικρίνεια, μὲ τὴν ἴδια ἀφέλεια ποῦ τὰ ἔλεγα, καὶ ἀνταποκρίθηκε μὲ ἀγάπη εὐλικρινοῦς φίλου, ἀληθινοῦ ἀδελφοῦ. Αἰσθανόμουν τὴν καρδιά μου τόσο θερμή, τόσο εὐχαριστημένη!... Δὲν ἔκρυβα τίποτε, τὸ ἔβλεπε, καὶ ἀπὸ ἡμέρα σὲ ἡμέρα μοῦ ἦτον περισσότερο ἀφοσιωμένος.

Καὶ τί δὲν εἶπαμε, ἀλήθεια, δὲν ἐνθυμοῦμαι, στὴς ὥρες ἐκεῖνες τῆς γλυκόπικρης ποῦ βλέπαμε, τὴ νύκτα, στὸ φῶς ποῦ τρεμόσβυνε μπροστὰ στὸ εἰκόνισμα καὶ κοντὰ στὸ προσκέφαλο τῆς καυμένης, τῆς ἄρρωστης μητέρας μου... Λέγαμε ὅτι μᾶς ἤρχετο στὸν νοῦ, ὅτι ἔβγαине ἀπ' τὴν καρδιά μας, ὅτι ἤθελε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὰ χεῖλη μας — καὶ ἡμεῖς σχεδὸν εὐτυχισμένοι... Ἄ, ἦτον μιὰ ἐποχὴ θλιβερὴ μαζί καὶ χαρούμενη· καὶ τώρα ἀκόμα τὴν θυμοῦμαι μὲ χαρὰ καὶ μὲ λύπη. Ἡ ἀναμνήσεις, εἴτε εὐχάρισταις εἴτε θλιβεραῖς, πάντα πονοῦν· αὐτὸ αἰσθάνομαι ἐγώ. Μὰ ὁ πόνος αὐτὸς εἶνε γλυκός· καὶ ὅταν ἡ καρδιά ὑποφέρει, ἡ ἀναμνήσεις τὴν δροσίζουν καὶ τὴν ζωηρεύουν, ὅπως ὕστερα ἀπὸ καυστικὴ ἡμέρα δροσίζει καὶ ζωηρεύει ἡ βραδυνὴ δροσιά τὸ καυμένο τὸ ἄνθος, ποῦ τὸ ξήρανε ἡ κάψα τοῦ ἡλίου.

Ἡ μητέρα μου ἄρχισε νὰ ἀναλαμβάνῃ, ἀλλ' ἐξακολούθησα νὰ ἀγρυπνῶ, καθισμένη δίπλα στὸ κρεβάτι της. Ὁ Ποκρόβσκυ μοῦ δάνειζε συχνὰ βιβλία· στὴν ἀρχὴ τὰ διάβαζα διὰ νὰ μὴν ἀποκοιμοῦμαι, ἔπειτα ἐπρόσεχα περισσότερο, καὶ στὸ τέλος τὰ κατέτρωγα μὲ ἀπλησία.

Κόσμος ὁλόκληρος, ἄγνωστος ἕως τότε, ἀποκαλύφθηκε ἔξαφνα ἐμπρὸς μου. Μὲ πλημμύρησε, νομίζεις, ἓνα μεγάλο ρεῦμα ἀπὸ ιδέες, ἀπὸ νέες ἐντυπώσεις. Καὶ ὅσο τὰ συναισθήματα αὐτὰ ἐγεννῶντο ἀπότομα, θορυβῶδη, τόσο περισσότερο ἐκλόνιζαν ἡδονικὰ ὅλη μου τὴν ψυχὴ. Μονομιᾶς, ξαφνικά, χύθηκαν ὅλα μαζί μέσα στὴν καρδιά μου, χωρὶς νὰ προφθάσῃ νὰ συνέλθῃ. Ὅλη μου ἡ ζωὴ κινήθηκε ἔξαφνα μέσα σ' ἓνα παράδοξο χάος. Μὰ ὁ ἡθικὸς αὐτὸς κλονισμὸς δὲν ἤμπόρεσε νὰ μὲ καταβάλλῃ ὁλότελα. Ἦμουν πολὺ ὀνειροπόλος καὶ αὐτὸ μ' ἔσωσε.

Ὅταν ἡ μητέρα μου ἔγινε καλὰ, ἔπαυσαν ἡ βραδυναῖς συνεντεύξεις καὶ ἡ ἀτελείωταις ὁμιλίας μας. Κάποτε κατορθώναμε νὰ ποῦμε δυὸ λόγια ἀσήμαντα, μὰ ἐγὼ ἔδινα εἰς ὅλα μιὰ σημασία, εὑρισκα μιὰ ἰδιαίτερη ἀξία. Ἡ ζωὴ μου ἦτον γεμάτη, ἦμουν εὐτυχισμένη· μιὰ ἡσυχία, εἰρηνικὴ εὐτυχία. Πέρασαν ἔτσι κάμποσαις ἐβδομάδες...

Ἐν τῷ μεταξύ ἦλθε νὰ μᾶς ἰδῇ ὁ γέρο-Ποκρόβσκυ. Ἐμίλησε πολλὴ ὥρα μαζί μας, ἐφάνηκε πιὸ χαρούμενος, πιὸ ζωηρός, πιὸ ἀνοικτόκαρδος ἀπ' ὅτι ἦτον συνήθως· γελοῦσε, ἔλεγε εὐφυῖες ὅπως μποροῦσε, καὶ στὸ τέλος ἀνακαλύψαμε τὴν ἀφορμὴ τῆς χαρᾶς του· ὕστερα ἀπὸ ὀκτὼ ἡμέρες ἐόρταζε ὁ γυιὸς του τὰ γενέθλιά του· ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα θὰ ἤρχετο νὰ ἰδῇ τὸ παιδί του· θὰ φοροῦσε καινούργιο γελέκο, καὶ ἡ γυναῖκα του τοῦ εἶχε ὑποσχεθῇ νὰ τοῦ ἀγοράσῃ καινούργια ὑποδήματα. Μὲ δυὸ λόγια, ὁ γέρος ἦτον πολὺ εὐτυχισμένος καὶ ἀκατάπανστα φλυαροῦσε.

Τὰ γενέθλια τοῦ γυιὸς του! Αὐτὴ ἡ σκέψις μοῦ πῆρε τὴν ἡσυχία μου μέρα καὶ νύκτα. Ἀποφάσισα νὰ τοῦ δείξω τὴ φιλία μου καὶ νὰ τοῦ δώσω ἓνα δῶρο. Μὰ, τί δῶρο; Κατέληξα στὰ βιβλία. Ἦξερα πῶς ἤθελε πολὺ νὰ ἔχῃ ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Πούσκιν, τὴν τελευταία ἐκδοσι καὶ ἀποφάσισα νὰ τὴν ἀγοράσω. Εἶχα τριάντα ρούβλια, κερδισμένα μὲ τὴν ἐργασία μου. Τὰ εἶχα κατὰ μέρος γιὰ ν' ἀγοράσω ἓνα καινούργιο φόρεμα. Ἔστειλα ἀμέσως τὴ μαγείρισσά μας, τὴν κερὰ Ματρένα, νὰ ρωτήσῃ πόσα ἐστοίχιζε μιὰ ἐκδοσις πλήρης τοῦ Πούσκιν. Ἀλλοίμονο! ἔχρειάζοντο ἑξήντα ρούβλια, μαζί μὲ τὸ δέσιμο. Ποῦ νὰ τὰ εὔρω; Σκεπτόμουν ὅλους τοὺς τρόπους, μὰ δὲν ἤμπόρεσα νὰ εὔρω μιὰ λύσι. Δὲν ἤθελα νὰ ζητήσω ἀπ' τὴν μητέρα μου. Βέβαια θὰ μὲ βοηθοῦσε, μὰ τότε ὅλο τὸ σπῖτι θὰ τὸ γνώριζε. Ἔπειτα, δὲν θὰ

ἦτον πιὰ δῶρο, ἀλλὰ πληρωμὴ γιὰ τῆς φροντίδας τοῦ Ποκρόβσκυ γιὰ τὰ μαθήματά μου ἐνὸς ἔτους. Ἦθελα νὰ δώσω τὸ δῶρο μόνη μου, χωρὶς κανεὶς νὰ τὸ ξέρῃ. Ὅσο γιὰ τὰ μαθήματα τοῦ διδασκάλου μου, ἤθελα νὰ ἦμαι πάντα ὑποχρεωμένη σ' αὐτὸν καὶ νὰ τὰ ξεπληρώσω μὲ τὴ φιλία μου. — Ἐπιτέλους εὐρῆκα ἓνα μέσον.

Ἦξερά πῶς οἱ παλαιοπῶλαι τοῦ Γκοστίνι-Δβόρ πουλοῦσαν βιβλία ὁλοκαίνουργα στὴ μισὴ τιμὴ. Ἀποφάσισα νὰ πάω στὸ Γκοστίνι-Δβόρ. Τὰ πράγματα ἦλθαν εὐνοϊκά. Στὸ σπῖτι εἶχαν ἀνάγκη νὰ κάνουν μερικὲς ἀγορὲς. Ἡ μητέρα μου ἦτον λίγο ἀδιάθετη· ἡ Ἄννα Φεδορόβνα δὲν εἶχε καμμιά διάθεσι νὰ πάῃ ἔξω ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα· ἀνέθεσαν σ' ἐμένα τῆς ἀγορὲς καὶ βγῆκα μὲ τὴ Ματρένα.

Ἦμουν τυχερὴ καὶ γρήγορα βρῆκα μιὰ ἐκδοσι τοῦ Πούσκιν, πολὺ κομψὰ δεμένη. Μοῦ ζήτησαν ἀκριβώτερα ἀπ' ὅτι ζητοῦν οἱ βιβλιοπῶλαι. Ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ καὶ ἀφοῦ προσποιήθηκα πῶς φεύγω ἄπρακτη, ὁ παλαιοπῶλης μοῦ τὰ ἔδωκε γιὰ δέκα ρούβλια ἀργυρᾶ. Τί χαρὰ ποῦ εἶχα!... Ἡ καυμένη ἡ Ματρένα δὲν καταλάβαινε γιατί ἦμουν τόσο χαρούμενη, οὔτε τί τὰ ἤθελα τόσο βιβλία. Μὰ, ὅλη μου ἡ περιουσία ἦτον τριάντα ρούβλια χάρτινα, καὶ ὁ ἔμπορος δὲν ἐννοοῦσε νὰ κἀνῃ ἄλλη ἔκπτωσι. Ἀρχισα νὰ τὸν παρακαλῶ, καὶ νὰ ἐπιμένω τόσο, ποῦ ὁ παλαιοπῶλης μοῦ τᾶδωσε πρὸς ἐπτάμισθ ρούβλια μόνον. Ὁρκίζετο πῶς μόνον γιὰ δικό μου χατῆρι τὰ ἔδινε, γιατί ἦμουν τόσο νόστιμη κοπέλα, ἀλλὰ γιὰ κανένα ἄλλον δὲν θὰ τὸ ἔκανε. Μοῦ ἔλειπαν δυόμισθ ρούβλια! Τόση ἦτον ἡ λύπη μου, ποῦ μόλις κρατοῦσα τὰ δάκρυα. Μία ἀπρόοπτος περιστάσις μοῦ ἦλθε βοηθός.

Ἐκεῖ κοντὰ παρατήρησα τὸν γέρο Ποκρόβσκυ. Τὸν εἶχαν περικυκλωμένον τέσσερες ἢ πέντε παλαιοπῶλαι, καὶ τοῦ ἔδειχναν χίλια δυὸ βιβλία. Ὁ καυμένος ὁ γέρος ἦτον σὰν ζαλισμένος καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ διαλέξῃ. Τὸν πλησίασα καὶ τὸν ρώτησα τί ζητεῖ. Ὁ γέρος καταχάρηκε ὅταν μὲ εἶδε· μ' ἀγαποῦσε σὰν τρελός, ὅσο καὶ τὸν γυιὸ του ἴσως. «Νά, ἀγοράζω βιβλία, Βαρβάρη Ἀλεξέγεβνα, μοῦ ἀπῆντησε, ἀγοράζω βιβλία γιὰ τὸ παιδί μου. Μεθαύριο εἶνε τὰ γενέθλιά του, καὶ ἀγαπᾷ τὰ βιβλία, καὶ λοιπόν, τοῦ ἀγοράζω βιβλία...» Μιλοῦσε πάντα ἀστεῖα, κ' ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ ἦτον καὶ παραζαλισμένος. Ὅτι βιβλίον καὶ ἀν ζητοῦσε, ἐστοίχιζε ἓνα, δύο ἢ τρία ρούβλια ἀργυρᾶ. Γιὰ

τὰ μεγάλα βιβλία οὔτε ρωτοῦσε κἀν· τὰ κύτταζε μόνον, τὰ ξεφύλλιζε, τὰ γύριζε ἀπ' ἐδῶ, τὰ γύριζε ἀπ' ἐκεῖ, καὶ ἔπειτα τὰ τοποθετοῦσε στὴ θέσι τους. «Ὁχι, ὄχι, εἶνε ἀκριβὰ, εἶπε μὲ μισὴ φωνή· μὰ ἐδῶ θὰ βροῦμε ἴσως κάτι...» Καὶ ἄρχισε νὰ κυττάζῃ διάφορα τραγούδια, ἡμερολόγια, πολὺ φθηνά. «Μὰ, γιατί θέτε νὰγοράστε ὅλα αὐτὰ τὰ παληόχαρτα; τὸν ἠρώτησα. Δὲν ἀξίζουν τίποτα». — «Ἄ, ὄχι, ἀπῆντησε, ὄχι, κυττάζετε τί ὥραϊα βιβλία. Θὰ δῆτε πῶς εἶνε πολὺ, μὰ πολὺ ὥραϊα βιβλία!» Καὶ μιλοῦσε τόσο παραπονετικά, ποῦ νόμισα πῶς θὰ ἔκλαιε ἀπὸ τὴ λύπη του, ποῦ τὰ καλὰ βιβλία ἐστοίχιζαν ἀκριβὰ· περίμενα νὰ ἰδῶ κανένα δάκρυ νὰ τρέχῃ πάνω ἀπὸ τὰ ὠχρὰ μάγουλά του στὴν κοκκινισμένη μύτη του. «Πόσα ἔχετε;» τὸν ρώτησα. — «Νά, αὐτὰ ἔχω, — ὁ καυμένος μοῦ ἔδειξε ὅλα του τὰ χρήματα, τυλιγμένα σ' ἓνα λαδωμένο κομμάτι ἐφημερίδος — ἓνα πολτίνικ, ἓνα δβουγρίβενικ, καὶ εἴκοσι καπίκια χαλκό». Τὸν πῆρα ἀμέσως στὸν παλαιοπῶλη μου. «Αὐτοὶ οἱ ἑνδεκα τόμοι κοστίζουν ὅλοι τριάντα δυόμισθ ρούβλια· ἐγὼ ἔχω τριάντα· βάλτε δυόμισθ ρούβλια, ν' ἀγοράσωμε ὅλα αὐτὰ τὰ βιβλία καὶ νὰ τοῦ τὰ δώσωμε μαζί οἱ δυό». Σὰν τρελὸς ἔχυσε ὅλα του τὰ χρήματα ἐπάνω στὸ τραπέζι καὶ πήραμε τὴ μικρὴ μας βιβλιοθήκη. Ἔχωνε βιβλία σὲ ὅλες τῆς τσέπες, ἐπῆρε κάμποσα στὰ χέρια καὶ κάτω ἀπὸ τῆς μασχάλης καί, ἔτσι φορτωμένος, ἐπέστρεψε στὸ σπῖτι του. Φεύγοντας μοῦ ὠρκετόταν πῶς τὴν ἐπαύριο θὰ τὰ φέρῃ ὅλα κρυφὰ στὸ σπῖτι μας.

Τὴν ἄλλη ἡμέρα ἦλθε ὁ γέρος νὰ ἰδῇ τὸν γυιὸν του, ἔμεινε μαζί του λίγη ὥρα, καθὼς συνεῖθιζε, ἔπειτα ἦλθε σὲ μᾶς καὶ κάθησε δίπλα μου μὲ ἓνα μυστηριώδη τρόπο ποῦ εἶχε κάτι πολὺ κομικόν. Χαμογελῶντας, τρίβοντας τὰ χέρια ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησί του πῶς εἶχε ἓνα μυστικόν, ἄρχισε νὰ μοῦ λέγῃ πῶς ὅλα τὰ βιβλία τὰ εἶχε μεταφέρει στὸ σπῖτι μας χωρὶς κανέναν νὰ τὸν καταλάβῃ, καὶ πῶς ἦταν σὲ μιὰ γωνιά, στὸ μαγειρεῖόν, στὰ χέρια τῆς Ματρένας. Ἔπειτα ἡ ὁμιλία ἦλθε φυσικὰ στὴν ἐσοτὴ τοῦ παιδιοῦ του, καὶ ὁ γέρος συζητοῦσε τὸ πῶς θὰ τοῦ προσφέρωμε τὸ δῶρο. Ὅσο μιλοῦσε, ἔβλεπα πῶς μιὰ σκέψις τὸν βασάνιζε. Περίμενα νὰ ἐξηγηθῇ. Σιγὰ σιγὰ ἐχάθηκε ἡ κρυφὴ χαρά, ἡ εὐχαρίστησις ποῦ ἔβλεπα ὡς τώρα στοὺς ἄλλοκοτούς τρόπους του, στοὺς μορφασμούς του, στὸ κλείσιμο τοῦ ἀριστεροῦ ματιοῦ του. Ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ γινότανε πιὸ σκεπτικὸς, πιὸ

ἀνήσυχος· ἐπιτέλους δὲν ἠμπόρεσε νὰ κρατηθῇ.

— Ἀλήθεια, εἶπε φοβισμένα, μὲ μισή φωνή· ἀλήθεια, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβνα... Ἐξέρετε ἓνα πράμα, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβνα;... — Ὁ γέρος ἦτο πολὺ στενοχωρημένος. — Ἀλήθεια, τὴν ἡμέρα τῶν γενεθλίων του, πάρτε τοὺς δέκα τόμους καὶ δώσετέ τους μόνη σας, δηλαδή ἀπὸ μέρος δικό σας· ἐγὼ θὰ πάρω τὸν ἄλλο· καὶ θὰ τοῦ τὸν δώσω ἀπὸ μέρος μου, δηλαδή προσωπικῶς ἐγώ. Ἔτσι, βλέπετε, θὰ τοῦ δώσετε ἓνα δῶρο, καὶ ἐγὼ ἐπίσης... καὶ οἱ δύο μας θὰ τοῦ δώσουμε ἀπὸ ἓνα δῶρο. Ἡ ταραχὴ του ἦτον τόση ποῦ δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐξακολουθήσῃ. Τὸν κύτταξα· περίμενε τὴν ἀπόφασί μου ἀνήσυχος.

— «Μά, γιατί λοιπὸν δὲν θέλετε νὰ τοῦ δώσουμε τὸ δῶρο μας καὶ οἱ δύο μαζί, Ζάχαρ Πέτροβιτς;»

— «Νά, γιατί, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβνα, βλέπετε πῶς ἐγώ...»

Σαστισμένος, κοκκινισμένος, δὲν ἠμπόρεσε νὰ τελειώσῃ τὴν φράσι του.

«— Βλέπετε, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβνα, εἶπε ἐπιτέλους, θέλω νὰ εἰπῶ πῶς κάποτε... σχεδὸν πάντοτε τὸ παθαίνω... ἔχω κάτι κακὲς συνήθειες... Ἐξέρετε, κάνει κάποτε τόσο κρῦο, ἐπειτα ἡ λύπαις, ἡ σκέψεις... ἔτσι καμμιὰ φορὰ ξεγνῶ τὸν ἑαυτό μου, τὸ ρίχνω ἔξω καὶ πίνω. Αὐτὸ τὸν δυσανεστῇ πολὺ. Βλέπετε, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβνα, θυμῶνει, μὲ μαλώνει, μὲ συμβουλεύει. Λοιπὸν, νά! Ἦθελα τώρα μὲ τὸ δῶρο μου νὰ τοῦ δείξω πῶς διορθόνομαι, πῶς ἔκαμα οἰκονομίες γιὰ ν' ἀγοράσω ἓνα βιβλίο, πῶς ἔκανα γιὰ πολλὸν καιρὸ οἰκονομίες, γιατί ποτέ μου, νὰ ποῦμε, δὲν ἔχω λεπτὰ, ἐκτὸς ἀπὸ κεῖνα ποῦ μοῦ δίνει πότε καὶ πότε ὁ γυιὸς μου. Τὸ ξέρει αὐτό. Ἔτσι θὰ ἴδῃ τί κάνω τὰ λεπτὰ μου, καὶ θὰ καταλάβῃ πῶς γιὰ κεῖνον μόνον τὰ κάνω ὅλα αὐτά».

Τὰ λόγια του αὐτὰ μὲ συγκίνησαν βαθειά. Δὲν σκέφθηκα πολὺ. Ὁ γέρος μὲ κύτταξε ἀνήσυχος.

— «Λοιπὸν, Ζάχαρ Πέτροβιτς, νὰ τοῦ τὰ δώσετε ὅλα». — «Πῶς, ὅλα; Δηλαδή ὅλα τὰ βιβλία;» — «Ναί, ὅλα τὰ βιβλία». — «Σὰν νὰ ποῦμε, πῶς ἐγὼ τὰ δίνω;» — «Ναί, πῶς ἐσεῖς τὰ δίνετε». — «Εγὼ μόνον; δηλαδή ἐγὼ ἀτομικῶς;» — «Ναί, ἐσεῖς ἀτομικῶς».

Εἶχα, νομίζω, ἐξηγηθῇ πολὺ καθαρά· καὶ ὅμως ὁ γέρος δὲν ἠμποροῦσε νὰ μὲ καταλάβῃ.

— Ἀλήθεια, εἶπε, ἀφοῦ ἐσκέφθη. Θὰ εἶνε

πολὺ ὥραϊα, πολὺ καλά. Μὰ ἐσεῖς, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβνα, τί θὰ κάνετε;» — «Εγὼ δὲν θὰ τοῦ δώσω τίποτε». — «Πῶς! ἐφώναζε σὰν τρομαγμένος. Νὰ μὴν τοῦ δώσετε τίποτε, δὲν θέλετε νὰ τοῦ δώσετε δῶρο;» Ἦθελε νὰ εἰπῇ ὄχι, νὰ μὴ μὲ ἀποκλείσῃ ἐμένα ἀπὸ τοῦ νὰ δώσω ἓνα δῶρο στὸν γυιό του· ἦτον καλὸς ἄνθρωπος ὁ γέρος αὐτός! Τὸν βεβαίωσα πῶς πολὺ ἐπιθυμοῦσα νὰ τοῦ προσφέρω κ' ἐγὼ κάτι, μὰ δὲν ἤθελα καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσω τὴν ἰδική του χαρά. —

«Ἄν ὁ γυιὸς σας εἶνε εὐχαριστημένος, τοῦ εἶπα, θὰ αἰσθανθοῦμε καὶ οἱ δύο τὴν ἴδια χαρά, γιατί μέσα μου, στὸ βάθος τῆς καρδιάς μου, θὰ ἔχω τὸ ἴδιο αἰσθημα σὰν νὰ τοῦ ἔδιναι καὶ ἐγὼ ἓνα δῶρο». Τὰ λόγια μου ἐπράυναν τὸν γέρο Ποκρόβσκυ. Ἔμεινε ἀκόμη δύο ὥρες μαζί μας. Ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν ἠμπόρεσε νὰ καθήσῃ σὲ μιὰ θέσι. Στρυφογύριζε μὲ θόρυβο μέσα στὸ δωμάτιο, γελοῦσε μὲ τὴ Σάσσα, μὲ φιλοῦσε κρυφά, μοῦ ἔσφιγγε τὸ χέρι καὶ ἔκαμε μορφασμούς πίσω ἀπὸ τὴν Ἄνα Φεδορόβνα. Ἐπιτέλους ἡ Ἄνα Φεδορόβνα τὸν ἔδιωξε.

Μὲ δύο λόγια, ὁ γέρος ἦτον τρελὸς ἀπὸ τὴ χαρά του, ποῦ ποτὲ ἴσως δὲν εἶχε αἰσθανθῇ τόση χαρά.

Τὴν ἡμέρα τῶν γενεθλίων ἦλθε στὰς ἔνδεκα ἀκριβῶς, μετὰ τὴ λειτουργία φοροῦσε ἓνα διορθωμένο φόρεμα, ἓνα γελέκο καινούργιο καὶ καινούργια ὑποδήματα. Μὲ τὰ δύο χέρια κρατοῦσε τὸ δέμα τῶν βιβλίων. Εἴμαστε ὅλοι ἐκεῖνη τὴν ὥρα στῆς Ἄνας Φεδορόβνας· ἐπίναμε τὸν καφὲ στὴν αἴθουσα — ἦτον Κυριακή. — Ὁ γέρος ἄρχισε, νομίζω, νὰ λέγῃ πῶς ὁ Πούσκιν ἦτο καλὸς ποιητής· ἔπειτα ἔχασε τῆς ιδέας του ἀπὸ τὴ συγκίνησι καὶ ἄρχισε νὰ λέγῃ ἄλλα πράγματα: πῶς πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ πηγαίνει τὸν ἴσιο δρόμο, εἰδεμὴ ὑποπίπτει εἰς ἁμαρτίας· ἡ κακαὶς συνήθειαις προξενοῦν τὴν ἀπώλεια καὶ τὴν κατατροφή τοῦ ἀνθρώπου. Ἐφῆρε μάλιστα καὶ μερικὰ παραδείγματα ν' ἀποδείξῃ τοὺς κινδύνους τῆς ἀκολασίας καὶ τέλος εἶπε πῶς εἶχε διορθωθῇ καὶ ζοῦσε ζωὴ παραδειγματική· πρὸ καιροῦ εἶχε ἀναγνωρίσει πῶς ἡ παρατηρήσεις τοῦ υἱοῦ του ἦταν δίκαιαι καὶ τῆς φύλαττε στὴν καρδιά του· καὶ τώρα πραγματικῶς ἦτον μετριοπαθής, ἀπόδειξις τὸ δῶρον αὐτό, τὰ βιβλία, ποῦ εἶχε χρειασθῇ πολλὸν καιρὸ νὰ κάνῃ οἰκονομίες γιὰ νὰ τ' ἀγοράσῃ.

Δὲν ἠμπόρεσα νὰ κρατήσω τὰ δάκρυα καὶ τὰ γέλια μὲ τὸν λόγον αὐτὸν τοῦ γέρου Ποκρόβσκυ· ἦτον φανερὸ πῶς ἤξερε νὰ ψεύδεται

ὅταν ἦτον ἀνάγκη! Τὰ βιβλία τὰ μετέφεραν στὸ δωμάτιο τοῦ Ποκρόβσκυ καὶ τὰ τοποθέτησαν σ' ἓνα ράφι. Ἐκεῖνος ἐμάντευσε ἀμέσως τὴν ἀλήθεια. Προσκάλεσαν τὸν γέρο νὰ γευματίσῃ. Ὅλοι εἴμεθα ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα χαρούμενοι. Μετὰ τὸ γεῦμα ἔπαιζαν χαρτιά. Ἡ Σάσσα ἔπαιζε σὰν τρελὴ καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιο. Ὁ Ποκρόβσκυ, περιποιητικὸς σ' ἐμένα, προσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ μοῦ μιλήσῃ ἰδιαιτέρως, μὰ ἐγὼ ἐξέφευγα.

Ἦτον ἡ καλλίτερή μου ἡμέρα μέσα σὲ τέσσαρα ὁλόκληρα χρόνια.

Ἐπειτα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἡμέρα, μόνον θλιβεραῖς ἀναμνήσεσι μοῦ μένουν· ἦλθε ἐποχὴ σκοτεινὴ καὶ αὐτὴν θὰ διηγηθῶ τώρα. Γι' αὐτὸ ἴσως ἀρχίζει ἡ πένα μου νὰ πηγαίνει πρὸ σιγὰ καὶ σὰν νὰ θέλῃ ν' ἀποφύγῃ μιὰ τέτοια ἐργασία. Γι' αὐτὸ ἴσως θυμοῦμαι μὲ τόση εὐχαρίστησι τῆς παραμικρῆς λεπτομέρειας τῆς εὐτυχισμένης αὐτῆς ἐποχῆς. Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ τόσο γρήγορα πέρασε! Ἦλθε ἔπειτα ἡ δυστυχία, μαύρη δυστυχία, ποῦ πότε θὰ τελειώσῃ, ὁ Θεὸς τὸ ξέρει!

Ἡ δυστυχία μου ἄρχισε μὲ τὴν ἀρρώστεια καὶ τὸν θάνατο τοῦ Ποκρόβσκυ.

Δύο μῆνες ὕστερα ἀπ' ὅσα διηγήθηκα ἀρρώστησε Σ' αὐτοὺς τοὺς δύο μῆνες εἰργάσθηκα πολὺ γιατί δὲν εἶχε μιὰ ἐργασία τακτική. Ὅπως ὅλοι οἱ φθιστικοί, ἤλπισε ὡς τὴν ὕστερη στιγμή πῶς θὰ ζήσῃ πολὺ. Τοῦ ἔδωκαν μιὰ θέσι. Ἡ ὑγεία του δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ δεχθῇ δημοσία θέσι· ἔπειτα, ἦτον ὑποχρεωμένος νὰ ἐργασθῇ πολλὸν καιρὸ χωρὶς μισθό. Εἶδε ὁ Ποκρόβσκυ ὅλες του τῆς προσπάθειες νὰ πηγαίνουν χαμέναις· ἔχασε ὁ χαρακτήρ του, καὶ μαζί μὲ αὐτὸν καὶ ἡ ὑγεία του· δὲν ἔδωκε καμμιὰ προσοχή.

Ἐφθασε τὸ φθινόπωρο. Ἐβγαине μὲ τὸ μικρὸ του ἐπανωφόρι μέσα στὸ κρῦο, νὰ ζητήσῃ ἐργασία — ὁποῦ καὶ αὐτό, κατὰ βάθος, τὸν λυποῦσε πολὺ· ἐγύριζε στὸ σπίτι βρεγμένος ὡς τὸ κόκκαλο· στὸ τέλος ἔπεσε ἄρρωστος καὶ δὲν ξανασηκώθηκε ἀπ' τὸ κρεβάτι. Ἀπέθανε κατὰ τὰ μέσα τοῦ φθινοπώρου, τέλος Ὁκτωβρίου.

[Ἔπεται συνέχεια].

Μετάφρ. Κ. Μ.

Н. ЗАРА МЧЕРНАР — АЕТИДΕУС

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Jean Moréas : *IPHIGÉNIE*, tragédie en cinq actes. Paris, Société du Mercure de France. 1904.

Τὸ ἐξώφυλλον δὲν λέγει τίποτε περισσότερον. Τὸ «d'après Euripide», τὸ ὁποῖον εἶδαμεν εἰς τὰ θεατρικὰ προγράμματα, ἐδῶ λείπει. Καὶ ὡς μόνη ἔνδειξις ὅτι ἡ Ἰφιγένεια αὐτὴ εἶνε ἡ ἐν Αὐλίδι Ἰφιγένεια τοῦ Εὐριπίδου, ἀναγράφονται εἰς τὸ δεύτερον ἐξώφυλλον οἱ θεμελιώδεις στίχοι :

Κάλχας δ' ὁ μάντις ἀπορία κερχόμενος
ἀνείλεν Ἰφιγένειαν, ἣν ἔσπειρ' ἐγώ,
Ἀργεῖμυδι θύσας καὶ κτλ.

Καλλίτερα ἔτσι. Διότι θὰ ἦτο ἀρκετὰ δύσκολον νὰ χαρακτηρισθῇ μὲ μίαν λέξιν ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ Μορεᾶς, ἡ ὁποία καθαρὸν δὲν εἶνε οὔτε μετάφρασις, οὔτε παράφρασις, οὔτε διασκευή, οὔτε μίμησις, — ἀλλ' αὐτὰ ὅλα μαζί, καὶ κατὰ παραπάνω : Ἐργασία πρωτότυπος κ' ἐμπνευσμένη.

Ἄλλ' ἂν ἦτο ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ τὴν χαρακτηρίσω μὲ μίαν λέξιν, θὰ ἐτολμοῦσα νὰ τὴν ὀνομάσω συνεργασίαν. Διότι ἡ Ἰφιγένεια αὐτὴ εἶνε κόρη τόσο τοῦ ἑνὸς ὅσον σχεδὸν καὶ τοῦ ἄλλου. Φαντάζομαι ὅτι ὁ Εὐριπίδης τῆς 93ης Ὀλυμπιάδος ἤ μέχρι σήμερον καὶ φιλοδοξεῖ—ἀδυναμία γέροντος ποιητοῦ.—νὰ θριαμβεύσῃ ἀκόμη μίαν φορὰν ἡ τραγωδία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς τὸ ἀμφιθέατρον τῆς Ὁράγγης. Θὰ ἦτο βέβαια ἀνάγκη νὰ μεταφρασθῇ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν συγχρόνων Γαλατῶν, οἱ ὅποιοι πρὸ πολλοῦ ἔπαυσαν νὰ εἶνε βάρβαροι, νὰ διασκευασθῇ ὥστε νὰ γίνῃ κάπως συμφωνοτέρα μὲ τὴν ἐποχὴν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὴν οὐσίαν τῆς, ἀπὸ τὴν ποιήσιν τῆς. Ποῖος θὰ ἦτο ἱκανὸς νὰ κάμῃ τὸ θαῦμα; Ποιητὴς βέβαια· ἀλλὰ ποιητὴς δυνάμενος νὰ αἰσθάνεται κατὰ βάθος μίαν ἑλληνικὴν τραγωδίαν, καὶ νὰ γράφῃ τελείους στίχους γαλλικούς. Ποιητὴς Ἑλλήν κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ αἶσθημα, ἀλλὰ Γάλλος κατὰ τὴν γλῶσσαν. Γί' εὐτιχῆς σύμπτωσις! Εἰς τὴν κλεινὴν Λουεκιάν ζῇ Ἀθηναῖος ἐκ γενετῆς, λαξεύων στίχους μὲ τόσῃ γλυκύτητι καὶ ἀρ-

μονίαν, ὅσῃν δὲν ἔχουν πολλάκις τῶν γνησίων Γαλατῶν οἱ στίχοι. Καὶ ὁ Εὐριπίδης τοῦ παραδίδει τὸν θησαυρὸν του μὲ πᾶσαν προθυμίαν καὶ ἐμπιστοσύνην. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἑλληνικῆς τραγωδίας, πρόκειται νὰ γραφῇ μία ἄλλη γαλλικὴ ἀπιδίδουσα τόσον πιστῶς τὸ πρωτότυπον, ὅσον ἡ ἐμπνευσμένη ἐλευθερία τῶν ποιητῶν—μεταφραστῶν εἴμπορεῖ μόνον νὰ το κάμῃ. Καὶ ὁ Μορεᾶς, ὑπερήφανος διὰ τὴν τιμὴν, ἀναλαμβάνει τὸ ἔργον μὲ ζῆλον, μὲ χαρὰν, μ' ἐνθουσιασμόν. Εἰς τὸ τέλος, δεκαετῆς ἀγῶνες στέφονται ὑπὸ ἐπιτυχίας. Βλέπων ὁ Εὐριπίδης τὴν ἡρώϊδα του ὑπὸ τὴν νέαν τῆς περιβολὴν τὴν ἀναγνωρίζει. Καὶ πλησίον τοῦ ὀνόματός του, γράφει ὁ ἴδιος τὸ ὄνομα τοῦ δευτέρου τῆς πατρός.

Ποιηταὶ καὶ χρονολογοῦντες Ἀθηναῖοι, ἐγκωμιάζοντες τὸν Ζᾶν Μορεᾶς, εἶπαν ὅτι «τὸν ἠσπᾶσθαι εἰς τὰ χεῖλη ὁ Εὐριπίδης». Ὁ ἴδιος εἶπεν, ὅτι παρὰ τὰς ὀχθὰς τοῦ Κηφισοῦ «τοῦ ὠμίλησεν ὁ Σοφοκλῆς». Ἐμποροῦσεν ἐξαίρετα νὰ εἴπῃ, ὅτι παρὰ τὰς ὀχθὰς τοῦ Ἰλισσοῦ τοῦ ὠμίλησε πρωτίτερα ὁ Εὐριπίδης. Θὰ ἦτο ἀκριβῶς τὸ ἴδιον πρᾶγμα ποῦ λέγω πεζότατα παραπάνω, μὲ φράσεις ὠραιότερας καὶ ποιητικότερας. Πῶς ἦθελα νὰ ἠμποροῦσα κ' ἐγὼ νὰ παρατάξω μερικὰς, προκειμένους περὶ ποιητοῦ! Ἀλλὰ δὲν εἶμαι εἰδικὸς εἰς λυρισμούς, εἰς προπόσεις καὶ εἰς προσφωνήσεις. Τὸ ἔργον μου εἶνε πολὺ πλέον ξηρὸν καὶ ἄχαρι. Καὶ θὰ ὁμιλήσω τώρα ἀκόμη πεζότερα, καὶ θάναοίξω τὸ βιβλίον, καὶ θὰ προσπαθῶ νὰ δείξω κατὰ ποῖον τρόπον εἰργάσθαι ὁ ποιητὴς, διὰ νὰ γίνῃ ἄξιος ὅλων αὐτῶν τῶν ἐνθουσιασμῶν.

Ἐν πρώτοις παρατηρῶ, ὅτι ἡ ὑπόθεσις τῆς τραγωδίας, ἡ οἰκονομία, ἡ πλοκή, ἡ λύσις, ὁ σκελετὸς ἐν γένει, ἔμεινεν ἀκέραιος καὶ ἀναλλοίωτος. Καὶ ἡ διαίρεσις σχεδὸν ἡ αὐτὴ. Αἱ ἴδιαι σκηναί, μὲ τὰ ἴδια πρόσωπα, κατὰ τὴν ἴδιαν τάξιν διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλην, — τὰ ἴδια ἐπεισόδια, τὰ ἴδια χορικά, αἱ ἴδιαι στιχομυθίαι. Μόνον ἡ ἀνάγκη τῆς εἰς 5 πράξεις διαιρέσεως ὑπεγύρουν μερικὰς ἀσημάντους τροποποιήσεις. Κάπου, παραδείγματος χάριν, διακόπτεται τὸ χορικὸν εἰς τὴν μίαν πρᾶξιν καὶ συνεχίζεται εἰς τὴν ἄλλην. Παρατηροῦνται ἐπι-

σης καὶ μερικαὶ μεταθέσεις μερῶν εἰς διαλόγους ἢ μονολόγους. Ἀλλ' ἐκτὸς ἴσως τοῦ τελευταίου χορικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀναδημιουργεῖται κ' ἐπεκτείνεται διαλογικῶς, καμμία ἄλλη σοβαρώτερᾳ ἀλλοίωσις ἢ ἐγγείρησις. Ἐν τῷ συνόλῳ, ἡ Ἰφιγένεια τοῦ Εὐριπίδου καὶ ἡ Ἰφιγένεια τοῦ Μορεᾶς εἶνε ἡ ἴδια.

Ἀλλ' εἰς τὰς λεπτομερείας δὲν εἶνε διόλου. Εἰς ὀλίγα, εἰς ἐλάχιστα μέρη θὰ εὕρετε πιστὴν μετάφρασιν τοῦ κειμένου :

Ἀδελφέ, δός μοι δεξιὰς τῆς σῆς θυγῆν

λέγει ὁ Εὐριπίδης. Καὶ ὁ Μορεᾶς :

Mon frère, laisse moi toucher ta main.

Ἀλλ' αὐτὰ εἶνε σπάνια. Συνήθως ἐπικρατεῖ ἡ ἐλευθέρα παράφρασις. Εἰς τὴν ἀνωτέρω αἰτησιν τοῦ Μενελάου, ὁ Ἀγαμέμνων ἀπαντᾷ :

Αἰδομὶ σὸν γὰρ τὸ κράτος, ἄθλιος δ' ἐγώ.

Ἰδοὺ καὶ ἡ συνέχεια τοῦ γαλλικοῦ :

Le sort, Je le vois, m'est contraire, et c'est toi le plus fort. Voici ma main.

Πολὺ συνηθεστέρα ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν παράφρασιν εἶνε ἡ διασκευή. Ὁ Μορεᾶς ξαναχύνει τὴν εὐγλωττίαν τοῦ Εὐριπίδου εἰς καλοῦπι ἰδικόν του. Ἡ οὐσία, ἡ ἔννοια, ἡ ψυχὴ διατηρεῖται· ἀλλὰ ἡ φόρμα εἶνε πλέον διαφορετικὴ. Παραβάλετε μὲ τὴν ἀπόδοσίν του τὸ κατωτέρω σχόλιον τοῦ χοροῦ εἰς τὴν γενναϊόφρονα μετάνοιαν τοῦ Μενελάου :

ΧΟΡΟΣ

*Ferrai' ἔλεξας Ταυτάλω τε τῷ Διὶ
πρέποντα προγόνους, οὐ κατασχύνεις σέθεν.*

LE CHŒUR

*Le bien succède au mal; certes, il a raison,
Qui se montre ainsi sage.
O noble repentir, ô genereux langage,
Digne de ta maison!*

Ἐδῶ οἱ δύο στίχοι ἔγιναν τέσσαρες. Ἀλλοῦ γίνονται τρεῖς· ἄλλοῦ γίνονται ἕνας· ἄλλοῦ παραλείπονται ὅλως διόλου. Μονόλογοι ἀπὸ πενήντα στίχους, συντομεύονται εἰς εἴκοσι. Ἡ συντόμωσις εἶνε γενναία προπάντων εἰς τὰ χορικά. Τὰ θανμάσια ἐκεῖνα ἄσματα τῆς γαλλικῆς Ἰφιγενείας εἶνε πολλάκις τὸ ἐν τρίτον, τὸ ἐν τέταρτον τῆς ἑλληνικῆς. Ἀλλὰ ποῖος θὰ ἔλεγεν ὅτι παρελείφθη τίποτε οὐσιώδες! ποῖος θὰ ἔλεγεν ὅτι, ὑπὸ ἄλλον

ἐντελῶς τύπον, δὲν μετεδόθη ὁλόκληρος ἡ ποιήσις, ἡ καλλονὴ καὶ ἡ χάρις τῶν πρωτοτύπων! Καὶ εἶνε τόσο ὠραία ἡ ἀπόδοσις αὐτῇ τῶν χορικῶν, ὥστε δὲν θὰ ἤξευρε κανεὶς ποῖον ἐξ ὅλων νὰ προτιμῇ. Ἐν τούτοις, τὴν μεγαλύτεραν ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμε τὸ χορικόν, εἰς τὸ ὁποῖον περιγράφονται οἱ γάμοι τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Πηλέως. (Πρᾶξις Δ', Σκηνὴ 1.) Τὸ προτιμῶ—ὁμιλῶ πάντοτε περὶ διασκευῆς,—καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἱκεσίαν τῆς Ἰφιγενείας, εἰς τὴν ἰδίαν πρᾶξιν, μολονότι ἐκοίθη γενικῶς ὡς τὸ ὠραιότερον μέρος τοῦ ἔργου.

Φαντάζομαι τώρα τὸν μορφασμόν, τὸν ὁποῖον θὰ ἔκαμναν οἱ παρ' ἡμῖν σοφοὶ μεταφρασταὶ τῶν ἀρχαίων δραμάτων, ἂν ἐμάνθαναν ὅτι ἡ Ἰφιγένεια τοῦ Μορεᾶς εἶνε σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ συντομωτέρα τῆς εὐριπιδείου. Ποία βεβήλωσις, ἔ; Καὶ ὅμως, βεβήλωσις θὰ ἦτο μία ἄλλη μετάφρασις, πιστὴ καὶ ἀκέραια, ἀποδίδουσα μόνον τὸ γράμμα, χωρὶς νὰ διατηρῇ τὸ πνεῦμα. Ἡ ἐργασία τοῦ Μορεᾶς τοῦτο ἔχει ἀκριβῶς τὸ ἰδιάζον· ὅτι εἶνε ἡ ποιητικώτερα, ἡ ψυχολογικώτερα, ἡ σοφωτέρα καὶ ἐπομένως ἡ εὐλαβεστέρα διασκευή. Ὁ ἀναγινώσκων τὸ γαλλικὸν ἔχει ἀκριβῶς τὴν ἰδίαν ἐντύπωσιν μὲ τὸν ἀναγινώσκοντα τὸ πρωτότυπον; Τότε δὲν λείπει τίποτε καὶ ἄς λείπουν πολλά. Μετὰ τοῦ σκελετοῦ, ὁ ὁποῖος ὡς ἔλεγα ἀνωτέρω, ἔμεινεν ἀναλλοίωτος, ἔμεινεν ἐπίσης καὶ ἡ βαθυτάτη ψυχὴ, ἃς εἶνε ὑπὸ ἄλλην μορφήν. Καὶ ἰδοὺ τί δὲν εἶνε ἔργον τοῦ πρώτου τυχόντος ἑλληνομαθοῦς : νὰ διασώσῃ τὴν ψυχὴν. Μόνον ποιητὴς, ὅπως ὁ Ζᾶν Μορεᾶς, ἦτο ἱκανὸς νὰ το κάμῃ. Καὶ δι' αὐτὸ εὐρίσκω, ὅτι ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον εἰργάσθη, ἦτο ὁ μόνος. Ἡ συντόμωσις, ἡ ἀλλοίωσις τοῦ ὕλικου, δὲν σημαίνει ἐδῶ καταστροφὴν ἢ ἐλάττωσιν τῆς ποιητικῆς πνοῆς. Ἀπεναντίας, διὰ νὰ διατηρήσῃ ὅλην τὴν ἰσχὺν αὐτῇ, εἰς ἄλλην γλῶσσαν καὶ δι' ἄλλην ἐποχὴν, ἔπρεπεν ἀναγκαίως τὸ ὕλικόν νὰ ὑποστῇ τὴν κατεργασίαν ποῦ ὑπέστη Ὁ Μορεᾶς μετέφρασε διὰ Γάλλους Ἀδιάφορον· καὶ ὁ Ἑλλήν ποιητὴς, ὁ ὁποῖος θὰ μετέφραζε τοὺς ἀρχαίους τραγικούς διὰ τοὺς συγχρόνους Ἑλληνας, τὴν αὐτὴν μέθοδον ἔπρεπε νὰκολουθήσῃ. Διὰ νὰ τονίσω αὐτὸ καὶ μόνον, γράφω περὶ βιβλίου, τὸ ὁποῖον ἐπιτέλους δὲν ἀνήκει εἰς τὴν φιλολογίαν μας. Δυσπιστῶ ἀνέκαθεν πρὸς τὰς πιστὰς μεταφράσεις· ἀφότου εἶδα τὴν Ἰφιγένειαν, δυσπιστῶ ἀκόμη περισσότερον.

Μένει ἀκόμη νὰ εἴπω δύο λέξεις περὶ τοῦ

στίχου της *Ίφιγενείας*. Ἡ γαλλικὴ δὲν εἶνε ἡ γλώσσά μου, καὶ τὸ αἶσθημα, — τὸ μόνον τὸ ὁποῖον εἴμπορεῖ νὰ κρίνῃ ἐδῶ, — μοῦ λείπει. Εἶδα ὅμως εἰς ξένα κριτικὰ ἄρθρα νὰ ἐκθειάζονται πολὺ οἱ στίχοι τῆς τραγωδίας ὡς ἁρμονικοὶ καὶ γλυκύτατοι. Τὸ πιστεύω. Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἴμπορῶ νὰ ἴδω μόνος μου, χωρὶς νὰ εἶμαι Γάλλος, εἶνε ὅτι οἱ στίχοι αὐτοὶ δὲν ὁμοιάζουν μὲ τοὺς στίχους τοῦ Εὐριπίδου. Δὲν ὁμοιάζουν ἀκόμη οὔτε μὲ τοὺς στίχους τῶν γάλλων τραγικῶν, τοὺς ὁποίους εἶπαν ὅτι εἶχεν ὡς πρότυπον Βεβαίως· συχνὰ θὰ συναντήσῃ κανεὶς μίαν ἀπλότητος καὶ συγχρόνως δύναμιν ὕφους ἑλληνικοῦ κάπου θὰ ἐνθυμηθῇ κανεὶς μίαν ἐκφρασιν τοῦ Ρακίνα ἢ τοῦ Κορνηλίου. Ἀλλ' αὐτὰ εἶνε γνωρίσματα μᾶλλον ἐξωτερικά. Κατὰ βάθος, οἱ στίχοι αὐτοὶ μοῦ φαίνονται στίχοι ποιητοῦ συγχρόνου καὶ νεωτερίζοντος πάντοτε, τὸν ὁποῖον εἰς τίποτε δὲν ὑπεδούλωσεν ἡ ἀναγκαστικὴ μίμησις τῶν ἀρχαίων προτύπων. Καὶ ὅπως διετήρησε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ὁμοιοκαταληξίας, συζευγνύων παρὰ τὴν συνήθειαν τῶν γάλλων τραγικῶν τοὺς στίχους του πηδηκτά, ὅπως μετονομάσας τὰ χορικά τόσον ἐλευθέρως εἰς ἔξοχα ὑπενθυμίζοντα τὰς ὥραιότερας του *Στρωφάς*, οὕτως, — ἀξιοσημείωτον καὶ τοῦτο — εἰς τὸ σύνολον τῆς μορφῆς ἐφήρμοσε τὸ ἰδικόν του ὕφος, τὴν ἰδικήν του τεχνοτροπίαν. Καὶ εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ τελευταία τεχνοτροπία τοῦ Μορεὰς εἶχεν ἤδη τὸν κλασικὸν χαρακτήρα, τὸν ὁποῖον ἡ στιχουργία τῆς *Ίφιγενείας* ἔδειξεν ἀπλῶς ἐντονώτερον.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΖΩΗ

Σ. Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΟΥ: *Ὁ Κρητικὸς πολιτισμὸς, ἥτοι τὰ ἐξαγόμενα τῶν ἐν Κρήτῃ ἀνασκαφῶν. — Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς, τόμος Ι', σελ. 1-136. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.*

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ περὶ τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ ἐγχειριδίου τούτου διατελὼν ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Κρήτῃ, ἠτύχησε νὰ παραστῇ μάρτυς πασῶν τῶν μεγάλων ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν ἀπὸ τῶν Τούρκων ἀπελευθέρωσιν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, συνειργάσθη μετὰ τῶν ἐκτελεσάντων τὰς ἀνασκαφὰς ἐκείνας ἀλλοδαπῶν ἀρχαιολόγων ἐν ταῖς πρὸς περίσωσιν τῶν ἐρειπίων καὶ περισυλλογῇ τῶν κινητῶν ἀρχαιοτήτων ἐργασίαις ἐξετέλεσε καὶ αὐτὸς ἀξιολόγους ἀνασκα-

φάς, περιηγήθη πρὸς συλλογὴν ἀρχαιοτήτων ἅπασαν τὴν νῆσον ἐπισκεφθεὶς καὶ κατ'ἐπανάληψιν πολλάκις τὰ σπουδαιότερα αὐτῆς μέρη, ἀπέδειξε δὲ προσέτι καὶ δι'ἐπιστημονικῶν διατριβῶν ἐν ἀρχαιολογικοῖς περιοδικοῖς ὅτι εἶνε ἀληθῶς κάτοχος τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς μελέτην τῶν ἀρχαιοτήτων ἐπιστημονικῆς προπαιδεύσεως. Συγγράψας τὸ περὶ οὗ νῦν πρόκειται ἐγχειρίδιον ἐσκόπει νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς πρόχειρον διδασκαλίαν περὶ τῶν πορισμάτων τῶν προσφάτων ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν, δι' ὧν ἀπεκαλύφθη ὁ λαμπρὸς πολιτισμὸς καὶ τὸ ὑπέροχον μεγαλεῖον τῶν προϊστορικῶν κατοίκων τῆς Κρήτης. Τοῦτον λοιπὸν τὸν σκοπὸν ἐπιδιώκων δὲν ἐνδιατρίβει ἐν τοῖς καθ' ἑκάστα, οὐδὲ ζητεῖ νὰ παράσχῃ ἰδίας συμβολὰς εἰς τὴν περὶ τῶν Κρητικῶν ἀρχαιοτήτων μελέτην, ἀλλ' ἐκθέτει ἐν μεγάλῃ συντομίᾳ τὰ κυριώτατα καὶ τὰ γενικώτατα τῶν πορισμάτων τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης, ἀποβλέπων εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν πολλῶν καὶ ὅχι τῶν εἰδικώτερον τὰς προϊστορικὰς ἀρχαιοτήτας μελετώντων. Τὸ ἔργον δὲν εἶνε ἀπηλλαγμένον ἐπουσιωδῶν τιμῶν ἐλλείψεων, διότι, ὡς φαίνεται, τὸ βραχυχρόνιον τοῦ ἀπὸ τῶν ἀνακαλύψεων μέχρι τοῦδε διαστήματος, αἱ πολλαὶ διοικητικαὶ ἐργασίαι τοῦ συγγραφέως καὶ ἡ μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν διαμονὴ αὐτοῦ, δὲν ἐπέτρεψαν ἴσως νὰ ἀναθεωρήσῃ οὗτος τὸ χειρόγραφον οὐδὲ νὰ διορθώσῃ τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια, ὥστε δὲν ἡδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ ἱκανὰ τυπογραφικὰ παροράματα καὶ ἄλλα τινὰ ἀβλεπτήματα.

Ταῦτα ὅμως ἐλάχιστα ἐπηρεάζουσιν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὅλου ἔργου, ὃ δ' ἀναγνώστης παβλέπων τὰς μικρὰς ταύτας καὶ λίαν εὐδιορθώτους ἀτελείας, δὲν δύναται νὰ μὴ ἐπαινέσῃ τὰς πολλὰς τοῦ βιβλίου συγγραφικὰς ἀρετάς, ἥτοι τὴν εὐστοχὸν ἐκλογὴν τῆς ὕλης, τὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων, τὴν νηφαλιότητα τῆς κρίσεως, τὴν σαφήνειαν τῆς φράσεως καὶ τὴν ἀγαστὴν μετριοφροσύνην τοῦ συγγραφέως. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἔργου ἐπιτυγχάνεται κάλλιστα, θὰ ἦτο δὲ πράγματι εὐτύχημα νὰ ὑπῆρχον πολλὰ τοιαῦτα περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων διδακτικὰ ἐγχειρίδια πρὸς χρῆσιν τῶν μὴ εὐκαιρούντων ἢ μὴ δυναμένων νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς εἰδικὰς ἀρχαιολογικὰς μελέτας. Ἐκτὸς ὅμως τούτου, τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ξανθουδίδου θὰ εἶνε ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον χρήσιμον καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος ἀρχαιολόγους ὡς εὐσύννοπος ἐκθεσις τῶν περὶ τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ μελετῶν καὶ ὁδηγὸς πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν ἐν δια-

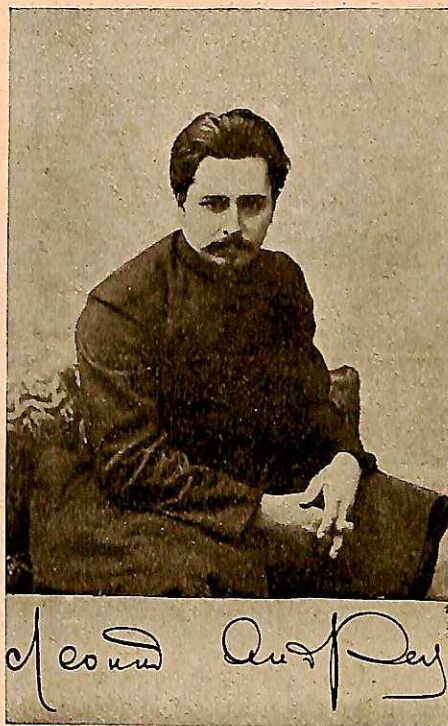
φόροις περιοδικοῖς διεσκορπισμένων εἰδικωτέρων διατριβῶν. Ὅθεν εὐχόμεθα νὰ δημοσιευθῇ ταχέως καὶ εἰς δευτέραν ἐκδοσιν μᾶλλον διωρθωμένην καὶ περιέχουσαν εἰκόνας τινὰς καὶ σχεδιαγραφήματα πρὸς εὐκολωτέραν κατανόησιν τῶν γραφομένων, ἵνα τὸ καὶ ἤδη λίαν χρήσιμον ἐγχειρίδιον τοῦτο καταστῇ ἔτι χρησιμώτερον. Ἄν ἡ εὐχὴ αὕτη πραγματοποιηθῇ, νομίζω ὅτι θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἐγκαταλίπη ὁ λόγιος συγγραφεὺς τὴν ἐν τῇ παρούσῃ ἐκδόσει ἀποπειραν τῆς μετονομασίας τῶν λεγομένων *Μυκηναϊκῶν* ἀρχαιοτήτων εἰς *Κρητικὰς*, διότι ἐν γένει μὲν αἱ τοιαῦται μετονομασίαι προξενοῦσι σύγχυσιν καὶ εἶνε ἀποφευκτέαι, ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲ προσέτι τὸ ὄνομα *Κρητικὸς* ἴσως δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ καταλληλότερον πρὸς δήλωσιν τῶν προμυκηναϊκῶν ἐκείνων ἀρχαιοτήτων, ὡς χαρακτηρίζουσι τὰ *Καμαραϊκὰ* λεγόμενα ἀγγεῖα.

ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΜΟΣΧΑΣ

Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Τσέχοφ καὶ τὸν φιλολογικὸν θάνατον τοῦ Μαξιμ Γόρκυ, ὃ ὁποῖος ἀρκεῖται πλέον ν' ἀναμνησθῇ παλαιὰς ἰδέας μὲ κάποιαν δόσιν φιλοσοφίας, τὴν ὁποίαν ἀντλεῖ ἀπὸ φιλοσοφικὰ βιβλία γραμμένα διὰ τὸν πολὺν κόσμον, ὁ Λεωνίδας Ἀνδρέεφ ἀναγνωρίζεται ὡς ὁ κορυφαῖος εἰς τὴν σύγχρονον ρωσικὴν φιλολογίαν, τίτλος τὸν ὁποῖον πρὸ πολλοῦ ἐδικαιοῦτο νὰ κατέχῃ. Εἶνε ἐν τούτοις περιέργον ὅτι τὸν τίτλον αὐτόν, τὸν ὁποῖον τοῦ ἀπονέμουν σήμερον ὅλη ἡ Ρωσσία καὶ οἱ εὐρωπαῖοι κριτικοί, τὸν κατέκτησε σιγὰ σιγὰ, καταβάλλων τόσους ἀντιπάλους. Καὶ νομίζω ὅτι ἡ ἰδία τύχη προμηνύεται καὶ δι' ἕνα ἄλλον νέον συγγραφέα, τὸν Φεοδὸρ Σολογούμπ, — τοῦ ὁποίου διηγήματα θὰ δημοσιεύσουν τὰ «Παναθηναῖα» —, ὀλίγον γνωστὸν σήμερον ἀπὸ τὸ πολὺ κοινόν, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ λαμπρὸν μέλλον διαβλέπουν οἱ προσεκτικώτεροι καὶ οἱ νοημονέστεροι ἀναγνώσται καὶ κριτικοί. Ἡμεῖς, ἀποτελοῦντες μέρος τῶν ὀλίγων αὐτῶν θαυμαστῶν τοῦ Σολογούμπ, νομίζομεν ὅτι δὲν ἀπατώμεθα εἰς τὴν κρίσιν μας, καθόσον μάλιστα, ὅτε πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἐνεφανίσθη ὁ Λεωνίδας Ἀνδρέεφ εἰς τὸν φιλολογικόν μας ὀρίζοντα, προσείπαμεν τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν ἦτο προσωρισμένος νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν ὁποίαν κατέχει σήμερον.

Ἀλλ' ὡς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα μας. Πα-

Λεωνίδας Ἀνδρέεφ.

ρουσιάζοντες σήμερον εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν τὸν ἔνδοξον συγγραφέα — γνωστὸν ἄλλως τε εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» μὲ τὸ *Γέλιο* του καὶ τὴν ἀφήγησιν τῆς ὑποθέσεως τοῦ *Βασίλη Φιβέισκη* — περιοριζόμεθα νὰ ἀναγράψωμεν μερικὰ γεγονότα τῆς ζωῆς του διὰ τῆς μεταφράσεως τῆς αὐτοβιογραφίας του. Διὰ νὰ καταδείξωμεν ἐν τούτοις ὅλην τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου τοῦ Ἀνδρέεφ, θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ μέλλον εἰς μελέτην ἰδιαιτέραν.

Ἐγεννήθη τὸ 1871 εἰς τὴν πόλιν Ὀριόλ, ὅπου καὶ ἐτελείωσα τὰς γυμνασιακάς μου σπουδὰς. Εἰς τὴν ἐβδόμην τάξιν, ἐπὶ ἕνα ὁλόκληρον ἔτος ἤμουν ὁ τελευταῖος μαθητὴς καὶ εἶχα τοὺς χειρότερους βαθμοὺς εἰς τὴν διαγωγὴν. Αἱ ὥραιότεραι στιγμαὶ τῆς σχολικῆς μου ζωῆς — καὶ σήμερον ἀκόμη τὰς ἐνθυμούμαι μὲ εὐχαρίστησιν — ἦσαν τὰ διαλείμματα καὶ αἱ περιπτώσεις, σπάνια δυστυχῶς, κατὰ τὰς ὁποίας μὲ ἀπέβαλλαν ἀπὸ τὴν παράδοσιν. Εἰς τοὺς μακρυνούς καὶ γυμνοὺς διαδρόμους ἤκουετο ἡ σιωπὴ, ἡ ἡχηρὰ σιωπὴ, ἡ ὁποία ἐνόμιζες ὅτι ἔπαιζε μὲ τὸν θόρυβον τῶν βημάτων. Εἰς τὰ πλάγια, θύραι κλεισμέναι, καὶ πίσω ἀπ' αὐτὰς αἱ παραδόσεις γεμᾶται ἀπὸ παιδιὰ μία ἀκτὶς

τοῦ ἡλίου εἰσῆρχετο ἀπὸ κάποιαν σχισμάδα καὶ ἔπαιζε μὲ τὴν σκόνην ποῦ σηκώναμε ἐμεῖς τὰ παιδιὰ κατὰ τὰ μικρὰ διαλείμματα. Ὅλα αὐτὰ ἦσαν τόσον ἐνδιαφέροντα, ἐνεῖχον τόσην σημασίαν...

«Ὅταν ἤμουν ἀκόμη εἰς τὸ Γυμνάσιον, ἀπέθανε ὁ πατέρας μου. Ὁ θάνατός του μὲ ἔρριψε εἰς τὴν ἔνδειαν. Τὸ πρῶτον ἔτος, εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἐπείνασα — ὄχι τόσον ἀπὸ πτωχείαν ὅσον ἀπὸ ἀπειρίαν νεανικήν, ποῦ θὰ ἤμπορῶσα νὰ πωλήσω ὅτι εἶχα περιττὸν ἀπὸ τὰ φορέματά μου. Ἐντρέπομαι ὅταν ἐνθυμούμαι ὅτι ἐπὶ δύο ἡμέρας δὲν ἔφαγα τίποτε, ἐνῶ εἶχα δύο ἢ τρία πανταλόνια, δύο ἐπανωφόρια καὶ ἄλλα. (Τότε ἔγραφα τὸ πρῶτον μου διήγημα, ὅπου ὁ ἥρωας μου ἦτο ἕνας πεινασμένος σπουδαστής. Ἐκλαία ὅταν τὸ ἔγραφα, καὶ εἰς ἐπιμετρον μοῦ ἐπεστράφη τὸ χειρόγραφον ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα ὅπου τὸ ἔδωσα).

«Ἐτελείωσα τὰ νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας. Ἐδῶ ἔζησα ἀνετώτερα· οἱ συνάδελφοί μου καὶ ἡ «Ἐπιτροπὴ» μ' ἐβοήθησαν ὕλκως· ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ζωὴν ἐν γένει, ἦτο πολὺ καλλιτέρα ἢ Πετρούπολιν, ὅπου οἱ φοιτηταὶ ζοῦν κατὰ μικροὺς ὁμίλους καὶ εἶνε εὐκολον νὰ εὔρη κανεῖς ἕνα ὅμιλον σύμφωνον μὲ τὰς ἰδέας του. Τὸ 1894 ἐπεχείρησα ν' αὐτοκτονήσω, ἀλλ' ἀπέτυχα· αὐτὸ μοῦ ἐγέννησε μίαν ἀσθένειαν τῆς καρδιάς, ὅχι σοβαράν, ἐνοχλητικὴν ὅμως ἕως σήμερον. Ἐν τῷ μεταξύ ἐπεχείρησα μίαν ἢ δύο φορὰς νὰ γράψω, ἀλλὰ μὲ περισσοτέραν εὐχαρίστησιν καὶ ἐπιτυχίαν κατεγινόμεν εἰς τὴν ζωγραφικὴν, τὴν ὁποίαν ἀγαποῦσα ἀπὸ τὴν μικράν μου ἡλικίαν· ἔκαμνα προσωπογραφίας ἐπὶ παραγγελίᾳ μὲ 3 ἕως 5 ρούβλια. Τὸ 1897 ἐπῆρα τὸ δίπλωμά μου τῆς Νομικῆς καὶ ἐνεγράφην ὡς δικηγόρος. Ἀνέλαβα νὰ δίδω εἰς τὴν ἐφημερίδα «Κουριέρ», ἢ ὁποία ἰδρῦθη τότε, περιλήψεις τῶν πρακτικῶν τῶν δικαστηρίων. Μίαν μόνον ὑπόθεσιν ἀνέλαβα καὶ τὴν ἔχασα εἰς ὅλα τὰ δικαστήρια.

«Τὸ 1898, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ κ. Ι. Δ. Νοβίκ, γραμματέως τοῦ «Κουριέρ», ἔγραψα τὸ πρῶτον μου διήγημα, πασχαλινόν, καὶ ἔκτοτε ἀφιερῶθην ἑξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἐγραφα περιλήψεις τῶν δικαστηρίων, χρονογραφήματα ὑπὸ διάφορα ψευδώνυμα, καὶ διηγήματα. Τώρα καταγίνομαι μόνον εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ σπανίως γράφω μικρὰ ἄρθρα κοινωνικά. Εἰς τὰ πρῶτα μου φιλολογικὰ βήματα μ' ἐβοήθησε πολὺ μὲ τὰς καλὰς συμβουλὰς τοῦ ὁ Μαξιμ Γόρκυ».

Νομίζω ἀπαραίτητον νὰ προσθέσω ὅτι τὸ 1901 ὁ Λεωνίδας Ἀνδρέϊεφ ἔξεδωκε τὸν πρῶτον του τόμον διηγημάτων. Τὸν Δεκέμβριον ἀκόμη τοῦ 1901, ὅταν ὁ γράφων τὰ γραμμάς αὐτὰς εἶχε τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν νὰ γνωρίσῃ τὸν ῥώσσον συγγραφέα, ἦτο ἄγνωστος σχεδόν. Μόνον ὁ μικρὸς ὅμιλος τῶν συνεργατῶν τοῦ ἐκλείψαντος πλέον «Κουριέρ», οἱ ὅποιοι ἐγνωρίζαμεν καλὰ τὸν Ἀνδρέϊεφ καὶ τὰς σκέψεις του, ἤμποροῦσε νὰ προείπῃ τὸ λαμπρὸν μέλλον του. Τὴν 14 Ἰανουαρίου ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν «Κουριέρ» ἡ «Ἀβυσσος». Ἡ ἐπιτυχία ὑπερέβη τὰς προσδοκίας ὧν. Ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἐξηντλήθη ἡ τακτικὴ ἐκδοσις τοῦ φύλλου καὶ ἔγινε δευτέρα. Ὁλος ὁ τύπος ἔγραψε περὶ τοῦ διηγήματος. Ἄλλοι ὑβρίζοντες, ἄλλοι βλέποντες τὴν ἀνατολὴν νέον ἀστέρους εἰς τὴν ῥωσικὴν φιλολογίαν. Ὁ Λεωνίδας Ἀνδρέϊεφ ἔγινε γνωστός. Τὸν Ἰούλιον τοῦ ἰδίου ἔτους ἐδημοσιεύθη ἡ Σκέψις. Νέα λάμψις ἢ ὁποία δὲν ἔσβυσε μέχρι σήμερον. Μετὰ πέντε μῆνας, τὸν Δεκέμβριον, ἔγραψε δύο νέα ἔργα Ὁ Ἑένος καὶ Εἰς τὴν Ὀμίλῃν. Ἐπειτα ἐπέρασε ἕνα ἔτος ἄγονον σχεδόν, καὶ τώρα, τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον, μὰς ἔδωκε ἕνα ἀριστούργημα Ἡ Ζωὴ τοῦ Βασίλη Φβεϊτση, τοῦ ὁποίου τὴν ὑπόθεσιν ἔδωσα εἰς προηγουμένην μου ἐπιστολήν.

Ἐν τέλει σὰς ἀναγγέλλω ὅτι ἀποδεχόμενος τὴν πρόσκλησιν τοῦ διεθνοῦς τῶν «Παναθηναίων», ὁ Λεωνίδας Ἀνδρέϊεφ ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ διὰ τὰ «Παναθηναία» νέον ἀνέκδοτον διήγημά του, πρὶν δηλ. δημοσιευθῇ εἰς τὴν ῥωσικὴν.

MIX. ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ὁ Μορεάς ἐν Ἀθήναις.

Αἱ Ἀθῆναι ἐξεδήλωσαν μὲ ἀληθινὸν ἐνθουσιασμόν τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν θαυμασμόν των πρὸς τὸν ποιητὴν τῆς Ἰριγενείας. Ἡ ὑποδοχὴ του εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον καὶ κατόπιν εἰς τὸ Στάδιον ἦτο μοναδική, ἀξία τοῦ ποιητοῦ. Τὸ πλῆθος ἐν συγκινήσει παρήλαυνε πρὸ τοῦ Μορεᾶς χαιρετίζον. Ὁ Διάδοχος ἐνθουσιωδῶς ἐχειροκροτεῖ. Καὶ ὁ ἀνοξιότατος οὐρανὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐστεφάνωνε τὸν ποιητὴν μὲ τὰς χρυσὰς ἀκτῖνας του.

Ὁ κόσμος τῶν γραμμάτων ἔδωκε εἰς τὸν ξενιζόμενον συμπατριώτην του τιμητικὸν γεῦμα τὴν Τετάρτην 3 Νοεμβρίου εἰς τὸ «Σπλέντιτ». Ἡ κυρία Παρρέν,

ἢ κυρία Θεωνή Παππᾶ, ἢ Δις Αὔρα Δρακοπούλου παρεκάθησαν εἰς τὸ γεῦμα.

Πρῶτος ὁ κ. Παῦλος Νιρβάνας ἐχαίρεισε τὸν ποιητὴν μὲ τὴν ἐπομένην ποιητικωτάτην προσφώνησιν:

«Ἀπὸ τὰ σφραγισμένα μαρμάρια χεῖλιν κανεῖς ἦχος ἢ λόγος. Λευκοί, σιωπηλοὶ ἐπάνω εἰς τὴν νοσταλγικὴν γῆν οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνδρες. Βωβὴ ἢ λαλέουσα παγὰ, ἀπέσβετο τὸ λάλον ὕδωρ» εἰς αἰῶνας αἰώνων. Καὶ ὅταν ἐπέρασες ἀπὸ τὰ σιωπηλὰ μαρμάρια Ἡλύσια, ὁ ἐκλεκτὸς τῶν Ὀλυμπίων, ἐσάλευσαν μέσα εἰς τὸ λυκόφως τὰ σφραγισμένα χεῖλιν. Καὶ κανεῖς ἄλλος δὲν ἤκουσεν ἦχον ἢ λόγον. Ὅμοια μὲ τὴν θαλασσίαν κόγχην, ποῦ δεσμεύει τὰς ἀρμονίας τῶν βαθυτάτων ὠκεανῶν, ἔκλειπεν ἡ ψυχὴ σου τὸ ὠραῖον μακρινὸν ἔσχατον. Καὶ ὅταν ἡ θοὴ ἄκατος, ποῦ σ' ἐδέχθη, ἀνεπέτασε τὸ μέγα λατινικὸν ἱστίον πρὸς τὴν βαρβαρικὴν γῆν, αἱ ἀρχαῖαι αὖραι ἐξύπνησαν ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Ἐσπορῶσαν τὴν πρῶτην σου μὲ τὰς θεῖας τῶν χεῖρας ἢ Γαλάτεια καὶ ἢ Νημερτὴς, καὶ ἀναδύσασαι ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον κῆμα ἐκρημάσθησαν. μὲ τὰ θεῖα τῶν δάκτυλων, ἀπὸ τὰς ἀλιβεόχους κόπας, διὰ νὰ σὲ χαιρετίσουν, ἢ Γλαύκη καὶ ἢ Θάλεια καὶ ἢ Σαώ. Ἡ πρῶτά σου τότε ἐτάραξε τὸν λευκὸν ἀφρὸν καί, θαμβωμένοι οἱ τραχεῖς ναῦται, εἶδον ἄλλιν τὴν κόρην τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Ἡμέρας, ὀδηγοῦσαν τὸ σκάφος σου ἐπὶ τῆς ροδοχρόνου κόγχης. Διότι ἔφερες μαζὴ σου πρὸς τὴν μακρινὴν παραλίαν τὸν θεῖον αὐλόν, δῶρον τοῦ Ἀπόλλωνος.

Καὶ εἰς τὴν ὠραίαν βαρβαρικὴν γῆν ἀπήχησε μία ἄγνωστος ἀρμονία καὶ αἱ ἐκπληκτοὶ ὄχθαι τοῦ Σηκουάνα εἶδον τὴν ἀττικὴν δάφνην καὶ τὸν Ὀλυμπίαν κόνιν, προσφέροντα τοὺς θαλλοὺς των διὰ τὸ μέτωπόν σου. Ποῖον κῆμα σ' ἔφερε πάλιν, νοσταλγῆ τῶν Ὑμηττίων ῥόδων, πρὸς τὰ σιωπηλὰ Ἡλύσια; Ἡ ἐπευφημία μας θέλει νὰ φθάσῃ μέχρις αὐτοῦ εἰς τὸν ἄβυστον θαλάσσιον δρόμον. Διότι μὰς ἔφερε τὸν αἰδὸν, διὰ τὸν ὁποῖον ἐσάλευσαν μέσα εἰς τὸ λυκόφως τὰ λευκὰ χεῖλιν τῶν Θεῶν καὶ τῶν Ἡρώων. Διότι μὰς ἔφερε τὸν θεῖον αὐλόν, δῶρον τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος ἀνέστησε τὰς μεγάλας φωτεινὰς ἀρμονίας εἰς τὴν λευκὴν κόγχην τοῦ Ἀρδηττοῦ. Διότι σ' ἔφερεν, αἰοδὲ ὀδηγοῦντα ἄλλην μίαν φορὰν τὸ λευκὸν κρῖνον τῶν δυστήνων Ἀτρεϊδῶν, ν' ἀποχαιρετίσῃ τὸν ἥλιον ὑπὸ τὸν θεῖον Ὑμηττόν. Καλῶς ἦλθες εἰς τὴν γῆν τῶν σιωπηλῶν Ἡλυσίων. Εἰς τὸ πέρασμά σου οἱ ἀσφόδελοι ἄς γείνωσι ῥόδα. Διότι ὁ Εὐρυπιδὴς ἐφίλησε τὸ μέτωπόν σου παρὰ τὸν Ἰλισσὸν καὶ παρὰ τὰς δάφνας τοῦ Κηφισοῦ σοῦ ὁμίλησεν ὁ Σοφοκλῆς».

Ὁ Μορεᾶς ἠγέρθη ἀπὸ τὴν θέσιν του καὶ εὐχαρίστησε τὸν κ. Νιρβάναν σφίγγων θερμὰ τὸ χεῖρ του.

Ὁ κ. Μπάμπης Ἀννίνος, διακοπτόμενος συχνά ἀπὸ τὰ θέματα τῶν συνδαιτυμόνων καὶ τὰ χειροκροτήματά των, προπίνων ὑπὲρ τοῦ Μορεᾶς, εἶπε:

«Πρὸ μικροῦ ἡ γενεὰ τοῦ 1862 ἐτέλεσε μνημόσυνον. Μολονότι ἔνεκα ἀρχαιολογικῶν βλέψεων κάποιοι φίλος μου ἠθέλησε ποτὲ, γράφων, νὰ περιλάβῃ καὶ ἐμὲ εἰς τὴν γενεάν ταύτην, ὀφείλω νὰ δηλώσω ἐκ μετριοφροσύνης ὅτι δὲν ἀνήκω εἰς αὐτήν. Ἐγὼ ἀνήκω εἰς τὴν φιλολογικὴν ἐπιστράτειν τοῦ 1872, παραστάτας μου δὲ εἶχον τότε ἀρχετοὺς μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐχαρίστως βλέπω συμπαράκαθήμενον εἰς τὴν παρούσαν ὁμήγησιν μόνον τὸν κ. Καμπούρογλον».

«Ἀλλὰ καὶ ὁ πρυτανεύων ἐν τῇ ἐορτῇ ταύτῃ καὶ ὁ πανηγυρίζομενος παρ' ἡμῶν ἐπιφανὴς συμπολίτης μας κ. Ἰωάννης Παπαδιαμαντόπουλος τότε, καὶ νῦν Ζᾶν Μορεᾶς, κατὰ τι νεώτερος, ἀλλὰ σθεναρότερος καὶ μαχηώτερος, εἰς τὴν γενεάν ἐκείνην ἐπίσης ἀνήκε καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἰδιαίτην ἡμῶν φιλικὴν ομάδα. Γενναῖόν τι ὁμολογῶ ὅτι δὲν διέπραξεν ἡ γενεὰ περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλῶ. Ἐχει ὅμως ὑπὲρ αὐτῆς τὸ ἐλαφρυν-

τικὸν ὅτι οὐδένα ἐδίωξε καὶ οὐδένα ἐξεθρόνισεν.

«Ἀπεναντίας αὐτὴ ἐδιώχθη καὶ ἐξεθρόνισθη ἀπὸ τὰ πολυμρότερα καὶ ἀλκιμώτερα στίφη, τὰ καταλαβόντα μετέπειτα, δικαίωματι κατακτήσεως, τὴν ἡγεμονίαν τῆς λογοτεχνίας. Ἐχει ἐπίσης καὶ τὴν παρήγορον καὶ ὑπερήφανον συναισθήσιν ὅτι αὐτὴ ἔδωκε τὴν πρῶτην ὠδήν εἰς τὸν νεαρόν καὶ ὁρμητικὸν ἑταῖρον, ὃν τὴν ἐσπέραν ταύτην ξενίζομεν καὶ ἐστιώμεν καὶ ὅστις μετανάστης τῶν γραμμάτων, ἀποθέμενος τὸ ἐλαφρὸν φορτίον τῶν Τρυγόνων καὶ τῶν Ἐχιδνῶν, ἀπολύσας τὰς πρώτας εἰς τοὺς κυνηγοὺς τοῦ Σουνίου καὶ τὰς δευτέρας μεταξὺ τῶν λογίων ὁμοεθνῶν του, ἐτράπη πρὸς ἀναζήτησιν μᾶλλον ἀναπεπταμένων ὁριζόντων, εὐρυτέρου σταδίου καλλιτεχνικῶν συγκινήσεων καὶ πνευματικῶν ἀγώνων. Καταστήσας δὲ ἐλαφρότερον κατὰ τέσσαρας ὅλας συλλαβὰς τὴν ἰδίαν ἐπιθυμίαν, ἐπεχείρησε πτήσιν εὐδαρῶ καὶ ἠτύχησε ν' ἀνέλθῃ μέχρι σχεδόν τῶν κορυφῶν τοῦ γαλλικοῦ Πανασσού, ἐνθα διαιτῶνται αἱ ὀλύμπιοι σκιαὶ τοῦ Σενιὲ καὶ τοῦ Μυσσέ, τοῦ Οὐγκώ καὶ τοῦ Λαμαρτίνου.

Καὶ τὸ μὲν τάλαντον τοῦ φίλου μας ἐκαρποφόρησε γενναίως καὶ περιόπτει τιμὴν καὶ κλέος εἰς τὴν γενεάν ταύτην· ἡμῶν δὲ τῶν ὑπολειφθέντων τὸ τάλαντον ἐπέστη ὅλας τὰς ἀτυχίας τῆς ἐπικαταλλαγῆς τοῦ ἐλληνικοῦ νομίσματος καὶ ὅλας τὰς συνεπείας τῆς πτωχείας».

«Δὲν τὸν φθονοῦμεν διὰ τοῦτο. Τὸν μακαρίζομεν τὸν εὐχαριστοῦμεν, διότι αὐτὸς ὁ ἀρμόσας τόσον προσφυῶς τὴν ἀττικὴν δάφνην πρὸς τὴν γαλατικὴν δρῶν, διδάσκει ἡμᾶς τοὺς ἐρίζοντας δι' ὀλίγα δευμάτια αὐτόχθονος δάφνης, πόσον εὐρὺ εἶνε τὸ κράτος τῆς τέχνης καὶ πόσον ὑπέρτερον τῶν ταπεινῶν ἐριδῶν.

«Τὸν εὐγνωμονοῦμεν δὲ προσέτι διότι κατορθοὶ νὰ συνενώγῃ ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἀγάπῃ καὶ ἐκτίμησιν τοὺς παρ' ἡμῖν διεστῶτας τὰς γνώμης, ὥστε εἰς τὴν τράπεζαν ταύτην τῆς ἀδελφικῆς εὐφροσύνης νὰ μὴ ἀποτολμᾷ ἢ ἔρις νὰ ρήγῃ τὸ μῆλον τῆς, μολονότι, εἰρήσθω ἀναμεταξύ μας καὶ ἂν τὸ ἔρριπτε, δὲν γνωρίζω ποῖος ἐξ ἡμῶν θὰ ἦτο ὁ καλός, ὅστις θὰ ἐτόλμα νὰ τὸ λάβῃ. Καὶ πρέπει πρὸς ταῦτοις νὰ εἰμεθα ὑπόχρεοι πρὸς αὐτὸν διότι διὰ τῆς παρουσίας του γίνεται πρόξενος εἰς τοὺς Ἕλληνας λογίους νὰ ἐρχῶνται εἰς συνάφειαν ὄχι μόνον μὲ τὰ ἐντροπύματα τῆς προηγμένης ἐσπερίας τέχνης, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν μαγερικὴν τοῦ ἐστιατορίου «Σπλέντιτ».

Καὶ τώρα, κύριοι, ἑξαιτούμενος συγγνώμην διὰ τὴν τόσην φλυαρίαν, παρακαλῶ νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε ὅπως προπῶ ὑπὲρ τῶν παρακαθήμενων ἐνταῦθα ἀντιπροσώπων τῆς γενεᾶς ἣν προανέφερα, μεταξὺ τῶν ὁποίων αὐτοδικαίως περιλαμβάνεται, κατὰ τὰς ἡλικίας μόνον, καὶ ὁ διαπρεπὴς φίλος μας Ζᾶν Μορεᾶς».

Ὁ κ. Μ. Μαλακάσης ἀπήγγειλε κατόπιν τοὺς ἐπομένους στίχους του:

Στὰ χεῖλιν ποῦ τὰ φίλησαν οἱ Μοῦσες,

Ὁ μάγε, φέρε τώρα τὸ ποτήρι.

Τὰ θούρια ποῦ μακρόθεν μᾶς μνησθεῖς,

Μὲ τὴ φωνὴν τὰ σάλπιγες τοῦ Ἀτρεΐδη.

Στὸ Στάδιο νεο πικρὴ σ' ἔφερε ἡ Μοῖρα,

Καὶ σ' ἔφερε Ὀλυμπιονίκην.

Καὶ τῶν ἀρχαίων ἀνοίχτηκε παῶν ἡ θύρα,

Στὴν ποσειδῶν ἀθάνατη ἀμφιλόχην.

Δόξα σὲ σένα, ὁ αἰῶνας Εὐραπιδῇ,

Ποῦ χεῖς μὲ τὴν Ἀογίτσα γλυκομιλοῦσες,

Τώρα στὰ χεῖλιν φέρε τὸ ποτήρι,

Στὰ χεῖλιν, ποῦ τὰ φίλησαν οἱ Μοῦσες.

Μετά τὸν κ. Μαλακάσην ἐπηκολούθησαν διάφοροι προποσέεις πεζαὶ καὶ ἐμμετροί.

Ὁ Μορεῆς ἀπαντῶν, εἶπε συγκινημένος :

« Σὰς εὐχαριστῶ, Κύριοι, διὰ τὴν τιμὴν ποῦ μοῦ κάνετε, σὰς εὐχαριστῶ πολὺ. Τὰ ὀλίγα ἑλληνικά μου θὰ σὰς φανοῦν παράξενα ὅπως τὰ ἔκανε ἡ Μοῖρα καὶ ἡ πολυχρόνιος ἀπουσία μου ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Νὰ ἦσθε ὁμως βέβαιοι ὅτι ἡ καρδιά μου εἶνε γεμάτη ἀπὸ εὐγνωμοσύνην καὶ ὅτι αὐτὴν τὴν ἐσπέραν δὲν θὰ τὴν λησμονήσω ποτέ. Προσπίνω εἰς ὑγίαν ὁλων σας ».

Ἡ ἐορτὴ ἐξηκολούθησε ζωηρὰ εἰς δύο αἰθούσας τοῦ ξενοδοχείου, ὅπου ἀπηγγέλθησαν διάφορα ποιήματα πρὸς τιμὴν τοῦ ποιητοῦ.

Τὸ Σάββατον, 6 Νοεμβρίου, ἔγινε ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Μορεῆς εἰς τὰ « Παναθηναία ». Τὸ γεῦμα τὸ δοθὲν πρὸς τιμὴν τοῦ ἐξόχου συνεργάτου μας ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ, ἐπηκολούθησε φιλολογικὴ ἐσπερίς. Ποιηταί, λόγιοι καλλιτέχναι, κυρίαι, ἀπετέλεσαν περὶ τὸν Μορεῆς κύκλον θαυμασῶν. Ὁ ποιητὴς τῶν « Στροφῶν » μὲ τὸ χαμόγελο σὰ χεῖλη χαιρετοῦσε τὸν γυναικεῖον κόσμον καὶ ἐπανεβλέπε τοὺς γνωστοὺς του λόγιους. Αἱ αἰδῶσαι τῶν « Παναθηναίων » ἀπετέλουν κέντρον ὁμοφροσύνης καὶ τέχνης. Ὅταν προσήλθον ὅλοι οἱ προσκεκλημένοι, ὁ διευθυντὴς τῶν « Παναθηναίων » κ. Κ. Μιχαηλίδης προσεφώνησε τὸν Μορεῆς μὲ τὰ ὀλίγα αὐτὰ λόγια :

« Νοσταλγός, ἔρχεσαι ἀπὸ τὰ ξένα στοὺς βωμούς τῶν θεῶν, ποῦ πρῶτοι σοῦ χάρισαν τὴ θεϊκὴ τους ἀγάπην. Ἀπὸ τῆ λάμψης τῆς τέχνης σου παίρνω μίαν ἀκτῖνα νὰ σέ χαιρετίσω, ὦ ποιητή.

« Πέρα ἐκεῖ, τὸ ὠραῖο βουνὸ ἐρωτεύθηκε τὸ τραγοῦδι σου, ὅπου, καλλίτερα ἀπὸ τὴν ἀνθρώπιν φωνὴν μίλει ἡ χάρις τῶν γραμμῶν τῶν ἐπάνω σὰ πλεονά του σκορπᾷ τὴ λαμπρότερη ἀνατολὴ ἢ ἡμέρα ποῦ σβύνει.

« Κῦτταξε τὴν ὑπερήφανη κόρη τοῦ Ἄργους, ποῦ προσκαλεῖ τὸν χορὸν τῶν γυναικῶν νὰ τονίσῃ τραγοῦδι μεγαλόκαρδο στὴ θεά, καὶ στεφανώνει τὸ παρθενικὸ τῆς μέτωπο, ἑτοιμὴ νὰ δεχθῇ τὸν θάνατο. Τὰ λόγια τῆς δέλγουν τὴν ἀκοὴ καὶ συγκινοῦν τῆς ψυχῆς.

« Στὴ λύρα σου, ὦ ποιητή, ποῖα θεῖκή χάρις ἔδωκε τῇ μαγεμένη τῆς φωνῇ ; Ποῖα πνοὴ ἀπόκοσμη ἄγγισε τῆς χορδῆς τῆς » ;

Κατόπιν ἡ κυρία Θεώνη Παππά, ἀπήγγειλε ἀπὸ τὰς « Στροφάς » τὸ ἀκόλουθον ποίημα :

*O toi, qui sur mes jours de tristesse et d'épreuve
Seule reluis encor,
Comme un ciel étoilé qui dans la nuit d'un fleuve
Brise ses flèches d'or,*

*Aimable Poésie, enveloppe mon âme
D'un subtil élément :*

*Que je devienne l'eau, la tempête et la flamme,
La feuille et le serment ;*

*Que, sans m'inquiéter de ce qui trouble l'homme,
Je croisse verdoyant,*

*Tel un chêne divin, et que je me consume
Comme le feu brillant !*

Μετά τὴν κυρίαν Παππά ὁ κ. Λάμπρος Πορφύρας ἀπήγγειλε τρία ποιήματά του. Ἰδοὺ ἐν ἐξ αὐτῶν :

« Ὁ ἀποσταμένος Ἐρωτίας στὴ λεύκα εἶχε σκαλώση,
Κρυμμένος στ' ἀνοιξιάνικα τὰ φύλλα, τ' ἀσημένια.
Μὰ δίχως ἄλλο τὰ μικρὰ πουλιὰ τὸν εἶχαν νοιώσει,
Κ' εἶχαν τραγοῦδια ἔτσι γλυκὰ καὶ τόσο κρουσταλλένια.

Κ' ἓνα πουλάκι ἀπ' τὴν πολλὴν ἀγάπην τοῦ ἐτρελλάθη,
Καὶ στὴν ψηλότερη κορφή, στοῦ κλωναριοῦ τὴν ἄκρη,
Ζυγιάζοντιαν κελαδιστὰ κ' ἔπεφτε, ὡς ὅπου ἐστάθη
Ἐκεῖ ποῦ μόλις στέκονται καὶ τῆς δροσιάς τὰ δάκρυα.

Τὴν ἐσπερίδα τῶν « Παναθηναίων » ἐτίμησε καὶ ὁ ποιητὴς τοῦ « Ρωμηοῦ ». Ὅλοι ἐπερίμεναν ν' ἀκούσουν κάτι ἀπὸ τὰ χεῖλη του. Ὁ Σουρῆς, ὁμηλικτικώτατος μὲ τὸν Μορεῆς ἔως ἐκείνην τὴν στιγμὴν, ἐσιώπησε ἔξαφνα, ἔκαμε δυὸ βήματα πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἀπήγγειλε μὲ ζωηρὰν φωνήν :

Ἐξ ἡμῶν, τῆς ἐγχωρίου τῶν λογίων μας χορείας,

Δέξου λόγον δωρεάς,

Κ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐμμέτρου πλὴν ἀμέτρου μας μωρίας,

Καλῶς ἦλθε, Μορεῆς.

Ὁ κ. Α. Μάτεσις κλείων τὴν ἐσπερίδα, ἔφερε πρὸς ὅσον ὑπὲρ τοῦ ξενιζομένου ποιητοῦ.

Ἡ Σύνταξις τῶν « Παναθηναίων » ἐπὶ τῇ φιλολογικῇ αὐτῇ ἐορτῇ προσέφερε ἀναμνηστικὸν δῶρον εἰς τὸν Μορεῆς, πλάκα ἀργυρᾶν, τὴν ὁποίαν ἐσχεδιάσας ὁ ζωγράφος καὶ συνεργάτης μας κ. Κ. Παρθένης. Ἀριστερὰ ἓνα κλωνάρι δάφνης καὶ δεξιὰ ἡ ἀφιέρωσις : Εἰς τὸν JEAN MOREAS, ἐνθύμιον τῆς τιμητικῆς ἐσπερίδος τῶν ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ Ἀθῆναι 6 Νοεμβρίου 1904.

ΜΕΤΑΞΥ τῶν ἡμερικανῶν διηγηματογράφων τῆς Οὐραγοναίης, φαίνεται ὅτι ὁ Ὁράτιος Κουϊρόγα, νέος ἀκόμη, καταλαμβάνει μίαν τῶν πρώτων θέσεων μὲ τὸ τελευταῖος ἐκδοθὲν βιβλίον του *Τὸ ἔγκλημα τοῦ ἄλλου*, *El Crimen del Otro*. Ὁ κριτικὸς *Ἑνέριος Διαξ Ρομέρο*, γράφων περὶ τοῦ βιβλίου τούτου, λέγει ὅτι πολλαὶ σελίδες τοῦ ἐγέννησαν τὸ ἴδιον συναίσθημα τὸ ὁποῖον καὶ ἡ *Παράδοξαι Ἱστορίαι* τοῦ Πόε. Ἐὰν ὑπάρχῃ ὁμοιότης μὲ τὸν ἐν λόγῳ συγγραφέα τοῦτο δὲν ἐλαττώνει τὴν ἀξίαν τοῦ Κουϊρόγα, ὁ ὁποῖος προσθέτει ἓνα νέον τόνον μὲ τὴν προωπικότητά του εἰς τὸ διήγημα.

Τὸ κύριον γνώρισμα τοῦ Κουϊρόγα εἶναι ἡ συγκίνησις τὴν ὁποίαν ὁμως συγκρατεῖ καὶ ἔτσι κατορθώνει μὲ τὴν τέχνην του καὶ ὅχι μὲ λέξεις μόνον, νὰ μεταδῇ τὴν συγκίνησίν του καὶ εἰς τὸν ἀναγνώστην.

Ἡ δευτέρα σειρά τῶν *Ἑρωτικῶν Μυθογράφων* τῆς Ἰταλίας, (περὶ τῆς πρώτης σειρᾶς ἔγραψε ὁ κ. Παῦλος Νιρβάνας εἰς τὸ τεῦχος τῶν « Παναθηναίων » Σβρίου 1903), ἐκδοθεῖσα τελευταῖως, περιέχει μέρους μόνον τοῦ ἔργου ἐκάστου μυθογράφου, ὅπως ἀναφέρεται εἰς τὰς προτασσομένας βιβλιογραφικὰς σημειώσεις. Μία ἀπὸ τὰς ἐρωτικὰς αὐτὰς ἱστορίας *Φοβερὴ Τιμωρία* τοῦ Ἀντόνιο Φραντζέσκο Λόνι σταματᾷ μὲ φρίκην τὸν ἀναγνώστην. Ἡ ἱστορία ἔχει θέμα τὴν ἐκδίκησιν ἐνὸς ἀπατωμένου συζύγου. Ὁ σύζυγος στραγγαλίζει κρυφὰ τὸν ἐραστήν, ὁ ὁποῖος ἦτο φίλος του, τὸν βαλσαμώνει καὶ τὸν τοποθετεῖ ντυμένον εἰς τὸ κρεβάτι τῆς συζύγου του. Ἐπειτα παίρνει τὴν γυναῖκα του ἀπὸ τὸ χεῖρ καὶ τὴν πηγαίνει εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου τὴν ἐγκαταλείπει καὶ κτίζει τὴν θύραν τοῦ δωματίου. Ἡ ταλαίτωρος ἔζησε ἔτσι ἐπὶ χρόνια τυραννισμένη, καὶ ἀπέθανε ἀπὸ τὴν λύπην τῆς καὶ ἀπὸ τὴν δυσωδίαν τοῦ πτώματος τοῦ ἐραστοῦ τῆς.

ΕΝΑΣ ἱρλανδὸς ποιητὴς ὁ W. B. Yeats ἐξέδωκε εἰς τομιδιὸν δύο διηγήματα *The Tables of the Law and the Adoration of the Magi*. Τὰ δύο αὐτὰ διηγήματα εἶχαν τυπωθῇ πρὸ τινων ἐτῶν εἰς ἐλάχιστον ἀριθμὸν ἀντιτύπων καὶ δὲν ἐνυκλοφόρησαν εἰς

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΠΟ τὸ τελευταῖος ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ ἔργον τοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτη *Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ*, ἀναδημοσιεύομεν τὰς ἐπομένους παραδόσεις :

Τὸ Σχέδιο τῆς Ἀγίας Σοφίας

(Βιζύη Θράκης)

Ὅταν ὁ βασιλεὺς ἔς τὴν Πόλιν ἀποφάσισε νὰ χτίσῃ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, κανεὶς τεχνίτης δὲν μπόρεσε νὰ τοῦ παρουσιάσῃ σχέδιον ποῦ νὰ τοῦ ἀρέσῃ. Καὶ ὅταν μιά φορά πῆγε νὰ λειτουργηθῇ ὁ βασιλεὺς καὶ ἀπόλυκε ἡ ἐκκλησία, κεῖ ποῦ ἔβαινε τάντιδερο ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου τὸ χεῖρ, ἔπεσε τάντιδερο χάμω. Σκύβει νὰ τὸ πάρῃ, δὲν τὸ βρῖσκει. Ὅταν ἄξαφνα βλέπει μιά μέλισσα μὲ τάντιδερο ἔς τὸ στόμα νὰ πετᾷ ἀπ' τὸ παράθυρον. Βγάνει διαταγή, ὅποιος ἔχει μέλισσα νὰ τὰ τρυγῇ, γὰ νὰ βρεθῇ τάντιδερο. Καὶ ἄλλος κανεὶς δὲν τὸ βρε, παρ' ἢ ὁ Πρωτομάστορας ποῦ ἔς ἓνα κυνέλι εἶδε ἀντὶ γὰ κερήθρα μιά πανώρια ἐκκλησιὰ πελεκητὴ καὶ ἔς τὴν ἁγία τράπεζάν τῆς τὸ ἀντίδερο. Τὴν εἶχε φτιασμένη ἡ μέλισσα μὲ τὴ χάρι τοῦ ἀντίδερου τῆς προσφοράς. Αὐτὴ τὴν ἐκκλησιὰ ἐπαρουσίασε ὁ πρωτομάστορας ἔς τὸ βασιλεῖ, καὶ ἴδια μ' αὐτὴ ἔκαμαν τὴν Ἀγίαν Σοφίαν.

Οἱ κολόνναι τοῦ Ὀλυμπίου

(Ἀθῆναι)

Ὁ βόϊβδας τῆς Ἀθῆνας ἔρρηξε μιά κολόννα ἀπὸ τοῖς τέσσερες ποῦ ἦσαν χωριστὰ ἀπὸ τοῖς ἄλλαις, γὰ νὰ πάρῃ τὰ μάρμαρα νὰ τὰ βάλῃ ἔς τὸ τζαμί κοντὰ ἔς τὴν ἀγορά, ποῦ τὸ χτιζε τότες. Τρεῖς φοραὶς ἔβαλαν τὸ φουρνέλλο νὰ τὴν γκρεμίσουν καὶ δὲν μπόρεσαν, καὶ ἔς τὸ τέταρτον φουρνέλλο ἔπεσε. Οἱ ἄλλαις τρεῖς κολόνναις, ποῦ ἦσαν κοντὰ τῆς, ἔκλαιγαν κάθε νύχτα τὴν ἀδερφή τους. Καὶ ὁ κόσμος δὲν μπορούσε νὰ ἡσυχάσῃ τὴ νύχτα ἀπὸ τὰ φοβερὰ κλάματα, ὅσο ποῦ ὁ βόϊβδας, ποῦ ἔγινε ὕστερα πασᾶς τοῦ Ζητουνοῦ, ἐφαρμακώθη καὶ πέθανε. Καὶ τότες ἔπαψαν τὰ κλάματα.

Ὁ στῦλος τῆς γῆς

(Ζαγόριον Ἡπείρου)

Τὴ γῆς τὴ βαστάει ἓνας στῆριος σιδηρένιος. Γύρω γύρω εἶναι τὰ δαιμόνια ποῦ τὸν τραῖν ὅλο τὸ χρόνον καὶ τὸν κάνουν ὡς τὰ Χριστοῦγεννα ἓνα κλισί. Ἰότε λέν : « Ἀς πῶμε νὰ κοιμηθοῦμε λίγο, γὰ νὰ ξεποστάσουμε ». Κ' ἔτσι πάλι τὸ κλισί αὐτὸ γίνεται σάν καὶ πρῶτα στῦλος σιδηρένιος. Ἰότσι παιδεύονται τὰ δαιμόνια κάθε χρόνον.

ΘΕΑΤΡΟΝ

τὰ βιβλιοπωλεῖα. Ἐκδίδων αὐτὰ ὁ συγγραφεὺς γράφει εἰς μίαν σημειώσιν του : « Δὲν πιστεύω νὰ τὰ ἐτύπων καὶ πάλιν, ἂν δὲν συναντοῦσα πρὸ ἡμερῶν εἰς τὴν Ἰρλανδίαν ἓνα νέον, ὁ ὁποῖος πολὺ τὰ ἀγαπᾷ καὶ δὲν ἀγαπᾷ τίποτε ἄλλο ἀπ' ὅ,τι ἔγραψα ». Ὁ Γῆς εἶνε ἐν τούτοις γνωστὸς ἀπὸ τὸ παράδοξον καὶ τραγικὸν διήγημά του *Rosa Alchemica* καὶ ἀπὸ τὸ θαυμάσιον βιβλίον του *The Secret Rose* τὸ ὁποῖον περιέχει ἐπίσης ὠραιότητα ἀφηγήσεως.

Εἰς ἓνα βιβλίον τοῦ ὁ Henry Wallace μελετᾷ τὸν ποιητὴν Οὐόλτ Οὐίτμαν μὲ ἀπλότητα καὶ προσπαθεῖ νὰ δώσῃ τὴν εἰκόνα τοῦ ποιητοῦ καὶ τῆς ψυχῆς του. Πρὸς τοῦτο τὴν μελέτην του συνοδεύει μὲ πλείστα ἀποσπάσματα ἔργων του, τὰ ὁποῖα ἀποκαλύπτουν μόνον αὐτὰ, τὸν ἀνθρώπον. Ἐως τώρα ἔχουν πολλὰ γραφῇ περὶ τοῦ ποιητοῦ ἀλλὰ τὸ βιβλίον τοῦ Ἑνρου Οὐόλκας θεωρεῖται ὅτι δίδει τὴν τελειοτέραν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ καλλιτέχου. Τῆς μελέτης προηγούνται μικρὰ σκιαγραφεῖα καὶ βιογραφικαὶ σημειώσεις.

Ὁ τελευταῖος τόμος ποιημάτων τοῦ Σουϊμπέρν ἀποκαλύπτει τὸν ἄγγελον ποιητὴν μὲ φαντασίαν καὶ καρδίαν θερμὴν, νεανικὴν ἀκόμη. Ὁ ἴδιος λυρισμὸς μὲ τὸν ὁποῖον τραγουδοῦσε τὴν ζωὴν πρὸ πενήντα ἐτῶν. Τὰ ἴδια γεγονότα, τὰ ἴδια θέματα, τὰ ἴδια αἰσθήματα προκαλοῦν μέσα του τὰς ἰδίας συγκινήσεις ὅπως ἄλλοτε. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν ποιημάτων αὐτῶν παρασύρει ὁ κριτικὸς ὁ ὁποῖος γράφει αὐτὰ περὶ τοῦ Σουϊμπέρν λέγει ὅτι ὅστις θὰ ἤκουε τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ πρῶτην φοράν, θὰ ἐνόμιζε ὅτι τώρα εἰσέρχεται εἰς τὴν ζωὴν. Τόσον ζωηρὰ εἶναι ἡ ἔμπνευσις καὶ φωτεινὴ.

Ὁ φίλος καὶ συνεργάτης μας κ. Μιχαὴλ Λυκιαρδόπουλος ἐν Μόσχᾳ, μᾶς ἀπηθύνην τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν συνιστῶμεν εἰς τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς :

Φίλε κ. Μιχαηλίδη,

Ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τὴν Ρωσίαν. Πρὸ ἐνὸς ἔτους τὸ ρωσσικὸν περιοδικὸν «*Звук*» μοῦ ἀνέθεσε νὰ γνωρίσω εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ τὴν φιλολογικὴν ζωὴν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ νὰ τοὺς κρατῶ ἐνημέρους τῶν ἐκδιδόμενων ἔργων. Διὰ τῶν ἀγαπητῶν «*Παναθηναίων*» παρακαλῶ τοὺς Ἑλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς νὰ μὲ βοηθήσουν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς μου ταύτης ἀποστελλόντες εἰς τὴν κατωτέρω διεύθυνσίν μου ἐν ἀντίτυπον τῶν ἐκδιδόμενων ἔργων των ἢ καὶ προηγουμένων (1902—1904). Ἡ διεύθυνσίς μου :

Revue «*La Balance*»

Pour Mr M. Lykiardopoulos

Place du Théâtre, Maison Métropole

Moscou - Russie

Ὅλα τὰ ἀποστελλόμενα βιβλία δ' ἀναγράφονται εἰς τὸ βιβλιογραφικὸν δελτίον τοῦ ἐν λόγῳ περιοδικοῦ, θὰ γίνονται δὲ ἰδιαίτερα μνεῖα κριτικοβιβλιογραφικῇ διὰ τὰ ἔργα τὰ ἐνέχοντα ἰδιαίτεράν σημασίαν.

Μὲ πολλὴν τιμὴν

Μιχαὴλ Λυκιαρδόπουλος

της εσπέρας του Βασιλικού Θεάτρου. Ἀπομένουν αἱ λεπτομέρειαι, ἐκείναι αἱ ὁποῖαι δὲν προσπίπτουν ἀμέσως εἰς τὰ μάτια τῶν ὁσίων ὅμως ἡ μελέτη ἐκ μέρους τοῦ κ. Σιλβαίν καὶ τοῦ θιάσου του, θὰ ἀνήγαγε εἰς τὴν ἀληθινὴν περιωπὴν τῆς τὴν παράστασιν τοῦ ἀρχαίου δράματος. Ἰσως ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ γράψῃ συνεργάτης μας εἰδικὴν μελέτην εἰς τὰ Παναθηναία, ὅπως πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν μᾶς ἔλεγε. Εἶνε ζήτημα ὃχι κοινὸν ἢ παράστασις τῶν ἀρχαίων δραμάτων. Καὶ καλλιτέχνην ὅπως ὁ κ. Σιλβαίν, μὲ τὸν ἐν θουσιασμόν μάλιστα τὸν ὁποῖον ἔχουν πρὸς τὴν ἀρχαιότητα θὰ προσπαθήσουν βέβαια νὰ παρουσιάσουν τὸν ἑλληνικὸν κόσμον μὲ ὅλον τὸ ἀρχαῖον του κάλλος.

Ἡ ὥραιότερα ἡ μοναδικὴ στιγμή τῆς παραστάσεως τοῦ Σταδίου ἦτον ὁ θρίαμβος τοῦ Μορεᾶς. Ἡ σεμνὴ θεὰ, ἡ ὁποία περιέβαλλε τὴν Ἱφιγένειάν του μὲ τὸ λαμπρότερον φῶς τῆς Ἀττικῆς, ἤκουσε ὑπερήφανος ἀπὸ χιλιάδας φωνᾶς ἀνευφημούμενον τὸν ἀγαπητὸν γόνον τῶν Ἀθηναίων.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τὸ βιβλίον τοῦ Ἀρμάνδου Γκωτιέ *Ἡ θέρμει καὶ ἡ διαίτησις τοῦ ὕγιους καὶ τοῦ ἀσθενοῦς ἀνθρώπου*, προκαλεῖ τὴν γενικὴν προσοχὴν τοῦ ἱατρικοῦ κόσμου. Ὁ συγγραφεὺς διαιρεῖ τὸ βιβλίον του εἰς τρία μέρη. Τὸ πρῶτον μέρος πραγματεύεται τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς θέρμεως παρὰ τῷ ὕγειῳ ἀνθρώπῳ τὸ δεύτερον, τὴν φύσιν καὶ τὰς ιδιότητας τῶν διαφόρων τροφῶν τὸ τρίτον, τὴν ποικίλιαν τῆς διαίτησεως ἀναλόγως τῆς ιδιοσυγκρασίας, τῆς φυλῆς, τοῦ κλίματος, τῆς ἡλικίας τοῦ ὕγιους καὶ τοῦ ἀσθενοῦς ἀνθρώπου.

Τὸ βιβλίον τοῦ Γκωτιέ θεωρεῖται ἐν ἀπὸ τὰ τελειότερα καὶ μάλιστα ἐνδιαφέροντα εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς θέρμεως.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Ὁ κ. Περνὸ γράφων εἰς τὸν κ. Νίκον Βένη περὶ τῆς βιβλιοκρισίας του τῆς δημοσιευθείσης εἰς τὰ Παναθηναία — 15 Αὐγούστου 1904 — διὰ τὰς *Δημόδους Χιακὰς Μελωδίας*, λέγει περὶ τοῦ τρόπου τῆς παρασημαντικῆς τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν ὅτι τὰ εὐρωπαϊκὰ φθογγόσημα νότες δὲν ταιριάζουν μὲ τὴν ἑλληνικὴν μουσικὴν. «Ἄλλο νὰ τ' ἀκούσῃς στὸ πιάνο ἢ τὸ βιολί καὶ ἄλλο νὰ σοῦ τὰ λέγῃ ἡ φωνὴ ἢ ὁ φωνογράφος. Τὸ σύστημα τοῦ μεταχειρίζονται οἱ μουσικοὶ μας εἶνε ἀτελέστατο...» Ὑποδεικνύει δὲ ἐπιστημονικώτερον σύστημα, νὰ μετρᾷ κανεὶς μὲ τὰ ἐργαλεῖα πᾶσαι δονήσεις γίνονται εἰς κάθε δευτερόλεπτον ἢ καὶ μισὸ δευτερόλεπτον, καὶ ἔτσι νὰ ἀποτυπώσῃ μὲ τὴν μεγαλειτέραν ἀκρίβειαν οἰονδήποτε σκοπὸν μὲ ἀριθμούς. Χρειάζεται ὅμως μεγάλη ὑπομονὴ εἰς ὅσους θὰ δημοσιεύσουν δημοτικὰ τραγούδια, συμβουλευεὶ ὁ κ. Περνὸ ἢ τὸ σύστημα αὐτὸ ἢ διπλὸν τονισμόν κατὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Τὸ ἐν τῷ Κρεμλίνῳ τῆς Μόσχας Συνοδικὸν (ἄλλοτε Πατριαρχικὸν) Σχενοφυλάκιον περιέχει ὅλων πλούσιον καὶ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν μελέτην τῶν πρώτων βημάτων τῆς ρωσικῆς τέχνης, διὰ τὴν παρακολούθησιν προπάντων τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς, ἐν τῇ εἰκονογραφίᾳ, ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου εἰς χαρακτηριστικὰ τοπικὰ, ἐθνικὰ. Τὸν πλοῦτον αὐτὸν μᾶς παρουσιάζει τὸ βιβλίον τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἰακώβου Δημοπούλου Βα-

τοπεδινοῦ, ἀντιπροσώπου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχοῦ ἐν Μόσχᾳ. Πλουσίως εἰκονογραφημένον, πλήρες πολλοῦ ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος, μὲ ὕψος αὐστηρῶς ἐπιστημονικόν, περιέχον δὲ ἐν τέλει ἱστορικὴν μελέτην περὶ τῆς πόλεως τῆς Μόσχας, «Τὸ ἐν Μόσχᾳ Συνοδικὸν Σχενοφυλάκιον» καὶ ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἔργα τοῦ ἰδίου συγγραφέως. Ὁ μοναχικὸς βίος ἐν σχέσει πρὸς τὴν Κοινωνίαν, Ἡ ἐν Μόσχᾳ Συνοδικὴ Βιβλιοθήκη τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων, Οἱ Ρωσολογικοὶ ἐν Ρωσσίᾳ καὶ λοιπὰ, εἶνε πολὺτιμοι συμβολαὶ εἰς τὴν θεολογικοῖστορικὴν φιλολογίαν μας.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Εφημερίδες:

Ὁ κ. Κ. Ἐσπλιν, τοῦ ὁποῖου εἶνε γνωστὸς ὁ ἀγνὸς πατριωτισμός, ἔγραψε εἰς τὴν «**Ἀκρόπολιν**» τῆς 30 Ὀκτωβρίου ἀρθρον διερμηνεύον τὸν πόνον ὅλου τοῦ ἔθνους. Ὁ κ. Ἐσπλιν λέγει:

«Τὸ ὑπὲρ τοῦ Ὀθωνος μνημόσυνον, εἴτε ἐσκόπουν εἴτε δὲν ἐσκόπουν τοῦτο οἱ διενεργήσαντες, ἐνέχει τὴν ἐννοίαν διαμαρτυρίας διὰ τὴν ἡθικὴν ἰδίως κατὰ τῶσιν, ἥτις ἐπὶ τὴν ἀπὸ τῆς μεταβολῆς τῆς δυναστείας καὶ διὰ τὰ οἰκτρὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα.

«Ἐάν ἡ πρώτη Βασιλεία δὲν ἡδυνήθη νὰ πραγματώσῃ τοὺς πόθους καὶ τὰ ἰδεώδη τοῦ ἔθνους τὰ ἐνεκολλώθη ἐν τούτοις καὶ τὰ ἐκαλλιέργει, πᾶσα δὲ πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδούλευσις ἐλογίζετο ἐκδούλευσις πρὸς τὸν Θρόνον.

«Ἐάν ἡ πρὸς τὸ κηδεμονεύειν τάσις συνεκρούετο πρὸς τὰς περὶ ἐλευθερίας γνώμας τῆς τότε νεολαίας, ἡ ἀσφάλεια ὅμως τοῦ πολίτου καὶ ἡ τιμὴ ἦσαν πάντοτε ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἡγεμόνος. Μὲ ἄγρυπνον βλέμμα παρακολούθει τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀπῆτει νὰ λειτουργῇ ἀνεπηρέαστος καὶ νὰ ᾖ ἴση πρὸς πάντας.

«Ἐπὶ Ὀθωνος δὲν εἶχομεν ἔτι ἐνώσει εἰς τὰς κτήσεις ἡμῶν τὴν Ἑπτάνησον καὶ τὴν Θεσσαλίαν· ἀλλὰ ξένος κατακτητὴς δὲν εἶχε πατήσῃ ἐπὶ ἑλληνικῷ ἐδάφους, οὔτε εἶχον τεθῇ ὑπὸ ξένον ἔλεγχον τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας, ἔλεγχον, ὅστις, καθ' ὃν τρόπον πολιτεύονται αἱ κυβερνήσεις τοῦ Βασιλέως Γεωργίου δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ ἐπεκταθῇ ἐπὶ τῆς διοικήσεως καὶ τῆς δικαιοσύνης.

«Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐδηλητηρίσθη καὶ ὁ ὁργανισμὸς αὐτοῦ ἐξωκειώθη πρὸς τὸ μῖσος. Ζῇ ἐντὸς ἀτμοσφαιρᾶς πεπληρωμένης ψεύδους καὶ ἀγρυπτίας. Ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ λαοῦ μας, τῇ συγκαταθέσει τοῦ βασιλέως, ἀσπίστη τῶν συνευδῆσεων ἐξαγορὰ ἀναδεικνύει καὶ στηρίζει τὰς κυβερνήσεις. Φαυλοκρατεῖται ἡ χώρα. Δι' ἀναξίων ὑπολήψεως τυφλῶν κομματικῶν ὁργάνων μεροληπτικῶς διοικεῖται ὁ τόπος. Καταδιώκονται χρηστοὶ Εἰσαγγελεῖς καὶ ἐκβιάζονται εἰς παραίτησιν τίμοι δικασταί. Μεταλλευτικά, χρηματιστικά, δικαστικά παντὸς εἶδους σκάνδαλα ἀναφύονται ἐντὸς τῶν κόλπων τῶν Κυβερνήσεων. Κυβερνητικαὶ φαυλότητες, δικαστικαὶ μεροληψίαι, διοικητικαὶ καταχρήσεις, λιποψυχία πάσης φύσεως καὶ ἐντάσεως πρὸ τοῦ ἐχθροῦ, τὰ πάντα ἀντιπαρέρχονται ἀνεξέλεγκτα καὶ εἰς τοὺς δρόμους ἀζήμια. Ἐντεῦθεν ἀπώλεια φρονήματος καὶ κατάρσεως τῶν ἀξιομάτων τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς. Ὅδοις δὲν γνωρίζομεν πλέον ἢ τὰς σκοτίας. Ὡς εἰλωτες κάμπτομεν πρὸ τῶν ἰσχυρῶν καὶ ρυπαροὶ ρυπαρῶς τὴν προστασίαν ἐν τοῖς παρασηκνίσις ζητοῦμεν, δουλοπρεπέστεροι δούλων.

«Ἡ ἐλπίς ὅτι εἰς ἀγῶνα ἀπολυμάνσεως δύναται νὰ πρωτοστατήσῃ ἡ Βασιλεία ἀπεδείχθη πάντοτε φρούρη. Τὰ ἐπιβαλλόμενα ριζικὰ μέτρα ὡς ἐπικίνδυνα διὰ τὸν θρόνον ἀποστέρει. Ὅσα στέργει εἶνε ἀνευ ἐρείσματος, οὕτω σήμερον τὸν ὁργανισμόν καὶ τὸν ὄπλισμόν ἀνυπάρκτον, στρατεύματος. Τῆς αἰγλῆς τῶν γαλλικῶν

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

ὅπλων ἐπὶ Ναπολέοντος καὶ τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ Ἰαπωνικοῦ στρατεύματος σήμερον, προηγήθησαν ριζικαὶ πολιτικαὶ μεταβολαὶ ἀνυψώσασαι τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ τῆς φιλοπατρίας τὸ αἶσθημα.

«Χρεῖαν ἔχομεν ριζικῆς τῶν πολιτικῶν ὁδῶν μεταρρυθμίσεως δι' ἀποφάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐπὶ τούτῳ δὲ συγκεντρώσεως τῶν χρηστῶν στοιχείων ὅπως ἀποκτήσωσι τὴν δύναμιν, ἥς αἱ μονάδες στεροῦνται».

Ὁ κ. Ξενοπούλος ζωγραφίζων εἰς τὰς «**Ἀθήνας**» τὰ αἰσθήματα ἐνὸς ἐκλείψαντος Ὀθωνιστοῦ—τοῦ πατρός του—ἀναφέρει τὸ ὥραϊον αὐτὸ καὶ χαρακτηριστικὸν ἀνεκδοτόν, τὸ ὁποῖον τοῦ εἶχε διηγηθῇ ποτὲ ὁ ἴδιος:

Μίαν ἡμέραν—ἀπομεσήμερον δὲν ἐνθυμούμαι πλέον ποίας ἑορτῆς—εἰς τὴν πλατεῖαν τῶν Ἀνακτόρων, συνεπλάκησαν πολῖται μὲ στρατιωτικούς. Ἡ ἀφορμὴ ἦτο ἀσήμαντος, ἀλλ' αὐτὸ δὲν σημαίνει τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ πολεμικοῦ μένους αἱ μικροσυμπλοκαὶ ἦσαν πολὺ ὀλγιώτερον ἀγρίαι ἀπὸ τὰς σημερινὰς. Ἀδελφικαὶ ἐριδες κατὰ τὰς ὁποίας οὔτε οἱ στρατιωτικοὶ ἀνέσταν τὰ ξίφη νὰ σφάξουν, καὶ ὡς ἦσαν περισσώτερον ἀπὸ τοὺς τωρινούς συνειδημένοι—οὔτε οἱ πολῖται τίς κομπόυρες νὰ σκοτώσουν καὶ ὡς μὴ ἀπηγορεύετο ἡ ὁπλοφορία. «Τὰ χεῖρα δουλεύανε», κατὰ τὴν φράσιν τοῦ πατέρα μου.

Ὁ Ὀθων εἶδεν ἀπὸ τὸ παράθυρον τοῦ γραφείου του τὴν συμπλοκήν, ἀλλὰ δὲν ἐσχέθη νὰ σταθῇ ἐκεῖ καὶ νὰ διασκεδάσῃ μὲ τὸ ἡρωικὸν θέαμα. Ἐξώρμησεν ἀμέσως κατέβη εἰς τὴν πλατεῖαν, ἔτρεξε πρὸς τοὺς πολεμιστάς, ἐπενέβη καὶ τοὺς ἐχώρισε:

—Γιατί, παιδιά;... ντροπὴ, παιδιά!

—Ναί, ναί! μᾶς ἐβεβαίονεν ὁ πατέρας μου. Ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς κατέβηκεν ἀπὸ τὸ παλάτι νὰ μᾶς ξεχωρίσῃ, ξεσκούφωτος, μὲ τὴν φρουσανέλλα του, μὲ τὴν λεβεντιά του... Στὴν ἀρχὴ δὲν τὸν ἐκαταλάβαμε. Ὁ Βασιλεὺς, ὁ Βασιλεὺς! μού φώναζαν μικροὶ ἄλλοι ποὺ τὸν εἶδαν νὰ ἔρχεται. Μὰ ποῦ ν' ἀκούσῃ, καὶ ποῦ νὰ πιστέψωμε... Ἀμα τὸν εἶδαμε, τὰ χάσαμε. Δὲν εἰσεύραμε πῶς νὰ σταθοῦμε, καὶ ποῦ νὰ κυττάξωμε: Μεγαλειότατε!... Μεγαλειότατε!... Κ' ἐκεῖνος: Γιατί, παιδιά, μαλώνετε; ντροπὴ, παιδιά! — Ἀ, ἦταν Βασιλεὺς! πατέρας, πατέρας ἀληθινός! —

Τὸ «**Ἀνατολικὸν Δελτίον**» δημοσιεύει μελέτην περὶ τῶν σχολείων τῶν δύο διαμερισμάτων τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν ὁποίαν λειτουργοῦν 998 ἑλληνικὰ σχολεῖα μὲ 1,463 διδασκάλους καὶ 59,640 μαθητάς. Βουλγαρικὰ σχολεῖα 561 μὲ προσωπικὸν διδασκαλίαν 873 καὶ μὲ μαθητάς 18,311. Ρουμανικὰ σχολεῖα 49 μὲ διδασκάλους 145 καὶ μαθητάς 2,002. Σερβικὰ 53 μὲ διδασκάλους 112 καὶ μαθητάς 1,674.

Ἐκ τῶν 25 ἐπαρχιῶν τοῦ διαμερισματος Θεσσαλονίκης οἱ Ἕλληνες ἔχουν σχολεῖα εἰς τὰς 23, οἱ Βούλγαροι εἰς τὰς 17, οἱ Ρουμάνοι εἰς 4 καὶ οἱ Σέρβοι εἰς 6.

Εἰς δὲ τὸ διαμέρισμα Μοναστηρίου ἐπὶ 15 ἐπαρχιῶν, μία μόνον ἡ τοῦ Κιρτσόβου δὲν ἔχει ἑλληνικὸν σχολεῖον, ἐνῶ 7 στεροῦνται βουλγαρικῶν, 8 ρουμανικῶν καὶ 11 σερβικῶν σχολείων.

Ἐκ τῆς μελέτης αὐτῆς ἐξάγονται δύο σπουδαιότατα συμπεράσματα: α. ὅτι ὁ ἑλληνισμός, ὁ ὁποῖος κυριαρχεῖ καθ' ἅπαντα τὴν Νότιον Μακεδονίαν, ὑπερισχεῖ ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ κατέχει πολυαριθμούς προφυλακὰς εἰς τὴν Βόρειον Μακεδονίαν β. ὅτι ἡ Μακεδονία, τὴν ὁποίαν ὁ λόρδος Σώλσβουρν ἐκήρυττεν εἰς τὸ Βερολίον Συνέδριον χώραν ἑλληνικὴν, παρὰ τὰς δοκιμασίας, δὲν ἀπώλεσε τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα τῆς.

Τὴν Κυριακὴν 31 Ὀκτωβρίου ἔγινε εἰς τὴν Μητροπολιν Ἀθηνῶν μνημόσυνον τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος. Μετὰ μεσημβρίαν, εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀπηγγέλθησαν διάφοροι λόγοι χαρακτηριστικὸν τὸν πρῶτον βασιλεῖα. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ μνημοσύνου δημοσιεύομεν περιεκτικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Ὀθωνος ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Βελλιανίτη.

Τὴν φωτογραφίαν τῶν βασιλέων μᾶς ἔδωκε ἐπίσης ὁ ἀγαπητὸς συνεργάτης μας. Εἶνε ἐνθύμιον οἰκονομικόν, τὸ ὁποῖον ἀπέστειλε ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἀπὸ τὸ Μόναχον τὸ 1865 πρὸς τὴν κυρίαν Φωτεινὴν Α. Π. Μαυρομυχάλη, τὴν προσφιλεστέραν τῶν Κυριῶν ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς Βασίλισσας.

Ὑπὸ τῆς Α. Β. Υ. τοῦ Διαδόχου κατηρτίσθη ἡ ἐπιτροπὴ πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ξένων ἀρχαιολόγων κατὰ τὸ ἀρχαιολογικὸν συνέδριον τοῦ 1905. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς οἱ κ. κ. Ἱ. Πεσματζόγλου, Γ. Στρέϊτ καὶ Α. Μελάς. Ἀν γίνῃ ἀνάγκη, θὰ προστεθοῦν ἀκόμη δύο μέλη.

Εἰς τὸν Ἰωάννην Μορεᾶς ἐδόθη τὸ παράσημον τοῦ ἀργυροῦ Σταυροῦ τοῦ Σωτήρος.

Ἐντὸς ὀλίγου τελειώνει τὸ Ἀκαδημαϊκὸν γυμναστήριον Ἀθηνῶν.

Ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν Καβάλλαν ὅπου ἔμεινε περὶ τοὺς 4 μῆνας ὁ ζωγράφος κ. Κ. Παρθένος φέρων μαζί του πολλὰ σκίτσα μεταξὺ τῶν ὁποίων *Ἡ Πεδιάς τῶν Φιλίππων*, *Τὸ Παγκαῖον*, καὶ διάφοροι ἀπόψεις καὶ τοποθεσίαι τῆς Καβάλλας. Τὰ σκίτσα αὐτὰ ἀποτελοῦν πλούσιον ὕλικόν ἐπὶ τοῦ ὁποῖου θὰ ἐργασθῇ ὁ κ. Παρθένος. Εἰς τὴν Καβάλλαν ὁ ἀγαπητὸς ζωγράφος ἔκαμε τὰς προσωπογραφίας διαφόρων ἐξεχόντων προσώπων, τοῦ Μητροπολίτου, τοῦ Προξένου, τοῦ Βαλῆ τῶν Ἰωαννίνων τοῦ ἀνετέθη δὲ καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν εἰκόνων τῶν δύο ἐγειρομένων ἐκκλησιῶν Καβάλλας καὶ Δράμας.

Προσεχῶς θὰ δημοσιεύσωμεν μερικὰ ἀπὸ τὰ σκίτσα τοῦ κ. Παρθένου.

Ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου ἀνέθεσε εἰς ἐπιτροπὴν καθηγητῶν νὰ μελετήσῃ ὑπὸ νομικὴν ἐποψιν τὸ ζήτημα τῆς Διαθήκης Δομπόλη. Ἡ ἐπιτροπὴ κατηρτίσθη ἀπὸ τοὺς κ. κ. Εὐταξίαν, Ἀγγελόπουλον καὶ Στρέϊτ. ἔχουσα τὸ δικαίωμα νὰ προσλάβῃ καὶ ἄλλον καθηγητὴν τῆς Νομικῆς, ἂν γίνῃ ἀνάγκη.

Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἤρχισεν ἐσπερινὴ τάξις ἐκ φοιτητῶν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς φωνητικῆς μουσικῆς.

Ὁ κ. Κωνσταντῖνος Μάνος ἐκδίδει προσεχῶς εἰς τόμον τὴν μετάφρασιν τῆς *Ἀντιγόνης*, περὶ τῆς ὁποίας ἐγράψαμεν πέρυσι.

Ἡ Πρυτανεία τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου προκηρύττει διὰ τὸ ἔτος 1904 - 1905 τὸ Ἀσπράνειον διαγώνισμα πρὸς βράβειον δύο δραματικῶν ἔργων, ἱστορικοῦ δράματος καὶ κωμωδίας. Τὸ μὲν δράμα πρέπει νὰ ἔχῃ βάσιν ἱστορικὸν γεγονός ἐκ τῆς χιλιετοῦς ἐποχῆς τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους καὶ ἐκ τῆς ἐποχῆς τῶν τεσσάρων αἰώνων τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας ἢ δὲ ὑπόθεσις τῆς κωμωδίας νὰ λαμβάνεται ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ οἰκιακοῦ βίου τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῆς ζωῆς γενεᾶς τῆς Ἑλλάδος.

Βραβεῖον δι' ἑκάστον βραβευόμενον ἔργον δο. 1000. Τὰ ἔργα γίνονται δεκτὰ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Πρυ-

τανείας μέχρι της 31ης Μαρτίου 1905, πρέπει δὲ νὰ ἴναι εὐανάγνωστα. Τὰ ἀποστελλόμενα δὲν ἀναλαμβάνονται, ὑποβάλλονται δὲ εἰς τὴν Πρυτανείαν ἀνόμως μετὰ συνημμένου σφραγισμένου δελτίου, φέροντος ἐνδοθεν μὲν τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ, ἔξωθεν δὲ ῥῆσιν ἐπιγραφομένην καὶ ἐπὶ τοῦ χειρογράφου τοῦ δράματος.

Ἡ Σάρα Μπερνάρ ἐρχεται εἰς τὰς Ἀθήνας περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου. Εἰς τὸ «Βασιλικὸν Θέατρον» θὰ δώσῃ τέσσαρας παραστάσεις.

Ἴδου ἡ σειρά τῶν παρασταστάσεων:

29 Νοεμβρίου: Ἡ Κυρία μὲ τὰς καμελίας.

30 Νοεμβρίου: Ὁ Ἀετιδεύς.

1 Δεκεμβρίου: Ἡ Φαίδρα.

2 Δεκεμβρίου: Ἡ Μάγισσα.

Εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ἐκδίδονται ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ ἄνω τῶν χιλίων. Ἡ δημοσία βιβλιοθήκη τοῦ Τόκιο περιέχει πλέον τῶν 500.000 τόμους.

Κατὰ τὴν τριακοσιοστὴν ἐπετηρίδα τῆς ἐκδόσεως τοῦ Δὸν Κιχώτου, ἡ ὁποία θὰ ἐορτασθῇ κατὰ τὸ 1905, θὰ γίνουν εἰς τὴν Ἰσπανίαν τρεῖς ἐκδόσεις τοῦ ἀθανάτου αὐτοῦ ἔργου: μία λαϊκὴ καὶ δύο διὰ τὰ σχολεῖα. Θὰ ἰδρυνθῇ ἐπίσης κατάστημα χρησιμεύον ὡς καταφύγιον τῶν πτωχῶν συγγραφέων καὶ καλλιτεχνῶν καὶ ἐν Μουσείον Θεορβάντες εἰς τὴν Ἀλκάλαν.

Εἰς τὴν Δανίαν πρόκειται νὰ καταστραφῇ ὁ τάφος τοῦ Ἀμλεῖ εἰς τὴν νήσον Σήλανδ διότι θὰ περάσῃ αὐτὸς ἐκεῖ νέα σιδηροδρομικὴ γραμμὴ. Βεβαίως, ἂν ὁ τάφος ἦτο ἱστορικός, καθὼς καὶ ὁ θαμμένος ἦρος τοῦ Σαίξπηρ, οἱ Δανοὶ θὰ τὸν ἐσέβοντο περισσότερο.

Ὁ Ἀσώτος Υἱὸς τοῦ Χὼλ Καίην, τοῦ ὁποίου τὴν ἐκδοσὶν ἀνέλαβε ὁ οἶκος Χάινεμαν, θὰ ἐκδοθῇ συγχρόνως εἰς ἑπτὰ διαφόρους γλώσσας.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΠΑΡΕΡΓΑ ὑπὸ Γεωργίου Καραμήτσα καθηγητοῦ τῆς ἱατρικῆς κλινικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΠΙΝΔΑΡΟΥ ΕΠΙΝΙΚΟΙ μεταγραφέντες ἐμμέτρως εἰς τὴν νέαν ἑλληνίδα φωνὴν χάριν τῶν πολλῶν, ὑπὸ Σταματίου Δ. Βάλβη. Ἀθήνησιν ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1904. (Βιβλιοθήκη τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας).

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ὑπὸ Κωνσταντίνου Λριστοφορίδου. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΑΝ ΘΕΛΩΜΕΝ ὑπὸ Α. Ρ. Ἐκδοσις δευτέρα. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904.

ΜΕΛΕΤΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου. **ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ** Τόμ. I-II. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1904 (Βιβλιοθήκη Μαρσλή).

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ὑπὸ Δημ. Δημητριάδου, Ἀθήναι 1904, σ. 160ν. σελ. 70, δρ. 1. παρὰ τῷ συγγραφεὶ ὁδὸς Ἀγίας Εἰρήνης 16.

ΡΩΜΑΪΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Γιώργου τοῦ Κώστα Ροντάκη, Ἐκδοσις Β. Ἀθήναι 1904, φρ. χρ. 10.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ, ποιήματα διὰ παιδία ὑπὸ Ἰωάν. Πολέμη. — Παιδικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. — Ἀθήναι 1904, τυπογραφεῖον «Ἑστία», σ. 160ν, σελ. 111, δρ. 1.50.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΔΟΛΟΥ ΔΟΓΙΣΜΟΥ μέρος πρῶτο ὑπὸ Κάντ Μετάφρασμα Γ. Μαρκέτη καὶ Α. Πάλλη. Ἀθήναι 1904. Τυπογραφεῖο «Ἑστία» σ. 160ν. σελ. 63, δρ. 2.

CARTE DES ÉCOLES CHRÉTIENNES DE LA MACÉDOINE édition du Bulletin d'Orient. Athènes 1904 rue Ophthalmiatriou 1. 4.

LETTRES A ALEXIS par Mécislas Golberg. — 1904, édition de la Plume 54, Rue des Écoles.

L'AU-DELA DES GRAMMAIRES par Philéas Lebesgue. — Paris 1904, E. Sansot et Co 53. Rue Saint-André-des-Arts.

Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

ὑπὸ Α. Ρουζέρ

Ο Μορῆς

Ο Σιλβαίν—Αγαμέμνων

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

Τριμηνιαῖον περιοδικὸν σύγγραμμα
ἱστορικὸν καὶ φιλολογικὸν

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

Ἐτησίᾳ συνδρομῇ ἑσωτερικοῦ Δρ. 16. — Ἐξωτερικοῦ φρ. χρ. 15.

Διευθυνσις: Ὁδὸς Μαυροκορδαίου 10.

ΜΙΚΡΟΒΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ

ΙΑΤΡΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ

ΔΗΜ. Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ

Μικροβιολόγος, μαθητοῦ τοῦ Institut Pasteur (1895)

16 — Ὁδὸς Ἀγίας Εἰρήνης — 16

Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Υπομνήσκει

τοῖς κατόχοις προσωρινῶν τίτλων τοῦ Λαχειοφόρου αὐτῆς δανείου 2 1/2 ο/ο 1904 ὅτι ἡ πρώτη κλήρωσις τῆς 1 Δεκεμβρίου ἔ. ἔ. ἐνεργηθήσεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὀριστικῶν τίτλων ἐπομένως ὀφείλουσιν οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ μετασχωσὶ τῆς εἰρημένης κληρώσεως νὰ σπεύσωσιν εἰς ἀνταλλαγὴν τῶν προσωρινῶν τίτλων ἐντὸς τοῦ τρέχοντος μηνὸς Νοεμβρίου ἐν Ἀθήναις μὲν παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ, ἐν ταῖς ἑπαρχίαις δὲ παρὰ τοῖς ὑποκαταστήμασι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ παρὰ τοῖς Ταμίαις τοῦ Δημοσίου, παρ' οἷς ἐνηργήθησαν ἐγγραφαὶ τοῦ δανείου τούτου, καὶ ἐν Ἐπτανήσῳ παρὰ τοῖς ὑποκαταστήμασι τῆς Ἰονικῆς Τραπεζῆς.

(Ἐκ τοῦ Γραφείου)

ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Ὁργανον τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκαστον τεῦχος ἀποτελεῖται ἐκ 5 τυπογραφικῶν φύλλων 8ου σχήματος.

Διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀναλύονται καὶ συζητοῦνται ἐν ἀρθροῖς εἰδικῶν δημοσιολόγων ἅπαντα τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν ζητήματα, ὡς καὶ πᾶν δημοσίωμα ἐθνικῆς ὑποθέσεως.

Συνδρομὴ: Ἐσωτερικοῦ Δραχμαὶ 8 Ἐξωτερικοῦ Φράγκα 8.

Τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας, καταβάλλοντα τὴν ἐτησίαν αὐτῶν συνδρομὴν πληρόνουσι τὸ ἥμισυ τῆς συνδρομῆς. Πᾶσα αἴτησις ἀπευθυντέον:

Κον Πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ Εἰς Ἀθήνας

ΕΥΛΟΓΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΚΑΙ

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΕΛ. ΚΑΖΑΝΗ

Ο ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ ΙΑΤΡΟΣ Κ.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΚΑΝΕΛΛΗΣ

Ἱατρός τοῦ ἐν τῷ Δημοτικῷ Νοσοκομείῳ ἡ «Ἑλπίς» κλινικοῦ παρὰ τῆς τῶν φυματιῶν.

δέχεται τοὺς ἐκ στήθων νοσημάτων (βρογχικῶν, πνευμονικῶν καὶ καρδιακῶν) πάσχοντας καθ' ἐκαστὴν ὥρᾳ 3-5 μ. μ. ἐν τῷ οἴκῳ του, ὁδὸς Πινακωτῶν, 24.

“ΑΤΛΑΝΤΙΣ,”

Ἑλληνικὴ Ἐφημερὶς Ἰδρυθεῖσα τῷ 1894, Ἐκδιδόμενη τρίς τῆς ἐβδομάδος ἐν Νέᾳ-Υόρκῃ.

Ἐτησίᾳ Συνδρομῇ Φράγκα Χρ. 20.

THE “ATLANTIS,” 2 Stone St. NEW-YORK, U. S. A.

ΕΙΣ ΟΛΟΥΣ ΠΡΟΣΙΤΑ ΤΑ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»,

Θέλοντες νὰ καταστήσωμεν τὰ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ» προσιτὰ εἰς ὅλους δεχόμεθα καὶ συνδρομητὰς πληρόνοντας κατὰ δόσεις. Μὲ τὴν εὐκολίαν αὐτὴν τῆς πληρωμῆς τὰ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ» καθίστανται τὸ περιοδικὸν παντὸς Ἑλληνοῦ, πλούσιου καὶ εἰς ὕλην καὶ εἰς εἰκόνας.

Ἡ ἑτησία συνδρομὴ Δρ.-Φρ. 25 θὰ πληρώνεται οὕτω: Δρ. 5 κατὰ τὴν ἐγγράφην, δρ. 5 μετὰ 2 μῆνας, καὶ οὕτω καθεξῆς. Μὲ τὴν 5ην δόσιν, ἥτοι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 8ου μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς, ὁλόκληρος ἡ συνδρομὴ θὰ εἶναι πληρωμένη, καὶ ὁ συνδρομητὴς θὰ λαμβάνῃ ἀκόμη ἐπὶ 4 μῆνας τὸ περιοδικόν.

Αἱ πληρωμαὶ ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας καὶ τὸ ἐξωτερικὸν θὰ γίνονται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς ἢ διὰ χαρτονομίσματος ἐντὸς συστημένης ἐπιστολῆς.

Ὁ Διευθυντὴς
ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ Κ. Κ. ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΑΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΥΣ

Ἡ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΙΣ τῶν ἐπικαίρων γεγονότων τοῦ δεκαπενθημέρου θ' ἀποτελέσει εἰς τὸ ἐξῆς ζωντανὴν καὶ ἐπαγωγὸν σελίδα τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ». Ἐκτὸς τῶν φωτογραφιῶν τὰς ὁποίας θὰ φροντίζωμεν νὰ ἔχωμεν δι' εἰδικῆς ὑπηρεσίας, ΑΠΟΤΕΙΝΟΜΕΘΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΑΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΥΣ.

Ἐκ τῶν ἀποστελλομένων φωτογραφιῶν θὰ ἐκλέγωνται αἱ καλλίτεραι ὑπὸ ἔποψιν καλλιτεχνικὴν καὶ ὑπὸ ἔποψιν ἐκτελέσεως, καὶ θὰ δημοσιεύονται εἰς τὰ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ». Κάθε φωτογραφία θὰ δημοσιεύεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀποστέλλοντος ἢ τὸ ψευδώνυμόν του.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες νὰ σημειώνουν εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος, τί παριστᾷ ἡ φωτογραφία.

Κατὰ τριμηνίαν θὰ δίδονται εἰς τὰς καλλιτέρας φωτογραφίας ΤΡΙΑ ΒΡΑΒΕΙΑ μὲ ΤΡΙΑ ΔΩΡΑ τὰ ὁποῖα θὰ ὀρίζονται ἐκάστοτε.

Ἡ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

Τὰ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ» πωλοῦνται ἐν Πειραιεὶ εἰς τὸ χαρτοπωλεῖον Ἡλιάδου καὶ Σώμον, Λεωφόρος Σωκράτους 42.

Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου ἐν Ἀθήναις